

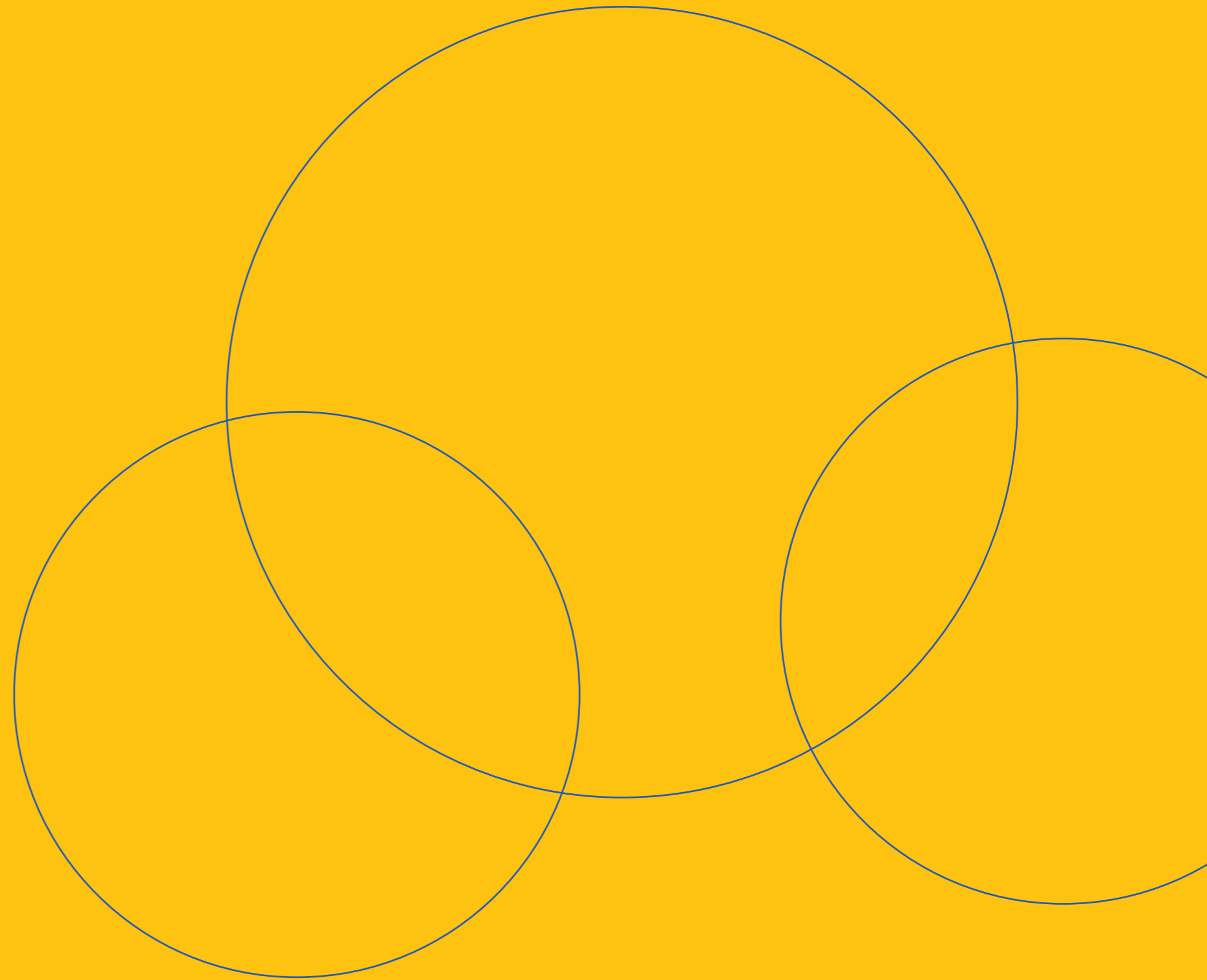
Centrul de
Proiecte
Timișoara

Municipiul
Timișoara

Timișoara 2023 la nesfârșit.
Călătoria continuă.

Timișoara 2023 la nesfârșit.
Călătoria continuă.

2023 este un an de succes. Anul în care Timișoara a schimbat prin cultură percepția despre România.

Am reușit să le arătăm celor care ne-au vizitat sau care au intrat în contact cu programele culturale pe care le-am avut în alte orașe, cât de mult diferă prejudecățile lor de realitățile noastre. Timișoara este un oraș european.

Strategia noastră prin care schimbăm comunitatea prin investiția în cultură continuă și anii viitori. 2023 este doar începutul unei călătorii în care punem în evidență cultura care respectă diversitatea pe care Timișoara o are. Este miza noastră de a arăta că atunci când investești în cultură aduci prosperitate comunității întregi.

Le mulțumesc tuturor celor care fac parte din povestea de succes a Timișoarei.

Dominic Fritz,
Primarul Municipiului Timișoara

Cuprins

9	Introducere
10	Viziunea Timișoara 2023
18	De la viziune la program. Modelul Timișoara
19	Guvernanța și capacitatea de livrare a programului cultural
30	Coerența artistică și coordonarea strategică
30	Constituirea Echipei Curatoriale Timișoara 2023
33	Consolidarea proceselor de lucru
37	Colaborarea între actorii cheie ai programului
44	Extinderea. Implementarea principiilor și obiectivelor din dosarul de candidatură în noile programe de finanțare.
50	Moștenirea. Consolidarea efectelor pozitive și noi perspective
54	Universul Timișoara 2023
60	Atribute unice ale Programului Cultural Timișoara 2023
61	Cultura ca practică de creare sustenabilă a orașului și a comunităților.
	Teritoriul Locuri
70	Cultura ca proces de integrare, diversitate și sustenabilitate.
	Teritoriul Oameni
72	Cultura ca și scenă pentru proiecte de anvergură și colaborări internaționale. Teritoriul Conexiuni
73	Cultura ca motor al schimbării pozitive pe termen lung. Power Station
79	Cultura ca martor al evoluției ecosistemului cultural și a amprentei sale asupra societății. Evaluarea Programului Timișoara 2023
88	Cultura ca proces de incluziune socială și accesibilizare
92	Cultura ca reflexie a orașului și a valorilor europene
92	Deschiderea Timișoara 2023
97	Celebrarea orașului Timișoara 2023
102	Timișoara 2023 la nesfârșit
108	Reflecții. Valorizare, activare, mobilizare
124	Anexe
124	Echipa Centrului de Proiecte al Municipiului Timișoara
125	Consiliul de Coordonare al Centrului de Proiecte al Municipiului Timișoara
126	Evaluarea rezultatelor preliminare ale Programului Timișoara 2023
127	Note de subsol

Copyright © Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara, martie 2024
www.centruldeproiecte.ro
Str. Vasile Alecsandri, nr. 1,
Timișoara

Editat de
Centrul de Proiecte al Municipiului
Timișoara

Designer:
Ștefan Lucuț

Au contribuit:
Teodora Borghoff, Simona Fiț,
Cosmina Goagea, Raluca Iacob,
Ramona Laczko David, Corina
Oprea, Magda Radu, Silviu Scrob,
Codruța Vulcu, Mihai Zugravu

Credit foto copertă:
Petru Cojocaru , Adrian Anghel, Mihai Toth

Introducere

Din momentul în care Timișoara a câștigat titlul de Capitală Europeană a Culturii (CEaC), orașul a început o călătorie pentru a-și scrie „un destin contemporan și pentru a juca din nou un rol principal în regiune, de data aceasta prin cultură”. Drumul a presupus o transformare dinamică impulsionată de un context nu întotdeauna favorabil din punct de vedere politic, social sau economic. Programul cultural nu este doar suma proiectelor și evenimentelor culturale găzduite în anul 2023: este în primul rând rezultatul eforturilor și viziunii a sute de profesioniști care au participat la elaborarea unui dosar de candidatură convingător și competitiv și a altor mii care au contribuit la implementarea acestui program vizionar. Principiile care au ghidat acest traseu spre o destinație de succes au fost reziliența, flexibilitatea, capacitatea de adaptare, reimaginare a prezentului, privire critică și restaurare.

Programul cultural a fost un vector constant al schimbării, o celebrare a libertății de exprimare artistică și a diversității culturale.

Gândit ca o călătorie, o hartă cu 3 teritorii, Oameni, Locuri și Conexiuni, unite prin experiențe și evenimente culturale foarte diverse, orașul s-a deschis pentru explorare și a devenit un laborator urban atât al zonelor de nișă, cât și al spațiilor efervescente ale vieții culturale.

Documentul de față este povestea acestei călătorii, prin prisma celor implicați în mod activ în dezvoltarea strategică și implementarea programului cultural, respectiv Echipa Curatorială și membrii Consiliului de Coordonare, găzduite de către Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara.

Timișoara 2023 la nesfârșit. Călătoria continuă. Cu tine. În primul rând.

Viziunea Timișoara 2023

10

Programul Capitală Europeană a Culturii¹, inițiat în anul 1985 de către Comisia Europeană, evidențiază bogăția și diversitatea culturală din Europa, celebrează elementele culturale comune ale cetățenilor europeni, contribuie la creșterea sentimentului de apartenență a cetățenilor europeni la un spațiu cultural comun și promovează aportul culturii la dezvoltarea orașelor.

Programul reprezintă de asemenea un pilon important în transformarea orașelor și în înțelegerea modului în care **cultura este o forță mobilizatoare** pentru ca orașele să rămână vii, relevante și atractive într-un context politic global din ce în ce mai dificil și în contextul provocărilor legate de mediul înconjurător.

Programul „Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii” (Programul Timișoara 2023) rămâne un proiect important și ambițios al orașului. Acesta a fost gândit de la început ca un **întreg proces transformator**, nu doar ca un eveniment cultural cu punct culminant în anul 2023. Prin intermediul programului cultural inovator pregătit pentru anul 2023, orașul a avut parte de o călătorie cartografiată în jurul a trei teritorii principale și un circuit complementar dedicat creșterii capacității sectorului cultural:

- **Teritoriul Oameni** esența comunității, incluzând proiecte care au contribuit la activarea energiei civice, încurajarea gândirii critice și a libertății de expresie artistică.
- **Teritoriul Locuri** pentru că orașul este un bun comun, o cultură a vieții împreună și a solidarității, accentul a fost pus pe revitalizarea spațiului public, valorizând un proces decizional transparent pentru o dezvoltare urbană echilibrată și justă, cu implicarea locuitorilor.
- **Teritoriul Conexiuni** a unit Oamenii – atât cetățenii din Timișoara, cât și cei din Europa și din întreaga lume – și Locurile, oferind ocazia ca orașul să împărtășească experiențe din dimensiunea regională și transnațională, cu scopul de a redefini profilul internațional al Timișoarei în ceea ce privește tema interdependenței teritoriale.
- **Power Station** punct central și transversal în arhitectura Programului Timișoara 2023. Power Station, ca și componentă de moștenire a Programului Timișoara 2023, stimulează cooperarea, dezvoltarea aptitudinilor și competențelor indivizilor, organizațiilor și instituțiilor, dar și ecosistemului cultural local ca întreg și este compus din programe de finanțare gestionate de Centrul de Proiecte al Municipiului și din evenimente și proiecte care contribuie strategic la creșterea capacităților sectorului cultural.

Dosarul de candidatură a Timișoarei la titlul de Capitală Europeană a Culturii a câștigat încrederea juriului prin angajamentul ferm demonstrat, de a contribui la strategia culturală pe termen lung a orașului, de a întări dimensiunea europeană a proiectelor culturale și a imaginii orașului la nivel european, de a genera un conținut artistic de înaltă calitate, de a atrage și implica un public nou și divers, cât și prin angajamentul financiar raportat la complexitatea programului cultural propus.

11

Anii de preselectie:

Anul 2010

au loc primele dezbateri și declarații din partea grupurilor civice

Pentru noi, Capitala Europeană a Culturii este un proces, nu un eveniment. Programul nostru cultural TM2021 este construit în jurul oamenilor, al locurilor unde locuiesc și se întâlnesc și al modului în care formează conexiuni unii cu ceilalți, cu împrejurimile lor și continentul pe care se află. Prin conceptul denumit metaforic „Luminează orașul prin tine!” creăm intervenții culturale relevante atât pentru europeni, care își pot redescoperi identitățile din noi unghiuri, cât și pentru concetățenii noștri. Împreună, pornim într-o Călătorie fascinantă ghidată de o nouă generație de artiști implicați social, alături de care analizăm aceste urgențe.

Ne-am pus sufletul în dosarul de candidatură. Acesta a și rămas textul de referință. E despre oraș, despre valori, despre a te simți viu în tine prin experiența culturii.

Teodora Borghoff,
Membră Echipa Curatorială
Timișoara 2023, expertă relații
comunitare și incluziune socială,
coordonatoarea Programului
Cultural din dosarul de
candidatură, decembrie 2023

Anii de pre selecție:

Martie 2011

Municipiul Timișoara hotărăște
susținerea candidaturii
Timișoarei la titlul de Capitală
Culturală Europeană după anul
2019, prin *Hotărârea Consiliului
Local al Municipiului Timișoara
nr. 82/29.03.2011*

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

Denis Bldariu, interpret în limba semnelor române, Concert
Katie Melua din Piața Unirii, Timișoara, 8 decembrie 2023

Credit foto:
Ovidiu Constantin

2.331

Evenimente unice

Aceste mii de evenimente există pentru că oamenii incredibili ai sectorului cultural muncesc enorm pentru ele, cu o perseverență ce spune multe despre spiritul acestui oraș. Ne inspiră și ne onorează să le susținem proiectele, convinși că multe dintre acestea vor rămâne în viața orașului, ca moștenire a Capitalei Europene a Culturii.

Alexandra Rigler,
Directoare Centrul de Proiecte al
Municipiului Timișoara, octombrie
2023

De la viziune la program. Modelul Timișoara

Conștienți de provocări și cu mare responsabilitate față de viitor, orașul Timișoara și actorii cheie ai acestuia au lucrat pentru o viziune globală care să fie transpusă într-un proces durabil bazat pe un dialog cultural și social deschis, scopul final fiind acela de a păstra valorile enunțate în dosarul de candidatură, de a menține activă legătura cu cetățenii Timișoarei, ai întregii României și ai Europei.

În plan internațional, începând cu momentul în care orașul Timișoara a câștigat titlul de Capitală Europeană a Culturii și până în momentul în care orașul găzduiește efectiv titlul, în anii de pregătire a titlului, orașele CEaC au obligația de a transmite o serie de rapoarte de progres către Comisia de Monitorizare² a programelor CEaC a Uniunii Europene.

În anul 2021, în penultimul raport de monitorizare al Comisiei, aceasta a transmis **o serie de recomandări în urma analizei anilor de pregătire a titlului între 2016 și 2020**. Comisia a apreciat angajamentul puternic al principalelor părți interesate în implementarea programului și a recunoscut eforturile depuse în acest sens. Cu toate acestea, a reluat îngrijorările sale în ceea ce privește capacitatea de management și capacitatea de a livra programul, constatând în mod special o serie de obstacole legislative la nivel național privind alocarea fondurilor publice pentru susținerea programului. Astfel, recomandările Comisiei³ au vizat o serie de puncte cheie esențiale pentru a fi adresate la nivelul stakeholderilor direct implicați în guvernarea programului cultural:

- **realizarea unui an de succes de Capitală Europeană** a Culturii în 2023, prin participarea activă a tuturor actorilor interesați pentru a atinge acest obiectiv;
- **continuarea procesului de reformare legislativă la nivel guvernamental** pentru a asigura finanțarea multianuală a programului cultural;
- **crearea unui climat de încredere** între autoritățile publice și instituțiile responsabile de livrarea programului cultural, condiție esențială pentru succesul acestuia;
- **crearea unui model organizațional** care să permită asumarea locală a programului cultural și care să asigure dezvoltarea și implementarea unui program coerent, în conformitate cu viziunea și principalele aspirații ale dosarului de candidatură;
- **securizarea programului cultural de bază** format din proiectele deja incluse în dosarul de candidatură și extinderea acestuia numai după ce sprijinul financiar pentru acestea a fost garantat;
- **asigurarea unui echilibru între potențialul cultural local divers și scena** internațională de vârf, prin prioritizarea parteneriatelor europene și a unui înalt conținut artistic

18

Anii de preselectie:

Anul 2011

are loc înființarea legală a inițiativei civice susținute de Municipiul Timișoara și de Consiliul Județean Timiș – Asociația Timișoara 2021 – Capitală Europeană a Culturii;

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

19

Guvernanța și capacitatea de livrare a programului cultural

În contextul descris mai sus, Municipiul Timișoara a făcut alegeri importante în sprijinul dezvoltării Programului Timișoara 2023, decizii care au avut un impact pozitiv asupra vieții culturale a orașului, în **unificarea viziunii** la nivelul general a programului cultural, **crearea unui climat de încredere** în succesul programului și **alocarea de resurse necesare** pentru implementarea acestuia.

Principiile care au stat baza acestor decizii, asumate și integrate în totalitate de către Municipiul Timișoara încă de la **constituirea în martie 2021 a Centrului de Proiecte al Municipiului Timișoara** ca structură de implementare a Programului Timișoara 2023, au fost următoarele:

- **Asumarea continuității programului cultural** ca un întreg și pe linia inițială a dosarului de candidatură;
- **Finanțarea transparentă și previzibilă** a programului cultural;
- **Asigurarea coerenței** programului cultural și **dezvoltarea parteneriatelor internaționale** prin constituirea Echipei Curatoriale;
- **Descentralizarea programului cultural și împuternicirea operatorilor** în a-și asuma independența artistică la nivelul ideilor și conceptelor artistice, tipurilor de proiecte și evenimente culturale, și a domeniilor culturale;
- **Susținerea componentei Power Station** – dedicată creșterii competențelor sectorului cultural;
- **Asumarea componentei de monitorizare și evaluare a rezultatelor și impactului** la nivelul întregului program cultural;
- **Asumarea evenimentelor cu rol de reprezentare** ale Programului Timișoara 2023 (Deschiderea Timișoara 2023, Celebrarea orașului și Timișoara 2023 la nesfârșit), cu scopul de a crea momente unice de celebrare pe parcursul anului cultural;
- **Valorificarea și consolidarea moștenirii Programului Timișoara 2023.**

Pașii decisivi în consolidarea programului cultural s-au reflectat în câteva momente cheie care, alături de acțiunile demarate imediat după câștigarea titlului în anul 2016, au configurat întregul traseu al Programului Timișoara 2023, contribuind la definitivarea modelului de finanțare, a celui de guvernare, a coerenței artistice și dezvoltării strategice, alături de cristalizarea rolului fiecărui actor cheie în implementarea acestuia.

Astfel, din momentul zero al ideii de a candida la titlul de Capitală Europeană a Culturii și până în anul titlului 2023, schimbările care au vizat modelul de finanțare și guvernare și rolul fiecărui actor cheie în dezvoltarea programului, au fost impulsionate pe deoparte de situația socială, politică și economică la nivel european, cât și de nevoia de reformare a politicilor publice culturale și a sistemului de finanțare a sectorului cultural la nivel național și local, pentru a sprijini implementarea unui program cultural complex, cu mize importante pentru oraș și cetățenii acestuia:

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

Anii de preselectie:

- **Anul 2010** – au loc primele dezbateri și declarații din partea grupărilor civice⁴;
- **Martie 2011** – Municipiul Timișoara hotărăște susținerea candidaturii Timișoarei la titlul de Capitală Culturală Europeană după anul 2019, prin *Hotărârea Consiliului Local al Municipiului Timișoara nr. 82/29.03.2011*⁵;
- **Anul 2011** – are loc înființarea legală a inițiativei civice susținute de Municipiul Timișoara și de Consiliul Județean Timiș – *Asociația Timișoara 2021 – Capitală Europeană a Culturii*⁶;
- **Anul 2012** – au loc consultări, activități pilot de lărgire a publicului și lansarea primului concept („*Revolutionary*”)⁷;
- **Octombrie 2014** – Municipiul Timișoara adoptă Strategia culturală a municipiului Timișoara pentru perioada 2014-2024, prin *Hotărârea Consiliului Local al Municipiului Timișoara nr. 535/31.10.2014*⁸;
- **Septembrie 2015** – Municipiul Timișoara aprobă candidatura Timișoarei și a angajamentului de susținere financiară în perioada 2017-2022 pentru participarea Timișoarei la acțiunea Uniunii Europene „Capitală Europeană a Culturii” pentru anul 2021, în România, în cazul în care Municipiul Timișoara este declarat oraș câștigător, prin *Hotărârea Consiliului Local al Municipiului Timișoara nr. 395/22.09.2015*⁹
- **Anul 2015** – Consultări intensive cu publicul, dezbateri pe tema accesului la cultură a persoanelor vulnerabile, cu dizabilități și a comunităților minoritare și lansarea conceptului final al dosarului de candidatură „*Luminează orașul prin tine*” și preselectia acestuia¹⁰.

Anul câștigării titlului:

- **Octombrie 2016** – emiterea Ordinului Ministrului Culturii nr. 3867/25.10.2016¹¹ prin care orașul Timișoara este nominalizat Capitală Europeană a Culturii în anul 2021.

Anii de pregătire ai titlului de CEaC:

- **2017-2021** – coordonarea Programului Timișoara 2023 de către *Asociația Timișoara 2021 – Capitală Europeană a Culturii*, prin implementarea directă de proiecte și evenimente
- **Noiembrie 2019** – Parlamentul României a adoptat *Legea nr. 198 din 7 noiembrie 2019*¹² pentru aprobarea *Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 42/2019 privind stabilirea unor măsuri financiare pentru susținerea desfășurării Programului cultural național “Timișoara – Capitală Europeană a Culturii în anul 2021*
- **Decembrie 2020** – se aprobă amânarea pentru anul 2023 a titlului de Capitală Europeană a Culturii pentru orașul Timișoara, în baza Deciziei (UE) 2020/2229/2020¹³ a Parlamentului European și a Consiliului din 23 decembrie 2020 de modificare a Deciziei nr. 445/2014/UE de instituire a unei acțiuni a Uniunii în favoarea evenimentului „Capitale europene ale culturii” pentru anii 2020-2033;

Anii de preselectie:**Anul 2012**

au loc consultări, activități pilot de lărgire a publicului și lansarea primului concept („*Revolutionary*”);

- **Martie 2021** – înființarea *Centrului de Proiecte al Municipiului Timișoara*, aflat în subordinea Consiliului Local Timișoara, care integrează viziunea și asumarea Municipiului Timișoara față de procesul de reformare a modului de finanțare a culturii și altor domenii de interes local, respectiv prin asigurarea transparenței cadrului și a mecanismului de finanțare nerambursabilă, *Hotărârea Consiliului Local nr. 270/2020*¹⁴;
- **Iunie 2021** – lansarea programului cultural prioritar *TM2023 RESTART*¹⁵ care a avut ca scop derularea flexibilă a Programului Timișoara 2023 pentru anul 2021, în raport cu principiile, valorile și liniile directoare ale conceptului din dosarul de candidatură, printr-o alocare financiară de la bugetul local bazată pe o selecție calitativă și pragmatică a proiectelor culturale care au fost dezvoltate până în acel moment;
- **Septembrie 2021** – redactarea *Planului de acțiune al Municipiului Timișoara*¹⁶ și înaintarea acestuia către Comisia Europeană, prin care a fost asumat rolul central al Municipiului Timișoara la nivel de guvernanta strategică a programului cultural și au fost integrate principiile de bază enumerate mai sus în dezvoltarea programului cultural;
- **Noiembrie 2021** – inițierea mandatului *Echipei Curatoriale Timișoara 2023*¹⁷ (Echipa Curatorială), selectată în urma unui apel deschis, internațional, în baza unui proces de selecție riguros realizat de o comisie formată din experți independenți cu pregătire și prestigiu profesional în domeniul pozițiilor pentru care se organizează concursul. Aceasta devine responsabilă de coerența artistică și coordonarea strategică a Programului Cultural „Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii”
- **Ianuarie 2022** – prima revizuire a Programului Timișoara 2023 de către Echipa Curatorială Timișoara 2023, integrându-se obiectivele generale la nivel de oraș de a activa cât mai mulți operatori culturali pentru a dezvolta, crește și conecta ecosistemul cultural local.
- **Februarie – Martie 2022** – susținerea de către Comisia Europeană a noii structuri de guvernanta a programului cultural prin transmiterea a *două scrisori*¹⁸ care recunosc pașii importanți făcuți de administrația locală pentru constituirea deschisă și transparentă a Echipei Curatoriale, rolul acesteia în efectuarea unui analize a programului cultural și revizuirea acestuia, alături de asigurarea continuității proiectelor din Programul Timișoara 2023 prin finanțarea lor de la bugetul local al Municipiului Timișoara și colaborarea cu Echipa Curatorială în coordonarea strategică și la nivel artistic al programului cultural;
- **Februarie 2022** – reasumarea de către Consiliul Județean Timiș a angajamentului de susținere financiară de către Județul Timiș pentru perioada 2017-2022 a proiectului „Capitală Europeană a Culturii” derulat de Uniunea Europeană, prin *Hotărârea Consiliului Județean Timiș nr. 51/23.02.2022 privind modificarea și completarea Hotărârii Consiliului Județean Timiș nr. 168/30.09.2015*¹⁹;
- **Martie 2022** – reasumarea de către Municipiul Timișoara a angajamentului de susținere financiară a *Programului Timișoara 2023- Capitală Europeană a Culturii, pentru perioada 2022-2023, prin Hotărârea Consiliului Local al Municipiului Timișoara nr. 83 / 15.03.2022*²⁰

121

LIVE Sets & DJ Mixes

138

Festivaluri

- **August 2022** – realizarea unei noi actualizări a Programului Timișoara 2023 de către Echipa Curatorială;
- **Octombrie 2022** – Parlamentul României adoptă *Legea nr. 286 din 31 octombrie 2022 privind aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 83/2022 pentru modificarea și completarea OG 51/1998, precum și pentru modificarea OUG 42/2019*²¹
- **Decembrie 2022** – aprobarea prin Ordin de Ministru, OMC 3560, a Programul Timișoara 2023 actualizat de către Echipa Curatorială
- **Februarie 2023** – Deschiderea Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii

La finalul anului 2022, **principalele roly în raport cu implementarea și consolidarea Programului Timișoara 2023** și menținute pe tot parcursul anului 2023, au fost următoarele:

- **Operatorii culturali independenți, instituțiile publice de cultură, profesioniști din sectorul cultural** – responsabili de dezvoltarea Programului Timișoara 2023 în concordanță cu obiectivele, conceptele și principiile asumate în dosarul de candidatură;
- **Echipa Curatorială** – găzduită de către Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara și responsabilă de coerența artistică și coordonarea strategică a Programului Timișoara 2023;
- **Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara** principalul organism de implementare a Programului Timișoara 2023, cu responsabilități multiple, precum:
  - » finanțarea prioritară a programului cultural actualizat;
  - » consolidarea și extinderea programului cultural prin sesiuni de selecție, ale căror obiective, arii tematice și mecanisme de finanțare au fost dezvoltate în colaborare cu Echipa Curatorială;
  - » organizarea evenimentelor cu rol reprezentativ;
  - » dezvoltarea componentei Power Station, dedicată creșterii competențelor sectorului cultural;
  - » monitorizarea și evaluarea rezultatelor și impactului la nivelul întregului program cultural;
  - » valorificarea și consolidarea moștenirii programului cultural;
  - » raportarea către Comisia Europeană și dezvoltarea relațiilor internaționale în cadrul rețelei Familia Capitalelor Europene ale Culturii (ECOC Family);
- **Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș** responsabil pentru operaționalizarea programelor de finanțare destinate extinderii Programului, concepute și lansate de către Consiliul Județean Timiș.
- **Asociația Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii** – responsabilă pentru componentele transversale la nivelul Programului Timișoara 2023 privind comunicarea, atragerea de fonduri private și programul de voluntariat.

În ceea ce privește **finanțarea programului cultural, Municipiului Timișoara a reafirmat angajamentul financiar pentru perioada rămasă 2022-2023 și l-a menținut la același nivel ca și la momentul candidurii**, prin *Hotărârea Consiliului Local Timișoara nr. 83 din 15.03.2022* privind continuarea angajamentului de susținere financiară a Municipiului pentru implementarea Programului național “Timișoara – Capitală Europeană a Culturii în 2023”, respectiv 6 milioane de euro pentru anul 2022 și 9

Anii de **preselecție:**

Octombrie 2014

Municipiul Timișoara adoptă Strategia culturală a municipiului Timișoara pentru perioada 2014-2024, prin *Hotărârea Consiliului Local al Municipiului Timișoara nr. 535/31.10.2014;*

milioane de euro pentru anul 2023. Aceste sume sunt completate de suma cheltuită până în 2021, echivalentă cu 5 milioane de euro, parte din totalul inițial de 20 de milioane de euro, angajată pentru punerea în aplicare a programului încă din 2015 prin HCL 395/22.09.2015. Contribuția financiară a Municipiului Timișoara pentru Programul Cultural Timișoara 2023 nu a afectat bugetul general pentru susținerea instituțiilor culturale publice subordonate Primăriei, bugetul alocat pentru acestea crescând în anul 2023 pentru a asigura competitivitatea proiectelor culturale programate de către acestea pentru anul de capitală europeană a culturii.

Aproape 80% din totalul fondurilor pentru finanțările nerambursabile alocate pentru derularea programului cultural în perioada 2023-2024 de la bugetele locale și de la bugetul de stat, prin Ministerul Culturii, pentru finanțarea Programului Timișoara 2023 au fost gestionate de Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara. Instituția a gestionat, de altfel, aprox 75% din suma acordată de la bugetul de stat, prin Ministerul Culturii, pentru extinderea programului cultural actualizat. Această responsabilitate și experiență a dezvoltat capacitatea Centrului de Proiecte de a finanța sectorul cultural, în condițiile în care apelurile dezvoltate au fost diverse din punctul de vedere al beneficiarilor (persoane fizice române și internaționale, persoane juridice de drept public și drept privat) și al tipurilor de proiecte și obiective finanțate (proiecte mici, medii și mari, burse de creație, mobilități naționale și internaționale).

Fonduri nerambursabile gestionate de structurile de implementare pentru proiecte desfășurate cu finanțări nerambursabile în perioada 2022-2024.

Finanțări nerambursabile 2022-2024

FINANȚATOR (STRUCTURĂ IMPLEMENTARE)	Bugetul local al Municipiului Timișoara	Bugetul de stat, prin Ministerul Culturii	Bugetul local al Județului Timiș	Total	%
Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara	22.720.000 lei	33.300.000 lei		56.020.000 lei	79%
Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș		11.300.000 lei		11.300.000 lei	16%
Consiliul Județean Timiș			3,500,000 lei	3.500.000 lei	5%
			Total	70.820.000 lei	100%

1.058

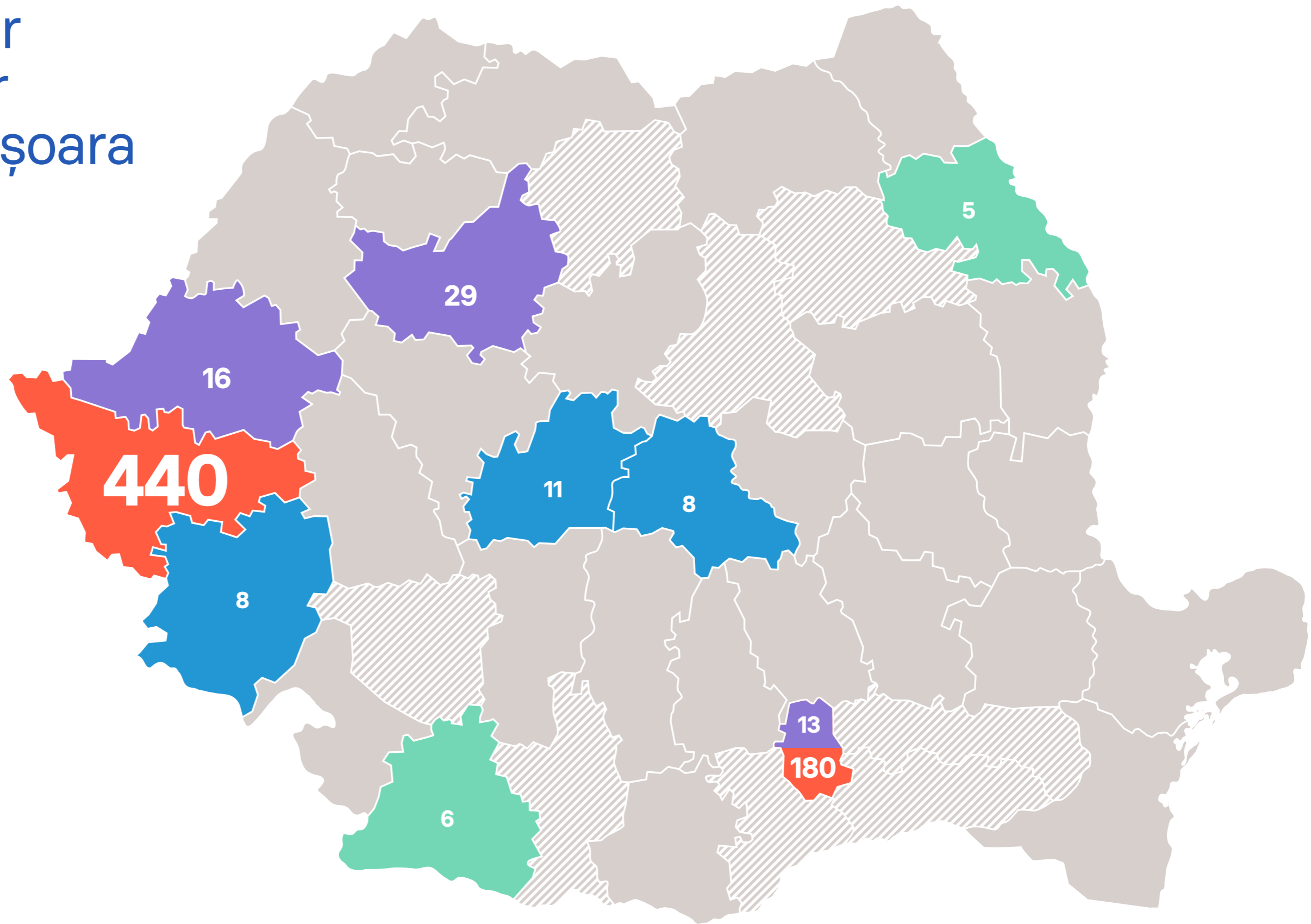
Evenimente
de artele
spectacolului

110

Performance-uri

Distribuția geografică a organizatorilor și partenerilor naționali Timișoara în anul 2023

Nr.	Top 10 Județe	#
1	Timiș	440
2	București	180
3	Cluj	29
4	Arad	16
5	Ilfov	13
6	Sibiu	11
7	Brașov	8
8	Caraș-Severin	8
9	Dolj	6
10	Iași	5

Alte Județe < 5

Analiză date actualizate Directus,
11-12 martie 2024.

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

Coerența artistică și coordonarea strategică

Constituirea Echipei Curatoriale Timișoara 2023

În implementarea Programului Timișoara 2023, Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara și-a asumat atât obiectivul de a implementa cadrul de finanțare nerambursabilă de la bugetul local și bugetul de stat pentru derularea Programului Timișoara 2023, cât și obiectivul de a consolida programul cultural în raport cu conceptul și direcțiile strategice din dosarul de candidatură, prin găzduirea Echipei Curatoriale Timișoara 2023, alături de menținerea relației cu Comisia Europeană prin transmiterea rapoartelor de progres către Comisia de Monitorizare, implementarea programului de monitorizare și evaluare a rezultatelor programului cultural, cât și asumarea organizării evenimentelor cu rol de reprezentare.

Un moment strategic în consolidarea programului cultural și a asigurării coerenței artistice a fost **constituirea echipei curatoriale la nivelul Programului Timișoara 2023**, la inițiativa Municipiului Timișoara și printr-un proces de selecție public²³, cu sprijinul unei comisii independente formată din profesioniști ai sectorului cultural din România și Europa, în noiembrie 2021.

Competențele urmărite pentru constituirea acestei echipe curatoriale au vizat următoarele obiective la nivel de program cultural:

- **comunicarea activă și deschisă cu comunitatea**, cu operatorii culturali cuprinși în programul cultural și cu operatori culturali noi, cu organizațiile, instituțiile și autoritățile publice interesate;
- **asigurarea coerenței tematice la nivelul întregului program**, prin susținerea dezvoltării proiectelor în spiritul conceptului dosarului de candidatură;
- **consolidarea și extinderea programului cultural** prin contribuție la tematica apeluri deschise dezvoltate de către Centrul de Proiecte ca și principal finanțator al sectorului cultural local și implicarea echipei curatoriale în procesele de selecție, ca o garanție a calității conținutului cultural și artistic;
- **colaborarea cu operatorii culturali și implicarea activă în co-designul proiectelor culturale** pentru a crește capacitatea de a genera producții culturale de calitate, evenimente care celebrează și împărtășesc interesul comunității și al vizitatorilor orașului, respectând una dintre strategiile centrale ale dosarului de candidatură inițial, și anume dezvoltarea publicului;
- **încurajarea procesului de inovare în spațiul public** și depășirea zonei de confort atât a operatorilor culturali, cât și al publicului participant;
- **dezvoltarea parteneriatelor internaționale** prin facilitarea accesului la rețele și organizații relevante pentru direcțiile strategice ale dosarului de candidatură.

Anii de preselectie:

Septembrie 2015

Municipiul Timișoara aprobă candidatura Timișoarei și a angajamentului de susținere financiară în perioada 2017-2022 pentru participarea Timișoarei la acțiunea Uniunii Europene „Capitală Europeană a Culturii” pentru anul 2021, în România, în cazul în care Municipiul Timișoara este declarat oraș câștigător, prin *Hotărârea Consiliului Local al Municipiului Timișoara nr. 395/22.09.2015*

În urma organizării în iunie 2021 a primului program de finanțare, numit *TM2023 RESTART* pentru recunoașterea importanței fiecărui proiect cultural pentru coerența și calitatea Programului Timișoara 2023, în perioada noiembrie–decembrie 2021, Echipa Curatorială Timișoara 2023 a desfășurat o serie de întâlniri cu operatorii culturali menționați ca gazde în dosarul de candidatură din 2016. Scopul acestor întâlniri a fost acela de a face o analiză a stadiului de implementare a programului cultural, așa cum a fost el propus în dosarul de candidatură și de a actualiza proiectele prezentate, luând în considerare perspectiva temporală și efectele pandemiei asupra scenei culturale locale. A rezultat un *Raport de Analiză* care a fost transmis, ca document de lucru intern, Municipiului Timișoara, Consiliului Local Timiș, Ministerului Culturii și Comisiei Europene.

În ianuarie 2022 s-a finalizat prima revizuire în acest sens a Programului Timișoara 2023, integrându-se în narativul revizuit al acestuia, obiectivele generale la nivel de oraș de a activa cât mai mulți operatori culturali pentru a dezvolta, crește și conecta ecosistemul cultural local.

În ceea ce privește definitivarea conținutului Programului Timișoara 2023, echipa curatorială s-a concentrat pe **criteriile cheie** ale dosarului de candidatură: **exceleța artistică, dimensiunea europeană, dezvoltarea publicului, consolidarea capacităților și strategia locațiilor**.

În ceea ce privește rezultatele așteptate, aceasta a reușit să livreze următoarele:

- **Programul Timișoara 2023 revizuit**, prin adaptarea acestuia la contextul pandemic și la noul an 2023;
- **caracteristicile celui de al doilea program de finanțare** lansat de către Centrul de Proiecte pentru dezvoltarea Programului Timișoara 2023, numit **BOARDING STATION**, cu sprijinul echipei Centrului de Proiecte, contribuind la conturarea principalelor obiective și criterii ale acestuia, programate pentru anul 2022.
- **caracteristicile celui de-al treilea program de finanțare** lansat de către Centrul de Proiecte pentru definitivarea programului cultural actualizat, numit **ONBOARD**, cu sprijinul echipei Centrului de Proiecte, contribuind la conturarea principalelor obiective și criterii ale acestuia, programate pentru perioada 2022-2023;
- **evaluarea proiectelor** depuse în cadrul programelor de finanțare lansate de către Centrul de Proiecte pentru dezvoltarea programului cultural.

Programele de finanțare *Boarding Station* și *Onboard* au recunoscut importanța fiecărui proiect pentru coerența și calitatea lui în raport cu Programul Timișoara 2023. Centrul de Proiecte și Echipa Curatorială au sprijinit operatorii culturali participanți printr-un proces de selecție bazat pe analiză și recomandări, pentru a asigura o mai bună coerență și corelare cu programul cultural actualizat, în vederea dezvoltării strategice a acestuia până în 2023 și a moștenirii sale pentru anii următori.

Dincolo de procesul de selecție, curatoarele de teritorii au menținut un dialog constant cu operatorii culturali de-a lungul întregii perioade de derulare a programului, urmărind evoluția proiectelor în linie cu temele și conceptele-cheie de pornire. Gradul de intensitate al implicării curatoarelor în conținutul proiectelor a fost diferit de la un caz la altul, mergând de la discutarea conceptelor și formatelor, oferirea de sugestii sau referințe, până la propunerea de teme sau conținuturi noi, complementare,

colaborare în selectarea și invitarea artiștilor, în alegerea spațiilor sau chiar în co-designul conceptelor pentru anumite componente sau ghidaj în procesul de creație. Calitatea și profunzimea acestor colaborări au depins în mare măsură de nevoile operatorilor, printre cele mai fertile terenuri de dezvoltare a unui dialog curatorial complex și nuanțat dovedindu-se a fi în cadrul unor proiecte precum *Spații Vii (Pepiniera – 1306 Plante pentru Timișoara)*, *DARE (componenta participativă Ne vedem unde vrem)*, *Impulse*, *Orașul Paralel*, *Bright Cityscapes*, *Festivalul ROD*, *Harta Secretă*, *Festivalul Simultan*, *Cămine în mișcare*, *RemixID*, *La Pas*.

Paralel, **în iulie și august 2022**, a fost pregătită o **nouă actualizare a Programului Timișoara 2023**, una care a luat în considerare necesitatea de a integra prin intermediul unui mecanism de consens și în urma aprobării echipei curatoriale, o listă de proiecte care au fost distribuite în structura de conținut a programului.

Întâlnirea cu operatorii culturali a adus multe surprize plăcute: evenimente care în spațiul public păreau disparate s-au dovedit a fi parte a unor procese care au ținut în viață liniile unor programe din dosarul de candidatură.

Teodora Borghoff,
Expert relații comunitare și
incluziune socială în cadrul Echipei
Curatoriale TM2023, în interviul
*Timișoara 2023: planurile Echipei
Curatoriale pentru „Capitala
Europeană a Culturii”*, Observator
cultural²⁴

Criteriile generale pe baza cărora s-a construit mecanismul de includere au fost relevanța proiectelor pentru un public cât mai larg, din zona metropolitană și extinderea audienței în alte orașe din județ, precum și demararea anterioară în cadrul altor apeluri de finanțare dedicate programului de Capitală Europeană a Culturii. În cadrul acestui demers, un consorțiu format din instituții de cultură subordonate Consiliului Județean Timiș (Muzeul Național al Banatului, Muzeul Național de Artă Timișoara, Teatrul pentru Copii și Tineret „Merlin”, Centrul de Cultură și Artă al județului Timiș) și-a asumat rolul de gazdă și implementarea proiectelor din stația *Lumină peste granițe*.

Alte actualizări au constat în fuzionarea Stației *Bright City* din *Teritoriul Locuri* cu Stația *Lightsapes* din *Teritoriul Conexiuni*, formând o nouă stație. Universitatea Politehnica Timișoara, partenerul principal al stației *Bright City*, își asumă astfel rolul de gazdă a stației *Bright Cityscapes*, urmând să-și identifice și consolideze formulele de parteneri locali și internaționali specifici pe diverse componente ale programului. De asemenea, au fost definite conceptele pentru cele trei evenimente cu rol de reprezentare organizate direct de către Centrul de Proiecte, și anume *Deschiderea Timișoara 2023*, *Celebrarea orașului* și *Timișoara 2023 la nesfârșit*. **Programul Timișoara 2023 actualizat a fost aprobat prin ordin de ministru OMC 3560 din 15 decembrie 2022.**

32

33

Eforturile echipei curatoriale în actualizarea²⁵ dosarului de candidatură, prin racordarea la noul context cultural, social și politic post-pandemie și noile teme ale agendei europene pentru cultură (schimbările climatice și reducerea amprentei de carbon, împuțernicirea oamenilor de a folosi o nouă generație de tehnologii digitale, echitate socială și prosperitate, consolidarea proceselor democratice din Europa, sustenabilitatea în patrimoniul cultural, coeziunea și bunăstarea, crearea unui ecosistem care să sprijine artiștii, profesioniștii din domeniul cultural și creativ, cultura ca motor al dezvoltării durabile), alături de procesele participative de revizuire ale Programului Timișoara 2023 cât și sprijinul declarat al membrilor Comisiei de Monitorizare, au contribuit decisiv la recunoașterea independenței activității acesteia și de către ceilalți principali actori cu rol în dezvoltarea programului cultural – respectiv Consiliul Județean Timiș și Ministerul Culturii²⁶.

Consolidarea proceselor de lucru

În pregătirea anului cultural cât și în timpul implementării acestuia, Centrul de Proiecte a avut un rol esențial în a oferi acces la resursele necesare creării unui an cultural creativ, dinamic și inclusiv.

În anul 2022, pentru pregătirea anului cultural, prin platforma Power Station, Centrul de Proiecte a organizat o serie de evenimente, întâlniri și ateliere de lucru dedicate operatorilor culturali care au contribuit la Programul Timișoara 2023, cu scopul de a crea o platformă de schimb, colaborare și învățare. Acestea s-au axat pe subiecte relevante pentru nevoile organizațiilor și instituțiilor locale în implementarea Programului Timișoara 2023, oferind în același timp o oportunitate pentru networking și schimb de cunoștințe. Unele dintre subiectele abordate au vizat monitorizarea și evaluarea proiectelor culturale, îmbunătățirea practicilor de producție culturală în organizarea de evenimente culturale, comunicarea proiectelor culturale și maparea furnizorilor de servicii în sectorul cultural. În continuare, în anul 2023, platforma Power Station s-a adaptat la nevoile complexe ale programului cultural, asumând un rol central în consolidarea capacităților scenei culturale locale, crearea de platforme de discuție și comunități de practică, realizarea de punți de legătură cu comunitatea locală pe diverse teme transversale ale programului cultural și a promovarea Timișoara ca exemplu de guvernare în folosul comunității și de dezvoltare urbană prin cultură.

În **comunicarea programului cultural**, Centrul de Proiecte, prin contractele de finanțare ale proiectelor culturale, a impus **alocarea a 15% din bugetul total de finanțare pentru comunicarea și dezvoltarea programelor de mediere ale evenimentelor culturale**. În sprijinul acestei măsuri a venit consolidarea structurii de informații despre proiectele și evenimentele culturale dezvoltate de către fiecare operator cultural, completat prin procesul de dezvoltare tehnică a platformei Directus în colaborare cu echipa Asociației Timișoara 2023, alături de aportul echipei Centrului de Proiecte la procedurile de lucru pentru obținerea de informații de la operatorii culturali. Toate aceste procese au stat la baza construcției calendarului de evenimente din cadrul platformei oficiale de comunicare a programului cultural, website-ul timisoara2023.eu. Acestea au fost complementate de comunicarea permanentă cu operatorii culturali pentru a asigura calitatea și relevanța informațiilor transmise, inclusiv pentru completarea conținutului cu informații și traduceri despre locații, organizatori, beneficiari și parteneri. Pentru fiecare apel de finanțare, echipa de comunicare a Centrului de Proiecte a pus la dispoziția operatorilor culturali ghiduri de identitate vizuală și a monitorizat implementarea corectă a acestora.

Anii de preselecție:

Anul 2015

Consultări intensive cu publicul, dezbateri pe tema accesului la cultură a persoanelor vulnerabile, cu dizabilități și a comunităților minoritare și lansarea conceptului final al dosarului de candidatură „Luminează orașul prin tine” și preselecția acestuia.

865

Evenimente din
domeniul artelor
vizuale

34

35

102

Vernisaje

81

Artist talks

496

Expoziții

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

Adina Pintilie, "Tu ești un alt eu – O catedrală a corpului"
Kunsthalle Bega, 17 februarie-30 aprilie 2023
Credit foto:
Sebastian Tătaru

Pentru evenimentele produse și organizate de Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara: *Deschiderea Timișoara 2023, Celebrarea orașului și Timișoara 2023 la nesfârșit* – evenimentul care a marcat simbolic închiderea anului cultural 2023, **Centrul de Proiecte a avut un rol cheie în comunicarea și promovarea acestor evenimente cu rol de reprezentare**, prin crearea unor campanii ample de comunicare și promovare care au inclus atât componente online (campanii digitale, crearea de site-uri web dedicate fiecărui eveniment dintre cele trei, activarea tuturor canalelor de comunicare online din ecosistemul de comunicare al Centrului de Proiecte), dar și componente offline (campanii de afișaj stradal, panouri publicitare etc.), producția de materiale promoționale (tricouri, plase, pelerine de ploaie, insigne, stickere, pixuri etc.). Un rol important în promovarea evenimentelor l-a avut comunicarea constantă cu mass-media locale, regionale și centrale (transmiterea de comunicare de presă, organizarea de conferințe de presă), dar și campaniile de promovare radio derulate atât la nivel regional (Timișoara și Regiunea Banat), dar și la nivel național.

Pentru facilitarea avizării proiectelor culturale de către instituțiile publice locale, Centrul de Proiecte a solicitat participarea cu **rol consultativ la ședințele de avizare a adunărilor publice organizate de Primăria Municipiului Timișoara** în decursul anului 2023. Baza de date Directus, dezvoltată pentru construcția calendarului de evenimente și viziunea de ansamblu asupra evenimentelor organizate în spațiul public, a fost un instrument esențial care a venit în sprijinul Comisiei de Avizare a Adunărilor Publice pentru a evita suprapunerile acestora. Datorită numărului mare de organizatori din afara Municipiului Timișoara, dar și a proiectelor neobișnuite, Centrul de Proiecte a pus baza unui sistem de consultanță și pe alocuri de mediere între operatorii culturali și instituțiile publice locale cu responsabilitate în asigurarea ordinii publice, pentru obținerea avizelor în diferite proiecte culturale cu o complexitate ridicată. În organizarea evenimentelor cu rol de reprezentare (*Deschiderea Timișoara 2023, Celebrarea orașului, Timișoara 2023 la nesfârșit*) Centrul de Proiecte a jucat un rol important în coordonarea proceselor de lucru între instituțiile implicate în organizare și forțele de ordine, atât prin gestionarea bazelor de date cât și prin comunicarea permanentă cu acestea în ceea ce privește măsurile de ordine și securitate pentru organizarea în condiții de maximă siguranță a fiecărui program.

Centrul de Proiecte a gestionat totodată **opt spații ale orașului**²⁷ (Palatul Ștefania, Bastion 1, 2 și 3, MX – Muzeul „Corneliu Miklosi”, Centrul de Proiecte – Galeria Parter și Curtea, Galeria 5, Cinema Victoria, Cinema Timiș), care au devenit resurse și locații importante pentru diverse evenimente și activități incluse în Programul Timișoara 2023.

Îndeplinirea cu succes a rolului său în raport cu consolidarea și implementarea Programului Timișoara 2023, a necesitat și crearea unui **Consiliu de Coordonare a Centrului de Proiecte**, care a inclus de data aceasta experți pentru: monitorizarea și evaluarea rezultatelor programului cultural, coordonarea componentei Power Station, organizarea evenimentelor cu rol de reprezentare și comunicarea lor către publicul general, dezvoltarea relațiilor internaționale în cadrul familiei ECOC și a altor rețele europene și internaționale conectate cu Programul de Capitală Europeană a Culturii a Comisiei Europene, alături de coordonarea per ansamblu a programului cultural.

Anul câștigării titlului:

Octombrie 2016

emiterea Ordinul Ministrului Culturii nr. 3867/25.10.2016 prin care orașul Timișoara este nominalizat Capitală Europeană a Culturii în anul 2021.

Colaborarea între actorii cheie ai programului

În ceea ce privește **comunicarea Programului Timișoara 2023 și colaborarea cu Asociația Timișoara 2023**, Centrul de Proiecte a sprijinit gestionarea platformei Directus, dedicată managementului datelor operatorilor culturali și a calendarului de evenimente al programului cultural și a colaborat cu Asociația Timișoara 2023 în găzduirea paginilor de internet dedicate evenimentelor cu rol de reprezentare în scopul de a crea o arhivă comună a impactului programului, în comunicarea proiectelor și evenimentelor organizate direct de către Centrul de Proiecte și în promovarea programului în cadrul unor evenimente speciale organizate în acest sens, de la conferințe de presă până la întâlniri cu parteneri ai programului cultural. În relație cu **strategia de strângere de fonduri private**, Centrul de Proiecte a contribuit la o cartografiere a sponsorilor și stabilirea câtorva filtre etice în selecția acestora pentru a deveni parteneri ai programului. De asemenea, au fost pregătite pachete tematice pentru potențialii sponsori, care au evidențiat conținutul cultural cu potențial interes pentru principalele domenii de activitate, realizând o punte între componentele programului și temele respective: Incluziune (identitate, periferie, minorități), Identitate (diversitate, gen, fluiditate), Transfrontalier (multiculturalitate, mobilitate, granițe), Educațional (educație, complementar, alternativ), Sustenabil (durabil, local), Inovativ (interdisciplinar, experimental, tehnologia întâlnește cultura), Istorie recentă, Dinamic (dans), Clasic (muzică clasică, patrimoniu construit). **Platforma de voluntariat** găzduită de către Asociația Timișoara 2023 a fost implicată în mod activ în organizarea evenimentelor coordonate de către Centrul de Proiecte, voluntarii beneficiind în acest sens de un transfer de know-how în producția evenimentelor culturale cu un grad ridicat de complexitate sau diversitate a programelor și publicului țintă.

În raport cu Programul Timișoara 2023, cele două structuri de implementare, **Centrul de Proiecte și Centrul de Cultură și Artă** au făcut schimb de experiență și bune practici în vederea construirii unor practici de finanțare comune, unitare, pentru derularea apelurilor de finanțare în vederea consolidării și extinderii Programului Timișoara 2023.

Municipiul Timișoara, prin Centrul de Proiecte, și Consiliul Județean Timiș au colaborat și înaintat amendamente asumate în comun, prin intermediul secretarului de stat responsabil de CEaC și a echipei din Compartimentul Capitală Culturală Europeană din cadrul Ministerului Culturii, **pentru modificarea legislației specifice**, respectiv a *Ordonanței de Urgență nr. 42/2019 privind stabilirea unor măsuri financiare pentru susținerea derulării programului cultural*. Dintre modificările propuse și adoptate, cele mai importante s-au axat pe **finanțarea multianuală și mecanismele de finanțare ale Programului Timișoara 2023**.

Modelul de guvernare descentralizat, alături de principiile de lucru și procesele urmărite la nivel de conținut și la nivel de implementare ale programului, descrise mai sus, au fost prezentate în cel de al treilea raport de progres transmis de către Centrul de Proiecte către Comisia de Monitorizare a programului cultural, aceasta recunoscând eforturile depuse pentru securizarea titlului de CEaC și propunând acordarea **premiului Melina Mercouri** pentru îndeplinirea tuturor condițiilor, respectiv independența echipei artistice (curatoriale), alocarea bugetară care a asigurat calitatea programului, dimensiunea europeană a conținutului, demararea planurilor de monitorizare și evaluare, dar și reflectarea clară că programul este o acțiune a Uniunii Europene.

2.331

Evenimente unice

110

Performance-uri

81

Artist talks

80

Spectacole de dans

435

Ateliere

303

Spectacole de teatru

102

Vernisaje

63

Prezentări

160

Instalații

Care au fost cele mai populare tipuri de evenimente organizate în 2023?

* Un eveniment poate fi încadrat la mai multe categorii.

34

Proiecții

496

Expoziții

138

Tururi ghidate

38

Prelegeri

447

Concerte

121

LIVE Sets & DJ Mixes

138

Festivaluri

276

Proiecții de filme

38

Degustări

Comisia apreciază progresele excelente înregistrate de echipa Timișoara 2023 în fața unor provocări majore. S-a bucurat să vadă o echipă unită, care s-a maturizat și a găsit soluții la cerințe structurale și legislative complexe, protejând în același timp viziunea inițială a candidaturii. Sprijinul clar oferit la toate nivelurile guvernamentale este, de asemenea, foarte încurajator.

În baza raportului prezentat de Timișoara 2023, precum și în baza raportului de audiere cu echipa, comisia consideră că sunt îndeplinite condițiile privind acordarea Premiului Melina Mercouri, astfel cum sunt specificate în articolul 14 din Decizia nr. 445/2014/UE a Parlamentului European și a Consiliului. În consecință, juriul are plăcerea de a propune Comisiei Europene ca Timișoara să primească premiul Premiul Melina Mercouri ²⁸.

1.5 milioane

de participanți la evenimentele din cadrul
Programului Cultural Timișoara 2023 –
Capitală Europeană a Culturii în anul 2023.

Date comunicate de organizatorii
proiectelor din cadrul Programului
Timișoara 2023 în anul 2023.

Timișoara 2023 la nesfârșit, concert Jessie J,
decembrie 2023

Credit foto:
Florin Gherasim

Extinderea. Implementarea principiilor și obiectivelor din dosarul de candidatură în noile programe de finanțare.

Dosarul de candidatură din 2016 a prevăzut ca programul propus în acel moment să reprezinte 70% din Programul Timișoara 2023 integral, urmând ca extinderea să fie realizată prin apeluri deschise.

În perioada 2022-2024 programul cultural este extins prin programe de finanțare din sume alocate de la bugetul de stat, prin bugetul Ministerului Culturii, derulate prin Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara și Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș.

Din perspectiva Centrului de Proiecte, principala miză a utilizării fondurilor proprii și a celor alocate de către Ministerul Culturii a fost recuperarea, în cât mai mare măsură, a conceptului, temelor și valorilor din dosarul de candidatură. Acest lucru s-a reflectat în primul rând prin anunțurile apelurilor gestionate – Grow, European Echoes, Inside, Opening+, Power Station+ | Școli creative, Energie! | Burse de creație, Power Station ++ | Mobilități pentru profesioniști din sectorul cultural, Legacy Timișoara 2023, și mai ales prin procesele predictibile și transparente care au stat la baza proceselor de selecție.

Programele de finanțare organizate de către Centrul de Proiecte au fost acompaniate de ateliere de întrebări și răspunsuri, pentru a răspunde nevoii operatorilor culturali de a înțelege mai bine mecanismul de finanțare a acestora. Evaluarea proiectelor s-a realizat de comisii formate din profesioniști din domeniul culturii, selectați în urma unui apel public, alături de reprezentanți ai Centrului de Proiecte – în special membri ai Echipei Curatoriale, dar și membri ai Consiliului de Coordonare și alți reprezentanți desemnați de Centrul de Proiecte, cu responsabilități în domeniul cultural.

Răspunsul operatorilor culturali care au prezentat proiecte ambițioase și inovative a depășit adesea așteptările Echipei Curatoriale și a Consiliului de Coordonare. Cea mai mare parte a proiectelor selectate și implementate

44

45

pe parcursul anului 2023 au dezvoltat și nuanțat conceptul dosarului de candidatură, reușind adesea să-și potențeze reciproc efectele prin suprapunerea și conectarea în cadrul ecosistemului cultural și în programul de evenimente al anului capitalei.

Principalele teme și mize ale proiectelor din programul extins pot fi grupate în câteva cluster după cum urmează

- Orașul se dezvoltă printr-o multitudine de straturi acumulate de-a lungul timpului, încercate de **istorii, povești și semnificații care toate compun identitatea unui loc**. Proiecte care au urmărit tocmai intensificarea acestei identități locale, specifice, bogate și nuanțate cultural, validând practici bune de placemaking și de reconectare a oamenilor cu orașul lor sunt: *UPT Campus Creativ, Muzeul Apei, Fabricultura, Video Art garden, Social Fabric, HerCity, Our Europe*.
- **Recuperarea spațiilor nefolosite** la întregul lor potențial și activarea prin transformarea lor în infrastructură culturală temporară sau permanentă impulsionează regenerarea, îmbogățind experiența urbană și întărind sentimentul de apartenență al locuitorilor la orașul lor. Printre proiectele care au deschis spații pentru comunitate se numără: *Muzeul Apei, Encounters for Sculpture – Cazarma „U”, LightsOn – The Night-Art Festival și The Lighthouse, Timișoara Jazz Festival, Narațiuni sonore, Ecoul sinagogilor, TimOrgel Fest și Orgile cetății*.
- **Orașul contemporan este un bun comun**, un spațiu accesibil și inclusiv unde își găesc locul idei și discursuri diverse, și care aparține locuitorilor lui în egală măsură – așa cum au demonstrat proiecte precum: *Poveștile noastre, Timișoara culturală – oraș european, oraș al tuturor, Perspective – Timișoara 2023 for all, Timișoara Seniorilor, Viceversa, Reminder: Art*.
- **Capitalul creativ al Timișoarei** a fost pus în mișcare prin implicarea în proiecte din zona industriilor creative și culturale, care inter-conectează arta și știința în cadrul unor co-producții sau echipe trans-disciplinare. Exemple și practici din această categorie pot fi: *Revoluția BioArt, Sci-Art Your Life (META Forum), Bolyai 200, Simultan Festival 2023, Post-Digital Intersections, Galactic Tick Festival*.
- **Tema revoluției și a protestului**, prin care oamenii se solidarizează și luptă împreună pentru niște valori în care cred cu tărie, dar și modurile în care ne asumăm traumele istoriei recente au fost puse în discuție în cadrul proiectelor *TM on Screen, TM on Scene, Memorialul Interactiv al Revoluției din 1989, Triaj*.
- Orașul înseamnă și **cultura întâlnirii cu comunitatea extinsă în sărbătorirea valorilor care ne aduc împreună**. O serie de programe au contribuit la extinderea audienței, invitând de multe ori publicul să se implice în diverse formate interactive sau procese participative: *Zilele Culturale Maghiare, Timișoara Guitar Friendly City, LightsOn, Embargo Fest, Flight Hidden Treasures, District Sonor Soundscape, Sunlight Theatre – Performative Dialogues, Opera Reloaded, Basme românești și africane*.
- Programul cultural a creat și o **ocazie de experimentare a diferitelor formule de parteneriate**, îmbogățind cultura de a lucra împreună în echipe multidisciplinare și colaborări internaționale. O reflecție asupra ecosistemului cultural și a felului în care se construiesc alianțe au oferit proiecte precum: *Common Ground, F-Sides, Esprit de Roumanie, Artist Run Team Building, Strada Fără Nume, Muzicon Summer Camp*.

Anii de pregătire a titlului de CEaC:

2017-2021

coordonarea Programul Timișoara 2023 de către Asociația Timișoara 2021 – Capitală Europeană a Culturii, prin implementarea directă de proiecte și evenimente

Anii de pregătire a titlului de CEaC:

Noiembrie 2019

Guvernul României a promulgat Legea nr. 198 din 7 noiembrie 2019 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 42/2019 privind stabilirea unor măsuri financiare pentru susținerea desfășurării Programului cultural național "Timișoara – Capitală Europeană a Culturii în anul 2021

- **Contribuția culturii în procesul educațional** a fost vizată prin proiectele: *Spațiul de Cultură, Story Seed, Ce este arta. Joncțiuni urbane și emoționale, ReVerse Poetry, precum și întregul apel de finanțare Școli Creative.*
- O serie de proiecte au explorat conceptele de **patrimoniu natural, co-existență, biodiversitate, protejare a sănătății ecosistemului** și felul în care viața urbană se relaționează cu mediul natural, în moduri cât mai sustenabile: *Ecluze pe Bega, Circumeuropa, One man's trash is another man's treasure, Simbioze.*
- Printre programele care au accentuat **bogăția și diversitatea culturilor din Europa**, celebrând sentimentul de apartenență al cetățenilor la o arie culturală comună, cu valori împărtășite, se pot enumera: *HEI – House of European Institutes, Ceau Cinema, Gender Equality în Cinema, HerCity, Our Europe, Nocturnalii, precum și apelul Theatre Artistic Excellence.*
- **Patrimoniul din zona Banatului istoric și a regiunii extinse**, ca resursă de cunoaștere și reafirmare a identității culturale relevante pentru viața contemporană a fost adus în lumina reflectoarelor prin programe precum: *Common Heritage – The Tale of Four Cities, Răsucirea. 5 nivele pentru edificarea Banatului Etern, Oglinda de lemn, Culinaria Banatica, TAIFAS – Festival de Film, Artă și Cultură Balcanică, Literatura salvată, Heritage First!, Happenings and Performances for Timișoara's Heritage, Arhiva de Sunet Live @ TM.*

Mare parte dintre temele de mai sus au fost preluate și la nivel proiectelor artistice propuse de către artiști individuali pentru programul Energie! | Burse de creație, prin platforma Power Station, care au îmbogățit programul cultural cu perspective locale și procese exploratorii ale unor artiști aflați încă la începutul creației artistice.

Prin integrarea principiilor și obiectivelor din dosarul de candidatură în noile programe de finanțare, se subliniază abordarea coerentă și multidimensională în promovarea și sprijinirea inițiativelor culturale și artistice, evidențiind legătura profundă dintre diversitatea ideilor și susținerea lor în cadrul comunității culturale.

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

Deschiderea Timișoara 2023, grup voluntari,
februarie 2023

Credit foto:
Flavius Neamciuc

Moștenirea. Consolidarea efectelor pozitive și noi perspective

50

Timișoara este azi un oraș extrem de viu, plin de creativitate și profunzime, care are de oferit României și Europei exact imaginea acestui echilibru dinamic, bine ancorat și prețios, între lumină și umbră, între a fi deschis și a fi asumat identitar, între curiozitate, poftă de idei noi și nevoia de ancore, de reamintire, de trecut. Acest proces, această relație pot fi una dintre cheile esențiale ale vieții noastre asumate într-o lume deschisă, în care totuși vrem să știm cine suntem.

Raluca Iacob,
Coordonatoare Power Station și
monitorizare-evaluare rezultate și
impact

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

51

Programul Timișoara 2023 și-a propus un impact pe termen lung, care să lase orașului și comunității o nouă atitudine și noi resurse de creștere și dezvoltare. La finalul anului 2023, efectele sunt la nivelul publicului, al cetățenilor orașului, și aduc în prim plan următoarele elemente: scena culturală și capacitatea administrației locale de a livra politici și programe culturale, alături de o infrastructură culturală nouă sau îmbunătățită, design urban sau strategii de dezvoltare turistică, toate impulsionate de dezvoltarea și implementarea Programul Timișoara 2023. Municipiul Timișoara, prin Centrul de Proiecte, lucrează la elaborarea unui plan de măsuri pentru următorii ani, care să consolideze aceste noi resurse și efecte pozitive, în beneficiul locuitorilor.

Mai multe obiective importante de investiții au fost finalizate sau se află în diverse stadii de lucru datorită oportunității oferite de Programul Timișoara 2023 și sumelor alocate în acest sens de la bugetul local al Municipiului Timișoara, de la bugetul local al Consiliului Județean Timiș și de la bugetul de stat, prin Ministerul Culturii. Cinema Victoria, Cinema Timiș, Galerile Bastion sunt câteva dintre obiectivele gestionate de Municipiul Timișoara care au fost deja redactate comunității și cresc accesul și participarea culturală a timișorenilor, oferindu-le noi spații de consum și expresie artistică. De asemenea, o serie de dotări absolut necesare organizării în bune condiții a unor expoziții valoroase au fost realizate la Muzeul Național de Artă Timișoara, la Muzeul Național al Banatului, instituții publice de cultură în subordinea Consiliului Județean Timiș, demersuri care poziționează orașul ca un loc pentru evenimente culturale de anvergură, care să prezinte publicului timișorean și turiștilor lucrări de artă valoroase.

Anii de pregătire a titlului de CEaC:

Decembrie 2020

se aprobă amânarea pentru anul 2023 a titlului de Capitală Europeană a Culturii pentru orașul Timișoara, în baza Deciziei (UE) 2020/2229/2020 a Parlamentului European și a Consiliului din 23 decembrie 2020 de modificare a Deciziei nr. 445/2014/UE de instituire a unei acțiuni a Uniunii în favoarea evenimentului „Capitale europene ale culturii” pentru anii 2020-2023;

Privind spre viitor, *Planul Municipiului Timișoara pentru Moștenirea Programului Timișoara 2023* este un demers de planificare culturală locală care va propune o listă de măsuri necesare, aflate în zona de responsabilitate și atribuții ale Municipiului Timișoara și instituțiilor subordonate, pentru asigurarea unei continuități de efecte pozitive ale Programului asupra orașului și vieții sale culturale.

Planul va formula obiective, direcții de acțiune și profilul celor mai importante tipuri de rezultate care merită consolidate și continuate, alături de tipul de sprijin de care acestea au nevoie pentru a susține o ofertă culturală valoroasă și pentru a contribui la prioritățile Municipiului Timișoara. Formularea sa ține cont de oportunitățile și de riscurile contextului local, național și internațional, care încadrează o analiză a datelor despre proiecte și actori cheie ai comunității implicați în implementarea Programului Timișoara 2023, relațiile dintre aceștia și percepția cu privire la rezultate, propria situație din prezent, nevoi pentru viitor și rolul Municipiului Timișoara pentru a le adresa.

Realizarea planului are loc în perioada noiembrie 2023 – mai 2024 și ține cont de perspectivele și de contribuția la Programul Timișoara 2023 a tuturor părților implicate, prin analiză de date, interviuri și focus-grupuri, procese de consultare și de planificare participativă.

Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara coordonează pentru Municipiul Timișoara elaborarea acestui plan, într-un colectiv din care fac parte colaboratori externi cu experiență relevantă națională și internațională: Dr. Silvia Fierăscu, analist senior și consultant date și metode de cercetare, și Dr. Vera Marin, specialist în planificare participativă, arhitect cu specializare în dezvoltare urbană integrată și management de proiect.

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

435

Ateliere

63

Prezentări

511

Evenimente de
educație prin
cultură și
intervenții culturale

1.143

Organizatori și parteneri

Anvergura ecosistemului TM2023 a crescut, implicând în 2023 de mai bine de două ori mai multe organizații decât era estimat în 2016. În 2016 erau 262 de organizații implicate în Programul cultural, în 2022 au fost cuprinse 349, iar spre finalul lui 2023, 835 de organizații erau formal în relații de parteneriat. Numărul acestora crește, pe măsură ce date noi sunt incluse în platformă, în 2024. Practic, ecosistemul a crescut de mai bine de 2.4 ori din 2016 în 2023, iar numărul de parteneriate s-a dublat (de la aproximativ 600 la peste 1,300).

Universul TM2023 a crescut, dar organizațiile s-au apropiat și au consolidat relațiile de parteneriat existente. Deși ecosistemul mai mult decât s-a dublat în mărime, gradul său de coeziune a crescut. Între 2022 și 2023 observăm că nivelul de coeziune între organizații a crescut de 4.5 ori, iar distanța dintre comunitățile formate în ecosistem s-a micșorat ușor și ea. Coeziunea, în acest caz, se vede în rețea prin gruparea organizațiilor în triunghiuri colaborative, care apare prin transfer de încredere.

Designul instituțional al consolidării și extinderii Programului Timișoara 2023 a contribuit la o creștere a coeziunii comunității. Ce a generat această creștere a coeziunii în ecosistemul cultural? Trei factori puteau influența major acest indicator: (1) faptul că a existat o serie diversă de actori locali cheie, bine poziționați în ecosistem anterior titlului, care au generat transfer de încredere și resurse între organizații vechi și noi și au mobilizat alte organizații în jurul lor pentru a propune idei și formate noi. (2) Politica locală de finanțare, reflectată prin cerințele din cererile de finanțare, care au încurajat și susținut procese de co-creare între organizații. (3) Alinierea pe obiectivele asumate la nivel de oraș și comunitate (Programul Cultural), dar focus pe contribuția proprie, pe fiecare proiect.

Parteneriatele dintre organizații semnaleză relații care reflectă potențialul lor de cooperare pe termen lung, mobilizarea, alinierea și influența în ecosistem. Deși proiectele pentru comunitate depind de fiecare dintre noi, prin echipe și prin organizații crește consistența și durabilitatea impactului. Interesul nostru, ca cercetători, este să înțelegem dinamica din scena locală, pentru a sprijini creatorii de politici publice să mențină și să îmbunătățească mecanismele de suport care să crească în continuare ecosistemul în ansamblul lui, prin încredere, coeziune și conectare.

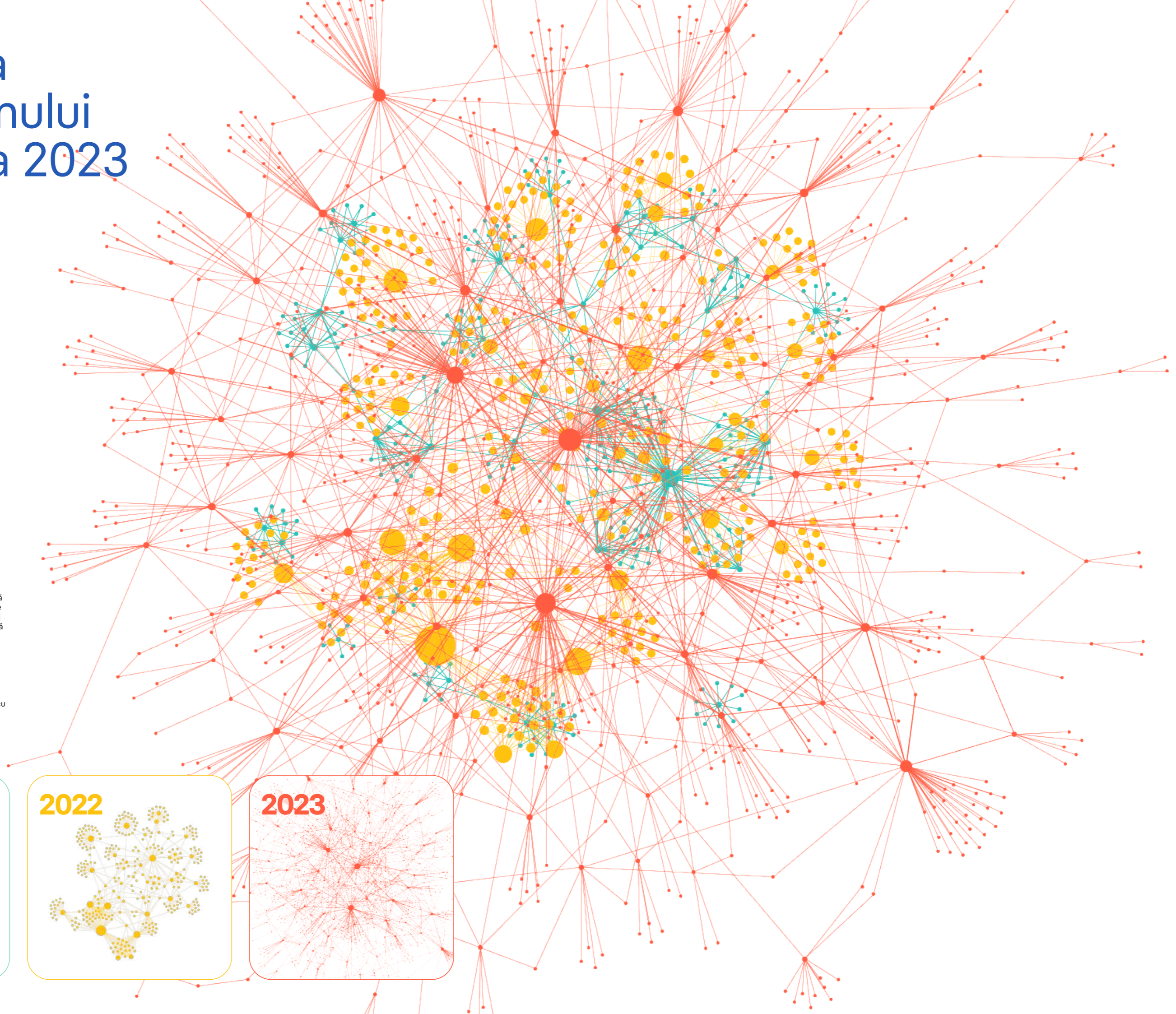
Ce observăm la Timișoara este cu atât mai impresionant, pentru că teoria rețelelor ne spune că atunci când ecosistemul se mărește atât de drastic într-un timp atât de scurt, nivelul de coeziune și apropierea nodurilor în rețea ar trebui să fie semnificativ mai mici.

dr. Silvia Fierăscu,
analist senior și consultant date și
metode de cercetare.

Creșterea ecosistemului Timișoara 2023

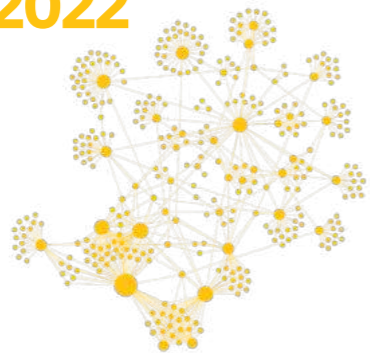
Notă: Pentru situația de la finalul anului 2023, două organizații sunt conectate, dacă există un acord de parteneriat formal între ele. Pentru situația din anii 2016 și 2022, două organizații sunt conectate, dacă apar ca parteneri în Programul cultural Timișoara 2023 – Dosarul de candidatură (2016), respectiv Programul cultural reactualizat (aprobat prin OMC 3560 / 15.12.2022).

Analiza datelor despre ecosistemul cultural al Programului Timișoara 2023, realizată în perioada noiembrie 2023 – martie 2024 de Dr. Silvia Fierăscu și Ianis Rușitoru pentru Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara

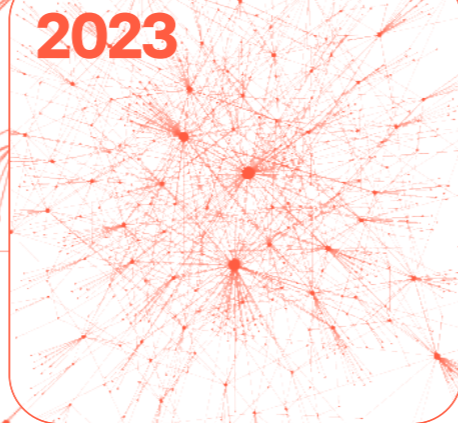
2016

2022

2023

174

Evenimente de artă digitală și noile medii

160

Instalații

Atribute Unice ale Programului Cultural Timișoara 2023

60

Conceptul nostru constă în crearea condițiilor pentru stimularea curajului de a genera un nou sentiment al comunității. Este răspunsul cultural adecvat la profunda criză de încredere și la nesiguranța cu care Timișoara și Europa întregă se confruntă în secolul al XXI-lea. „Spiritul Timișoarei” va fi reaprins – de această dată, prin cultură. Acum 27 de ani, cetățenii orașului au ieșit în stradă pentru a se elibera din ghearele unui regim totalitar. La momentul respectiv, viziunea alternativă nu era clară. Lucrurile au rămas neterminate. Intenția noastră este de a redeschide discuția despre viitorul orașului nostru, de data aceasta în context european.

Dosarul de candidatură pentru titlul de Capitală Europeană a Culturii, pag. 7

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

61

Anii de pregătire a titlului de CEaC:

Martie 2021

Înființarea Centrului de Proiecte al Municipiului Timișoara, aflat în subordinea Consiliului Local Timișoara, care integrează viziunea și asumarea Municipiului Timișoara față de procesul de reformare a modului de finanțare a culturii și altor domenii de interes local, respectiv prin asigurarea transparenței cadrului și a mecanismului de finanțare nerambursabilă, Hotărârea Consiliului Local nr. 270/2020;

Cultura ca practică de creare sustenabilă a orașului și a comunităților. Teritoriul Locuri

Transformările generate de Programul Cultural Timișoara 2023 la nivelul urbanității reprezintă un fenomen în plină derulare. O serie de schimbări sunt deja concrete, vizibile în cadrul orașului și a comunităților, dar o mare parte sunt intangibile – schimbări de viziune și mentalități, care vor avea efecte semnificative în continuare, în anii care vin.

Proiectele din teritoriul LOCURI au contribuit, prin diverse practici, zone de intervenție, categorii de public vizate și grade de implicare a acestui public, la o **revalorizare a orașului ca bun comun**, la **noi moduri de a percepe, concepe și folosi orașul și la o mai clară înțelegere a resurselor sale de dezvoltare** pentru o calitate a vieții cât mai bună, în viitor.

Comunitățile urbane contemporane se formează în jurul unor valori împărtășite, pe care le apară și le cultivă împreună. Conștientizarea valorilor patrimoniului și a straturilor suprapuse de memorie și semnificație este crucială pentru felul în care oamenii se raportează la oraș, pentru calitatea relațiilor cu locul în care trăiesc și pentru **crearea sentimentului de apartenență** la acel loc.

O serie de proiecte au avut, printre altele, tocmai acest rol, **de a mobiliza oamenii în jurul unor valori și nevoi reale, autentice, locale**. Au contribuit la re-descoperirea poveștilor și istoriilor, la intensificarea identității urbane în ochii propriilor locuitori și la re-conectarea lor cu orașul, iar mai multă conectare înseamnă mai multă conștientizare și grijă. Din această categorie fac parte tururile ghidate și seria de filme documentare Harta Secretă (co-produse de Universitatea de Vest Timișoara și Casa de Cultură a Municipiului Timișoara), programul *Patrimoniul sub Reflectoare* (Fundatia Universitatea Politehnica Timișoara), *Orașul Paralel* (Asociația Diogene și Teatrul Maghiar) prin programul complex de trasee teatrale imersive în cartierele istorice *Iosefin*, *Fabric*, *Elisabetin* și seria de *City Talks*, precum și spectacolele vizuale și performative *RemixID* (Asociația METASpatiu), care revitalizează în cheie contemporană valorile universale arhaice multietnice din Banat.

Titlul de Capitală Europeană a Culturii a fost pentru Timișoara și o **șansă de reinventare și regenerare** prin testarea unor noi scenarii de activare sustenabilă a fondului construit și noi moduri de folosire a spațiului public. Transformarea temporară a fostelor clădiri industriale sau militare în infrastructură culturală a deschis noi posibilități pentru sectorul cultural și a validat parteneriate și rețele profesionale care au toate șansele să fie continuate și dezvoltate, prin programe ca *Incubatoare de energie* (Asociația La Figurat), *Bright Cityscapes* (FABER și Universitatea Politehnica Timișoara), *Orașul Paralel*, *Chronic Desire*, *Celebrarea orașului*.

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

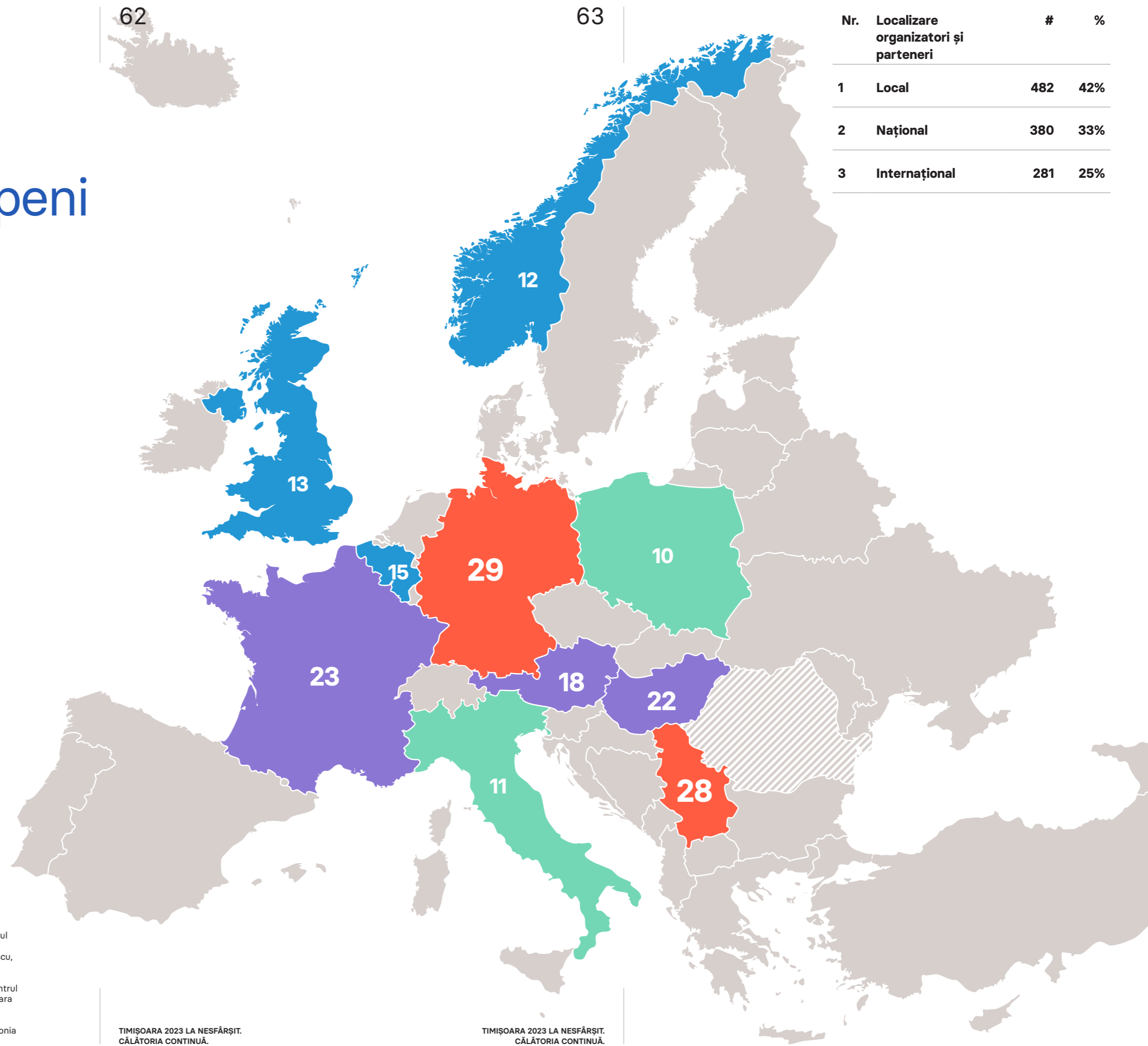

Distribuția geografică a organizatorilor și partenerilor europeni din anul 2023

Nr.	Top 10 țări	#
1	Germania	29
2	Serbia	28
3	Franța	23
4	Ungaria	22
5	Austria	18
6	Belgia	15
7	Regatul Unit	13
8	Norvegia	12
9	Italia	11
10	Polonia	10
	Alte țări	< 10

„Analiza datelor despre ecosistemul cultural al Programului Timișoara 2023” realizată de Dr. Silvia Fierăscu, analist senior și consultant date și metode de cercetare, și Ianis Rușitoru, analist junior, pentru Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara

Alți parteneri internaționali din Statele Unite ale Americii (5), Japonia (2), Tunisia (1), India (1).

Nr.	Localizare organizatori și parteneri	#	%
1	Local	482	42%
2	Național	380	33%
3	Internațional	281	25%

138
Tururi ghidate

Spațiul public este unul universal accesibil și inclusiv, un bun împărțit cu ceilalți, a cărui calitate dă măsura calității democrației din acel loc. Orașul înseamnă și cartiere marginase, nu doar piețe centrale – iar Programul Timișoara 2023 a urmărit **descentralizarea oportunităților și reducerea decalajului dintre centru și periferie**. Piețe, parcuri, străzi, malurile canalului Bega, curți interioare și grădini au devenit spații sigure de întâlnire și dialog, contribuind la întărirea sentimentului de apartenență și coeziune socială, prin:

- **organizarea de spectacole performative și ateliere** în cadrul programului *Dare* (Casă de Cultură), un atelier de teatru pentru copii cu dizabilități motorii intitulat *Viitorul Copiilor* (Teatrul Național).
- **recuperarea spațiului public din periferie** și evenimente de convivialitate care includ diverse tipuri de comunități marginale prin programul *Impulse* (Institutul Francez, Unfold Motion, Le Plus Petite Cirque du Monde).
- proiecții de film, expoziții de fotografie, spectacole de teatru și **intervenții culturale în cartierele cele mai dezavantajate și pentru un public vulnerabil, izolat, adesea instituționalizat**, în cadrul *Festivalul ROD* (Asociația Documentor), sau al atelierelor *FAPT* (Centrul Cultural German).
- organizarea de evenimente în spațiul public din alte localități sau în mediul rural, în regiunea transfrontalieră a Banatului, contribuind astfel la **dezvoltarea audienței prin promovarea și creșterea scenei locale de dans contemporan** în programul *Cadre și forme* (Asociația Noi Re-Creăm și Asociația Unfold Motion) sau *Dans Nomad* și prin spectacolele multimedia *RemixID*.

Programul Timișoara 2023 a explorat felul în care **viața urbană se relaționează cu peisajul cultural și cu natura** în moduri cât mai sustenabile posibil, adică prin **practici responsabile de producție și consum care să stimuleze regenerarea**. Programul *La Pas* (Asociația CRIES) promovează patrimoniul gastronomic și producția locală, militează pentru dreptul la apă, propune soluții durabile pentru organizarea de evenimente culturale și turism care să fie preluate în politici publice, practică antreprenoriatul social – susținând prin toate acestea o cultură a solidarității și sustenabilității în rândul cetățenilor. În cadrul aceluiași program, prin intervenții participative, un ghid de bune practici și o campanie de comunicare, componenta *Timișoară verde-albastră* crește **conștientizarea publică asupra valorii cursurilor de apă** din Timișoara și din zona peri-urbană, a căror transformare în coridoare verzi-albastre aduce beneficii multiple: stimulează mobilitatea verde, oferă noi spații de recreere și interacțiune socială, aduce natura în oraș, reglează temperaturile, crește calitatea aerului (praf, noxe), crește calitatea vieții urbane. Întreg programul *Timișoara 2023. Celebrarea Orașului* a fost dedicat **reconectării oamenilor cu canalul Bega**, firul viu care le străbate orașul.

Instalația *Pepiniera. 1306 plante pentru Timișoara* (Ordinul Arhitecților – Filiala Timiș, în cadrul programului *Spații vii*, a pornit ca o reflecție generală asupra politicilor decizionale legate de gestionarea spațiului public și administrarea acestuia printr-un element special, și anume verdeața. Pepiniera a oferit oamenilor ocazia de a experimenta **importanța vegetației în oraș**, mai ales în contextul schimbărilor climatice actuale, și o cunoaștere nemijlocită a patrimoniului botanic local. Existența ei pe parcursul a 10 luni a vorbit timișorenilor despre faptul că natura cere răbdare și grijă, și aduce relaxare și stare de bine. Prin perspectivele inedite asupra Pieței Victoriei și asupra patrimoniului arhitectural și urban, **pepiniera a extins cunoașterea**,

Interacțiunea mea cu oamenii care implementau proiectele din program, din teritoriul Locuri, a fost foarte bună. Am găsit profesioniști pasionați, care își cunosc bine orașul și îl iubesc. La rândul meu, am învățat și eu mult, a fost un laborator urban pentru mine și plec cu o înțelegere mai profundă și a Timișoarei și a felului în care profesez eu. Mie mi se pare și că am ajuns și la o schimbare de atitudine a locuitorilor față de orașul lor. Poate că îl înțeleg mai bine un pic acum și se raportează altfel la el, cu mai multă atenție și grijă. Eu cred că programul cultural a reușit să creeze comunități și să facă vizibile noi scenarii de folosire a spațiilor și a orașului, deci noi posibilități pentru viață. Observ vectori de schimbare și o vitalitate care, dacă vor fi susținute deștept și consecvent, pot duce lucrurile într-o direcție foarte bună în viitor.

Cosmina Goagea,
membră a Echipei Curatoriale
Timișoara 2023, curatoare Teritoriul
Locuri

funcționând totodată și ca infrastructură pentru evenimente culturale, expoziții, concerte, ateliere, instalații de light design, dezbateri. În cele din urmă, prin dialogurile deschise, Pepiniera a funcționat ca **un instrument valoros de negociere a dezacordului în spațiul public**, și ca o **platformă de dialog pentru o politică de arhitectură publică centrată pe om** pentru Timișoara. Nu întâmplător, amprenta pe sol a Pepinierii a fost păstrată în soluția câștigătoare a concursului de remodelare a Pieței Victoriei, sub forma unei scene pentru dezbateri civice.

80

Spectacole
de dans

173

Evenimente
dedicate
patrimoniului
cultural

Alte instrumente și practici participative au fost dezvoltate de Ordinul Arhitecților în cadrul componentei *Ne vedem unde vrem* din programul *Dare*, care a transformat spațiile publice din proximitatea a trei școli de cartier cu implicarea elevilor, a profesorilor, a vecinilor, a întregii comunități locale, **stimulând o cultură a cetățeniei active**. Modelul de parteneriat cu administrația locală validat în cadrul acestui proiect asigură oportunități reale pentru multiplicarea tipului de intervenție și la alte școli din alte cartiere, ca **practică democratică de co-creare a orașului**.

Programul cultural a avut ca miză și **activarea capitalului creativ local și consolidarea unei scene pentru sectorul cultural și creativ**, prin stabilizarea unui sistem de producție și consum care să păstreze talentele în Timișoara și să atragă și alți profesioniști din domeniu. Programul *Bright Cityscapes* (Universitatea Politehnică Timișoara în parteneriat cu FABER) a urmărit **crearea unui laborator urban** care să implice domeniul designului, arhitecturii și culturii digitale, și a modelat un **mediu dinamic pentru colaborare interdisciplinară internațională**, pentru explorarea unor noi posibilități în design și dezvoltare urbană.

Cultura ca proces de integrare, diversitate și sustenabilitate. Teritoriul Oameni

Într-o Europă în continuă schimbare, **promovarea diversității culturale, dialogul intercultural și înțelegerea reciprocă** reprezintă piloni esențiali pentru o societate armonioasă.

Programul *Perspective fluide. Identity.Education*, în cadrul teritoriului OAMENI, s-a impus ca o voce influentă, adresând **drepturile comunității LGBTQIA+** prin formate artistice de înaltă calitate. Acesta a inclus expoziții, prelegeri și ateliere, creând hărți ale spațiilor sigure în Timișoara și stabilind o comunicare inteligentă cu comunitatea și aliații săi.

În cadrul aceluiași teritoriu, Institutul Intercultural Timișoara a realizat colaborări semnificative cu European Roma Institute for Arts and Culture, subliniind importanța incluziunii culturale. Totodată, Solidart, prin programul său *ComUnitate*, a devenit un jucător central în **teatrul imersiv, performance-ul și medierea culturală**, consolidându-și poziția cu parteneriate ambițioase și festivaluri extinse.

Schimbarea climatică și reducerea amprentei de carbon devin subiecte preeminente în cadrul teritoriului, unde programele educaționale din cadrul *Reflecții* aduc în discuție teme europene actuale, de la Pactul Verde European la incluziunea socială și protecția patrimoniului cultural european.

De asemenea, teritoriul a răspuns **provocării tehnologiilor digitale**, prin intermediul *Orizonturile Cunoașterii – Culture Quest*. Acest program a combinat știința cu arta, aducând în prim-plan evenimente, workshop-uri și instalații multimedia, contribuind la reducerea decalajului dintre sistemul românesc și media europeană.

Obiectivul social și prosperitatea sunt încorporate în acțiunile pe termen lung ale stației *Orizonturile Cunoașterii*. Punând accent pe **știință și artă prin tehnologie**. Programul *Reflecții*, axat pe întărirea proceselor democratice ale Europei, a adus în prim-plan activități care promovează dialogul intercultural și interetnic, contribuind la consolidarea identității europene.

Sustenabilitatea în patrimoniul cultural este esențială în teritoriul OAMENI, unde programul *REFLECȚII – Timișoara, harta secretă. Oameni și locuri* pune în lumină atât patrimoniul tangibil, prin tururi ghidate și conferințe

Anul Timișoara 2023 a reprezentat un moment de iluminare în ceea ce privește potențialul cultural și artistic al orașului. În acest interval temporal, cultura și artele au fost plasate în centrul vieții urbane, inițiind procese artistice și educaționale pentru copii, tineri și comunitățile diverse din diverse cartiere ale orașului. Am asistat la o metamorfozare a orașului, în care acesta a prins viață prin intermediul unor evenimente culturale variate, incluzând expoziții de artă contemporană în muzee și spații neașteptate, spectacole de teatru pe scena, într-un camion convertit, pe malul Begăi, concerte, ateliere creative, conferințe și multe altele. Acest titlu de prestigiu a creat o platformă propice pentru artiștii locali și internaționali să-și împărtășească creațiile și să sublinieze aspectele culturale fundamentale: dreptul la identitate, liberă exprimare și solidaritate.

Corina Oprea, membră a Echipei Curatoriale Timișoara 2023, curatoare Teritoriul Oameni

Anii de pregătire a titlului de CEaC:

Iunie 2021

lansarea programului cultural prioritar TM2023 RESTART care a avut ca scop derularea flexibilă a Programului Timișoara 2023 pentru anul 2021, în raport cu principiile, valorile și liniile directoare ale conceptului din dosarul de candidatură, printr-o alocare financiară de la bugetul local bazată pe o selecție calitativă și pragmatică a proiectelor culturale care au fost dezvoltate până în acel moment;

culturale, cât și pe cel intangibil, prin evenimente artistice care au pus în valoare expresiile tradiționale și artistice specifice spațiului european.

Coerența și bunăstarea socială au fost abordate în cadrul teritoriului OAMENI prin programul *Actorii schimbării*, care a facilitat interacțiunea dintre diversele categorii de vârstă și de profesie, contribuind la discuții și evenimente culturale periodice. Acest cluster a devenit un barometru al publicului, scanând nevoile și reacțiile acestuia față de programul ECoC. **Ecosistemul cultural și sprijinul pentru artiști, profesioniști și conținut european** au fost subliniate în teritoriul OAMENI prin implicarea diverselor organizații și spații culturale independente. Programul *Actorii schimbării* a colaborat cu actori locali și organizații, aducând laolaltă artiști și personalități culturale în programe variate, contribuind la interculturalitate și dialog internațional.

Cultura ca motor pentru dezvoltarea durabilă a fost evidențiată în teritoriul OAMENI prin programul *Invizibil/Vizibil*, care a sprijinit comunitățile roma locale și a promovat recunoașterea culturii lor ca parte integrantă a culturii europene. În cadrul *Orizonturile Cunoașterii*, Asociația Minitremu contribuie la dezvoltarea de noi publicuri și la generarea unui dialog intercultural și intergenerațional, implicând elevi, studenți, profesori și cercetători.

Implicarea artiștilor locali și a organizațiilor culturale în concepția și implementarea programului cultural completează viziunea din teritoriul OAMENI. Programe precum *Clarobscur* și *Post-Educație* au adus împreună comunitatea locală și invitați din regiune și Europa, explorând crizele lumii occidentale și strategiile pentru un viitor sustenabil.

Combinăția dintre patrimoniul cultural local și formele tradiționale de artă cu expresii culturale noi, inovatoare și experimentale a fost un aspect esențial în teritoriul OAMENI. Organizațiile care au condus traseul *Orizonturile Cunoașterii* au adunat comunități de tineri într-o varietate de activități, de la tabere de vară la ateliere și apeluri locale și internaționale, contribuind la transformarea patrimoniului și arhivelor în forme relevante pentru publicul contemporan.

În concluzie, proiectele culturale elaborate în cadrul teritoriului OAMENI în cadrul Programului Timișoara 2023 au reprezentat un efort integrat pentru a îmbina diversitatea culturală, dialogul intercultural și sustenabilitatea, având în vedere nevoile specifice ale comunității locale și ale publicului european. Prin proiectele și colaborările realizate, programul a oferit o perspectivă cuprinzătoare asupra evoluției sale și a contribuției sale la o Europă culturală și socială în continuă transformare.

Cultura ca scenă pentru proiecte de anvergură și colaborări internaționale. Teritoriul Conexiuni

Felul în care s-a configurat teritoriul CONEXIUNI, a cărui miză centrală a constat în stabilirea de colaborări și parteneriate instituționale la nivel internațional, a depins, poate mai mult decât în alte situații, de evoluția legislației privind finanțările, de predictibilitatea și posibilitatea de a planifica evenimente culturale cu mult timp în avans. Colaborările valoroase, organice, în care toate părțile implicate își aduc aportul la definirea unor proiecte nu sunt simplu de realizat, existând mereu pericolul unor situații de dezechilibru, în care tendința de a importa un conținut cultural produs în altă parte predomină în detrimentul conlucrării între parteneri de pe poziții de egalitate.

Întotdeauna mi s-a părut important ca Timișoara să își cultive orientarea către exterior, să aibă un profil european și conștiința că poate să genereze ea însăși un conținut cultural valoros, intrând în dialog cu alte contexte, vecine sau mai îndepărtate, într-un spirit racordat la exigențele, urgențele și dilemele prezentului. Acestea sunt cadrele care construiesc sensul teritoriului Conexiuni.

Magda Radu, curatoare teritoriul Conexiuni, membră a Echipei Curatoriale Timișoara 2023, decembrie 2023

Anii de pregătire a titlului de CEaC:

Septembrie 2021

redactarea Planului de acțiune al Municipiului Timișoara și înaintarea acestuia către Comisia Europeană, prin care a fost asumat rolul central al Municipiului Timișoara la nivel de guvernare strategică a programului cultural și au fost integrate principiile de bază enumerate mai sus în dezvoltarea programului cultural;

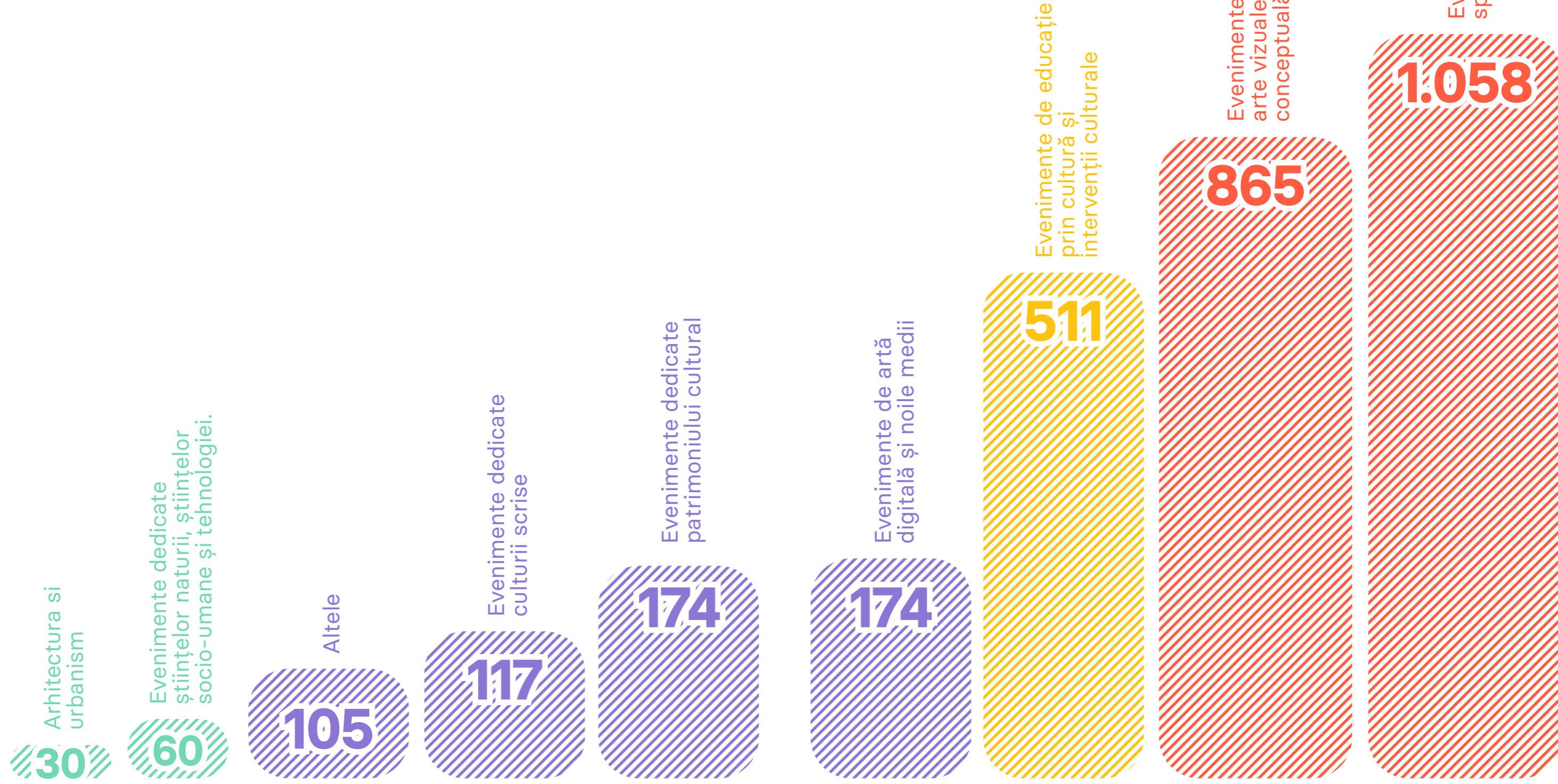
Evenimentele de anvergură arondate teritoriului Conexiuni au fost realizate ținând seama de recalibrarea unor roluri în cadrul ecuației de finanțare a programului cultural Timișoara 2023. Această readaptare s-a făcut rapid, astfel încât expoziții precum *Victor Brauner: invenții și magie* sau *Brâncuși: Surse românești și perspective universale* au putut fi realizate printr-o mobilizare complexă, venită atât din partea instituțiilor publice cât și a celor private. Evenimentele respective, intens promovate, s-au impus ca doi dintre vectorii de imagine ai Capitalei Culturale pentru publicul larg și media locală și internațională. E cât se poate de dezirabil ca în viitor Muzeul Național de Artă din Timișoara să producă, prin propriile eforturi, expoziții și programe de bună calitate, mobilizând resursele și experiența de care dispune.

Într-o manieră interdisciplinară, combinând conținutul artistic cu cercetarea antropologică și de patrimoniu, traseul *Cămine în mișcare* a evidențiat într-un mod exemplar valențele internaționale ale Programului Timișoara 2023. Munca susținută dedicată explorării arhitecturii Banatului, privită într-o matrice interculturală care nuanțează problematica identității, s-a combinat cu organizarea evenimentului teatral de excepție *Tinerețe Fără Bătrânețe și Viață Fără de Moarte* (rezultat al unei cooperări europene inițiate de Teatrul Auăleu) și cu cercetarea vizuală dedicată expresiilor vernaculare ale artei naive din România și Serbia în expoziția *Am început să văd culorile*, organizată tot de Asociația Prin Banat la Palatul Ștefania.

Care au fost cele mai populare domenii ale evenimentelor în 2023?

* Un eveniment poate fi încadrat la mai multe categorii.

38

Degustări

38

Prelegeri

În cadrul acestui teritoriu, care a pus preponderent în lumină dimensiunea internaționalizării programului cultural, trebuie menționată *Bienala Art Encounters*, care și-a demonstrat și de această dată capacitatea de a gestiona un eveniment de amploare în sfera artei contemporane, singurul de acest fel din România. Ediția din 2023, intitulată *My Rhino Is Not a Myth*, a beneficiat de implicarea unui colectiv curatorial coordonat de Adrian Notz și a adus în prim-plan teme care leagă post-umanismul de reflecția științifică, propunând ficțiuni speculative pentru viitor. Mizând pe o selecție bogată de artiști proveniți din contexte culturale diverse, bienala a punctat, ca întotdeauna, și modul versatil în care ea se înserează în textura orașului, activând spații noi și neașteptate pentru arta contemporană.

Operatorii culturali care au extins programul cultural în orientarea sa internațională, mai ales prin intermediul programului de finanțare *European Echoes*, au adus contribuții valoroase. Extrem de diverse ca preocupări și moduri de acțiune, propunerile operatorilor au conturat în moduri incitante reflecția despre vecinătate și afinități culturale în regiunea Central și Sud-Est Europeană (*Festivalul Taifas* și proiectul *Common Heritage – The Tale of Four Cities*) sau au acționat ca platforme comune de discurs și schimb de experiență, reliefând provocările întâmpinate de spațiile și entitățile gestionate de colective de artiști, care sunt atât de importante și pentru ecosistemul cultural al Timișoarei (proiectul *Artist Run Team Building*).

Cultura ca motor al schimbării pozitive pe termen lung. Power Station

Power-Station / Electro-cultura a reprezentat, conform dosarului de candidatură, un punct central în procesul de dezvoltare a Programului Timișoara 2023, un set de acțiuni strategice care să consolideze capacități ale ecosistemului cultural local în zone esențiale, încă insuficient dezvoltate pentru a putea susține obiectivele programului cultural. Instituțional, Power Station a fost de la început gândită ca principala moștenire a Capitalei Europene a Culturii, asumată și dezvoltată începând cu 2022 de către echipa Centrului de Proiecte al Municipiului Timișoara, colaboratori și parteneri.

În 2016, zonele de intervenție prioritară priveau capacitatea operatorilor culturali de a derula proiecte europene de anvergură, cu implicarea unor segmente de public variate și angajarea întregii comunități, în cadrul unor colaborări cu experți și organizații regionale și internaționale. Cu trecerea anilor, datorită schimbărilor de guvernare, dar și a modului de participare culturală în perioada pandemiei de coronavirus, obiectivele Power Station s-au adaptat. O parte din nevoile identificate inițial au fost adresate prin acțiunea directă a membrilor Echipei Curatoriale în relație cu operatorii culturali, unele au fost abordate prin designul programelor de finanțare, care a pus accentul pe dezvoltarea publicului și colaborările internaționale ale scenei culturale locale, în timp ce altele au fost preluate ca fundament pentru intervenții directe urmărite de Centrul de Proiecte, cum ar fi acțiunile dedicate accesibilizării și incluziunii persoanelor cu dizabilități din cadrul Evenimentelor majore, cu rol de reprezentare pentru program și oraș: Deschiderea, Celebrarea orașului și Timișoara 2023 la nesfârșit.

În 2021, an care a marcat un punct de cotitură în evoluția Programului Timișoara 2023, Power Station a fost reconfigurată pe baza principiilor sale inițiale, încurajând printre altele formarea și consolidarea capacităților de atragere de fonduri nerambursabile, a producției de eveniment și a comunicării, parteneriatele cu școlile și medierea culturală, accesibilizarea

78

Anii de pregătire a titlului de CEaC:

Noiembrie 2021

inițierea mandatului Echipei Curatoriale Timișoara 2023 (Echipa Curatorială), selectată în urma unui apel deschis, internațional, în baza unui proces de selecție riguros realizat de o comisie formată din experți independenți cu pregătire și prestigiu profesional în domeniul pozițiilor pentru care se organizează concursul. Aceasta devine responsabilă de coerența artistică și coordonarea strategică a Programului Cultural „Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii”

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

79

și incluziunea socială, mecanisme de sprijin pentru creație și mobilitatea profesioniștilor din domeniul culturii, pentru jurnalism cultural și pentru promovarea Timișoarei și a practicilor culturale din cadrul Programului Timișoara 2023 ca repere pentru dezvoltarea urbană prin cultură la nivel național și internațional.

Programul Power Station în perioada 2022-2023 s-a construit în jurul următoarelor direcții de acțiune:

- **Consolidarea capacităților scenei culturale locale** – formări, informări și finanțări pentru funcționarea într-un mod rezilient și durabil, bazat pe diversificarea surselor de finanțare și adresarea nevoilor de resurse pentru comunitate pentru toate tipurile de entități culturale – creatori/profesioniști din domeniul cultural, organizații la început de drum, organizații medii și organizații cu rol strategic pentru viața culturală a orașului. Exemple de acțiuni: Forumul [Finanțări pentru cultură și conectare internațională](#), organizat în parteneriat cu Biroul Europa Creativă România, din cadrul Unității de Management a Proiectului – Ministerul Culturii; programele de finanțare [Power Station++ | Mobilități pentru profesioniști din sectorul cultural](#), [Power Station+ | Școli creative](#) și cele două ediții ale [Energie! Burse de creație](#);
- **Dezvoltarea de platforme de discuție și comunități de practică** – reprezentare, dialog și reflecție asupra practicilor și politicilor la nivel local, crearea de alianțe și parteneriate, dezvoltarea de colaborări și parteneriate dincolo de nivelul local. Exemple de acțiuni: colaborare cu Comitetul EU-Japan Fest și programul Capitala Europeană a Culturii, platforma colectivă de spectacole, conferințe și networking coregrafic [D.A.N.C.E.™ – Dance. Artists. Network. Conference. Encounter](#) organizată în parteneriat cu AREAL | spațiu pentru dezvoltare coregrafică; *Platforma Timișoara 2023* – întâlnire de informare și conectare pentru operatorii culturali care dezvoltă proiecte în cadrul Programului TM2023.
- **Deschiderea către comunitate** – conexiuni cu comunitatea locală: participare numeroasă a diferitelor categorii de public, acces la cultură pentru categorii de public defavorizate, vizibilitate acordată educației și medierii culturale în cadrul Programului Timișoara 2023, crearea de un mediu de învățare prin cultură, facilitarea de parteneriate între mediul școlar și cel cultural, între zona de intervenție socială și practica culturală. Exemple de acțiuni: [seria de interviuri Power Station](#), găzduită de platforma Timișoara 2023, pentru a aduce în atenție organizații și evenimente din programul Timișoara 2023 care se adresează publicului tânăr; [Forumului Medierii Culturale](#), organizat de către Centrul Cultural Clujean, un program de dezbateri în format fizic și hibrid, un atelier de sustenabilitate economică pentru proiecte de patrimoniu, precum și un traseu de explorare itinerantă a proiectelor legate de patrimoniu implementate de către organizații locale, *acțiunile dedicate accesibilității* (vezi secțiunea dedicată).
- **Promovarea Timișoarei ca exemplu de guvernare în folosul comunității și de dezvoltare urbană prin cultură**. Exemple de acțiuni: Schimbul de experiență [„Orașe mai bune, cu aportul culturii”](#), care a pus în legătură reprezentanți ai scenei culturale, ai administrației locale și centrale și ai Agențiilor de Dezvoltare Regională din Republica Moldova, cu reprezentanți ai Primăriei Municipiului Timișoara, ai Centrului de Proiecte și actorii culturali din Timișoara, organizat în parteneriat cu; Seminarul [Vector TM. Cultura ca practică urbană](#), care a adus publicul timișorean în dialog cu arhitecți, curatori, operatori culturali, creatori de politici publice și de strategii urbane, consultanți și decidenți din administrația publică din șapte țări europene.

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

Power Station continuă sub umbrela Centrului de Proiecte și are potențialul de a deveni un program de consolidare a capacităților pe termen lung pentru sectorul cultural local, oferind resurse și sprijin profesioniștilor, organizațiilor și instituțiilor.

Cultura ca martor al evoluției ecosistemului cultural și a amprentei sale asupra societății – Evaluarea Programului Timișoara 2023

Amânarea titlului din 2021 în 2023 în contextul pandemiei globale de coronavirus a configurat așteptări relativ diferite față de cele din 2016, când Timișoara a câștigat competiția națională pentru titlul de Capitală Europeană a Culturii. Obiectivele inițiale au fost redefinite parțial de schimbarea formelor și tiparelor de participare culturală, de provocările cu care s-a confruntat guvernarea Programului, de vulnerabilizarea actorilor din sectoarele culturale și creative și de noi condiții economice, politice și sociale. În 2021, efectele pozitive preconizate ale Programului Timișoara 2023 pentru 2023+ se concentrau în jurul unei mai bune conexiuni a scenei culturale cu restul Europei, a unei participări culturale sporite și mai diverse, care să hrănească energia civică, a unui sprijin mai consistent și mai inteligent pentru cultură din partea sectorului public și a celui privat. Există așteptarea ca programul să contribuie la creșterea capacităților de acțiune, de colaborare, de reziliență și de durabilitate a scenei culturale. Pentru toate părțile implicate, Programul Timișoara 2023 a fost considerat o experiență de creștere prin învățare: a deveni mai capabili să ajungem la un public mai divers și mai numeros și să dezvoltăm în comun un program cultural complex, care să contribuie la schimbarea dorită în societate.

Municipiul Timișoara, prin Centrul de Proiecte, și-a asumat monitorizarea și evaluarea rezultatelor și impactului Programului Timișoara 2023, pe baza unui plan trimis către Comisia Europeană în octombrie 2022 în cadrul Raportului de progres, document care a fost asumat de către Primăria Municipiului Timișoara, Consiliul Județean Timiș, Ministerul Culturii și Asociația Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii. Asociația Timișoara 2023 a avut din acel moment responsabilitatea de a monitoriza indicatorii corespunzători comunicării Programului Timișoara 2023 – ecourile mediatice, acțiunile realizate și receptivitatea diferitelor categorii de public, teme prioritare în comunicarea publică asociată Programului etc. De asemenea, aceasta are responsabilitatea monitorizării respectării viziunii și conceptului din dosarul de candidatură la nivelul Programului Timișoara 2023, în relație cu finanțările de la bugetul de stat, prin bugetul Ministerului Culturii.

Evaluarea și monitorizarea au urmărit, din perspectiva acțiunii Centrului de Proiecte, următoarele direcții de interes:

- **Rezultate și impact:** căutăm să înțelegem modul în care au fost îndeplinite obiectivele, vizând indicatorii recomandați de Comisia Europeană și pe cei derivați din obiectivele individuale ale Programului Timișoara 2023. Dorim să cartografiem efectele specifice și globale la nivelul scenei culturale, a populației și al orașului. Exemple de acțiuni:
  - » Centrul de Proiecte a dezvoltat **un cadru, o metodologie și procese de lucru pentru colectarea de date** de la entitățile, persoane fizice și juridice, care organizează proiectele și evenimente care constituie Programul Timișoara 2023, pe baza unei liste de indicatori care se referă la profilul proiectului, la publicul și echipa extinsă de implementare și la managementul de proiect, inclusiv date financiare;
  - » Centrul de Proiecte a contractat, pentru Municipiul Timișoara,

Orange România să livreze **statistici de mobilitate urbană pentru lunile octombrie și decembrie 2023**, date care sunt utilizate cu scopul cunoașterii prin aproximare a vizitelor în municipiul Timișoara în perioada respectivă, a tipologiei și înțelegerii comportamentului de mobilitate a populației, pe baza metodologiei Flux Vision;

- » Centrul de Proiecte a contractat, în urma unor concursuri publice, Institutul Român pentru Evaluare și Strategie pentru cea mai consistentă componentă de evaluare a rezultatelor Programului Timișoara 2023: studiul *Evoluția scenei culturale a Timișoarei în contextul Programului cultural național „Timișoara – Capitală Europeană a Culturii în anul 2023” și studiul Implicarea publicului în Programul cultural național „Timișoara – Capitală Europeană a Culturii în anul 2023”;*
- » De asemenea, în 2023 și 2024 Centrul de Proiecte a contractat Universitatea de Vest din Timișoara pentru realizarea unor **noi ediții a barometrelor de consum cultural**, o cercetare sociologică de tradiție pentru oraș;
- » Impactul economic și turistic va fi urmărit începând cu 2024 și va completa analiza impactului Programului Timișoara 2023 asupra calității vieții timișorenilor, un studiu de percepție realizat anual de Universitatea de Vest pentru Municipiul Timișoara, aflat în 2024 la a opta ediție.

Anii de pregătire a titlului de CEaC:

Ianuarie 2021

prima revizuire a Programului Timișoara 2023 de către Echipa Curatorială Timișoara 2023, integrându-se obiectivele generale la nivel de oraș de a activa cât mai mulți operatori culturali pentru a dezvolta, crește și conecta ecosistemul cultural local.

- **Guvernare:** modul în care este gestionat programul la toate nivelurile – de la producătorii de la firul ierbii până la unitățile de implementare și organismele locale și naționale de conducere – este o sursă importantă de învățare și o componentă esențială a fiabilității monitorizării și evaluării rezultatelor și a impactului. În plus, concepția instituțională și procesele de lucru instituite pentru program reprezintă o resursă pentru orice proiect complex viitor. Exemple de acțiuni: Centrul de Proiecte a contractat, în urma unui concurs public, Encore Research pentru a realiza studiul *„Guvernarea Programului cultural național „Timișoara – Capitală Europeană a Culturii în anul 2023” – gestionarea complexității într-un climat turbulent și rolul culturii pentru dezvoltarea locală.*
- **Observare, reflecție, dialog:** producția Programului Timișoara 2023 a fost acompaniată de procese de observare, de monitorizare, de reflecție și de dialog. Practicile culturale au fost acompaniate de voci ale celor interesați să învețe și să își împărtășească părerea despre experiențele culturale care fac parte din Timișoara 2023, iar analiza, reflecția și dialogul alimentează și planului de viitor ale orașului. Exemple de acțiuni:
  - » **implicarea de monitori cu profil de observatori**, care oferă sprijin în implementare, o abordare centrată pe învățare și pe înțelegere a proiectelor și evenimentelor finanțate. Centrul de Proiecte a elaborat o procedură internă de monitorizare a proiectelor și evenimente finanțate și a implicat monitori externi, alături de echipa CDP, pentru a realiza această monitorizare. Implicarea monitorilor, procedura și formatele documentației de monitorizare au fost diseminate și către CECART, ca structură de implementare pentru TM2023, care a gestionat de asemenea fonduri de la bugetul de stat, prin Ministerul Culturii, pentru Programul Cultural al Timișoara 2023.
  - » Municipiul Timișoara, prin Centrul de Proiecte, coordonează realizarea unui *Plan de Moștenire al Programului Timișoara 2023*. Activitățile pentru realizarea acestui plan au debutat în noiembrie 2023, printr-o analiză de rețea a ecosistemului Programului Timișoara 2023 și interpretarea unor statistici descriptive, bazate pe date parțiale despre programul cultural. Obiectivul acestui Plan este de a formula o viziune și obiective pe termen mediu și lung pentru rolul pe care rezultatele Programului Timișoara 2023 îl au pentru dezvoltarea orașului, asociate unor măsuri necesare pentru asigurarea unei continuități de efecte pozitive asupra orașului și vieții sale culturale.

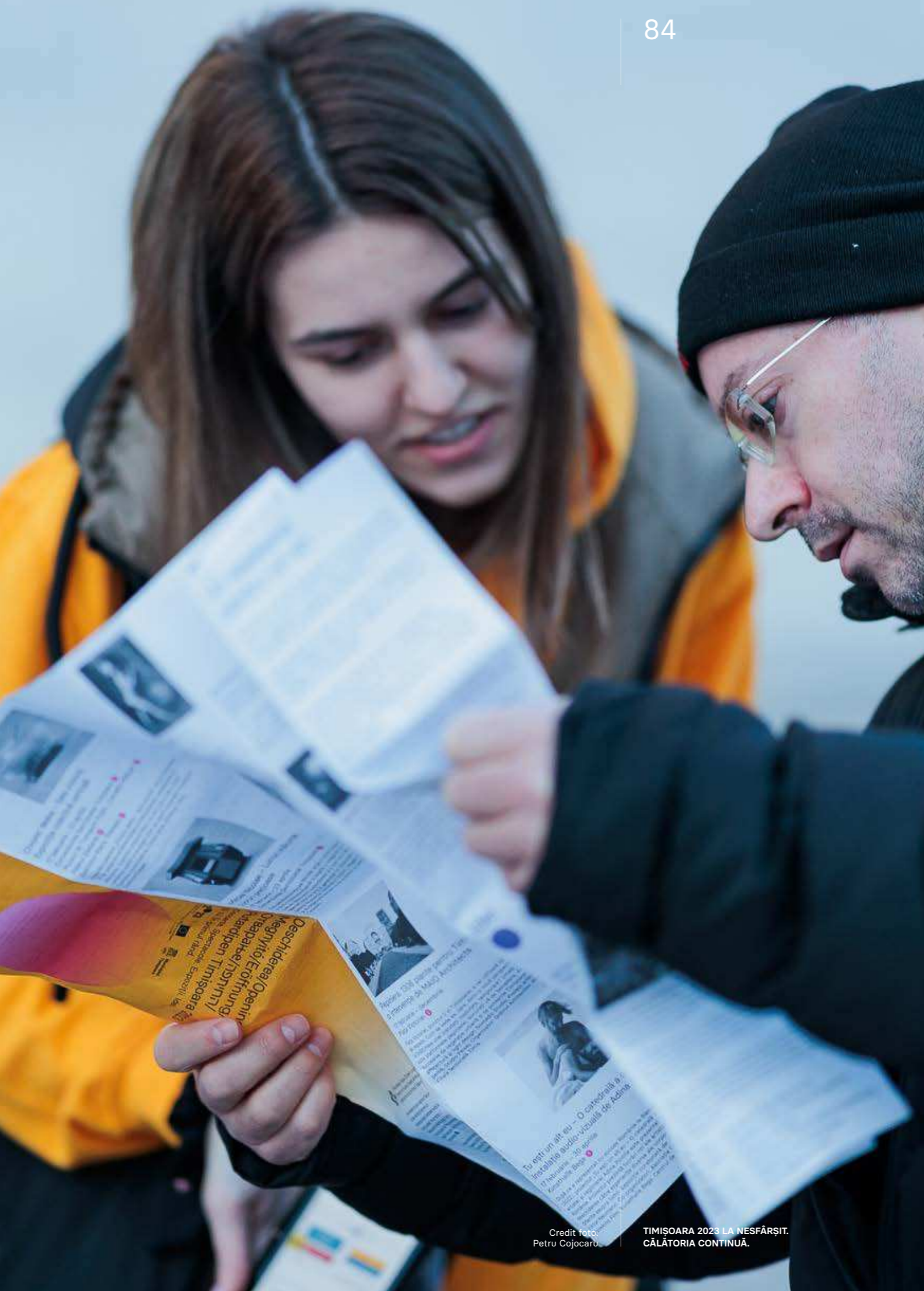
276

Proiecții de filme

34

Proiecții
video

În Timișoara culegem roadele muncii unor oameni solidari și pasionați de munca lor. Efervescenta anului 2023 în Timișoara, bogăția patrimoniului și dedicarea unor echipe interdisciplinare au rezultat în crearea unor experiențe culturale deosebite, atât pentru vizitatorii tipici cât și pentru cei cu nevoi speciale. Implicarea comunității locale a persoanelor cu diverse abilități este esențială, aducând valoare orașului. Proiectele culturale puse în practică de către echipe mixte, cu diferite perspective și abilități au rezultat în experiențe peste așteptări, pe care le putem prezenta cu mândrie la nivel european.

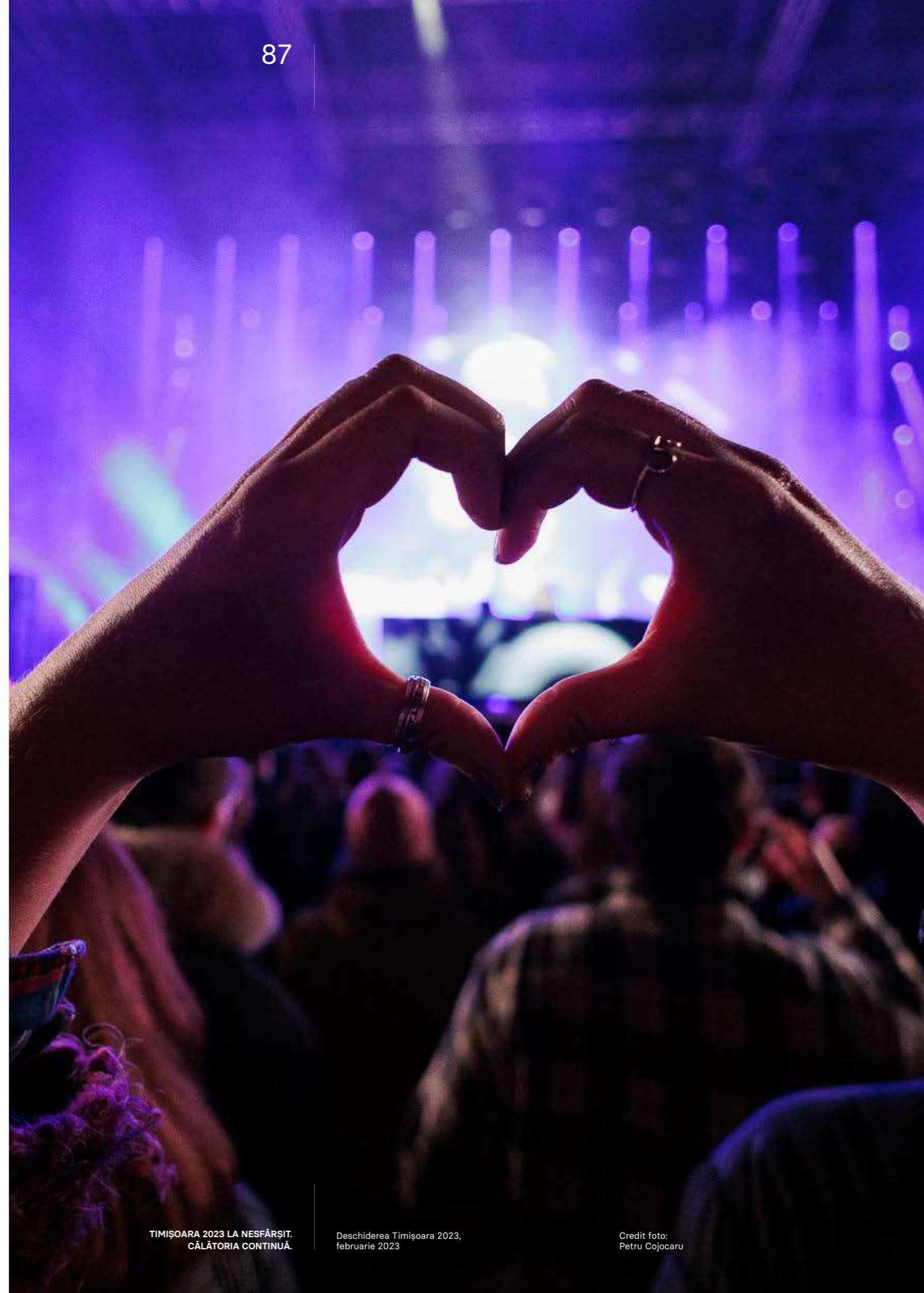
Teodora Borghoff,
Membră Echipa Curatorială
Timișoara 2023, expertă relații
comunitare și incluziune socială,
coordonatoarea Programului
Cultural din dosarul de
candidatură, decembrie 2023

Prin colaborare, facilitată de deschiderea autorităților locale și de empatia organizațiilor civice din Timișoara, în perioada 2022-2023, ucrainenii stabiliți în oraș din calea războiului au co-creat activ câteva zeci de proiecte culturale. Videomapping-ul „Sensitive Content”, împreună cu Asociația Prin Banat, seria de evenimente culinare în cadrul festivalului La Pas, participarea artizanilor ucraineni la toate festivalurile locale cu produse și ateliere, filmul documentar „When Borders Get Indistinct”, concertele Jamala și Druga Rika (conectate cu Flight Festival) sunt doar câteva dintre proiectele care au completat programul Capitalei Culturale Europene și au arătat solidaritatea Timișoarei și dialogul cultural dintre comunitățile locale și noua comunitate ucraineană.

Evgenia (Jane) Rozbitskaya,
Reprezentanta Comunității
Ucrainene din Timișoara.

Pentru toate activitățile de monitorizare și evaluare a rezultatelor și impactului Programului Timișoara 2023, Centrul de Proiecte se bazează și depinde de contribuțiile și buna colaborare cu toate organizațiile, instituțiile și persoanele fizice implicate în realizarea sa, alături de înțelegerea și sprijinul în colectarea și furnizarea datelor, participarea și facilitarea participării la activități de cercetare din partea Consiliului Județean Timiș, Centrului de Cultură și Artă al Județului Timiș și Asociației Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii.

Cultura ca proces de incluziune socială și accesibilizare

Programul Timișoara 2023 a însemnat nu doar strălucirea evenimentelor culturale care au atras sute de mii de vizitatori, ci și o diversitate de experiențe pentru public și mai ales public divers.

Demersurile puse sub hashtag-ul de incluziune socială au ținut dincolo de publicul cu dizabilități sau defavorizat în vreun fel. Acest demers a fost inițiat nu doar cu dezideratul de a întreprinde acțiuni în beneficiul unor grupuri marginalizate, de a manifesta generozitate și incluziune, ci cu intenția fermă de a **deschide spații de întâlnire și de învățare între operatorii culturali și public cu abilități și experiențe de viață diverse.**

Dezvoltarea publicului în contextul programului derulat în 2023 a însemnat **transformarea culturii, creșterea de la înțelesul superficial de „high culture”** într-un mod ritualizat (participăm în comunitate la activități culturale, ne îmbrăcăm frumos și mergem la teatru, ne ducem la o expoziție unde ne comportăm într-un anumit fel), **la o cultură vie și relevantă pentru publicul contemporan.**

Dezvoltarea publicului din jurul Programului Timișoara 2023 a fost în primul rând o transformare a operatorilor culturali, pentru a fi capabili să creeze și să fie ei înșiși și să facă artă și **să vorbească despre cultură în forme noi.** Acest lucru a inclus interacțiunea cu persoane care sunt fundamental altfel decât publicul obișnuit în diverse forme, inclusiv persoane care au moduri diferite de a percepe lumea și de a participa în comunitate. Acestea au fost valorile și fundația pe care s-au construit și încurajat acele inițiative de co-creare în echipe cu abilități diverse și operatori culturali deschiși să experimenteze.

Astfel, Programul Timișoara 2023 a cuprins proiecte care au contribuit la accesibilizarea culturii pentru public divers nu doar în gusturi, ci și în **experiențe senzoriale și abilități.** Turiștii nevăzători, dar și elevii din învățământul special au explorat patrimoniul orașului, atât clădiri, cât și monumente simbolice și trasee ale Revoluției din 1989 în formă de machete 3D și hărți tactile, cu ajutorul proiectelor [Timișoara4all](#) și [Memorialul Interactiv al Revoluției.](#)

Cu sprijinul voluntarilor din comunitate, turiștii nevăzători pot experimenta orașul și locurile favorite ale localnicilor în viteza bicicletelor tandem puse la dispoziție prin proiectul [Timișoara prin alți ochi.](#)

Proaspăt redade comunității, [Cinema Victoria](#), [Cinema Timiș](#), dar și [Galeria Bastion 3](#) sunt spații care oferă **facilități de accesibilizare.** La fel și [Muzeul Apei](#), [FABER](#), [Sala 2 a Teatrului Național](#) sunt adaptate nevoilor persoanelor cu dizabilități, având trasee fără bariere și toalete adaptate.

[Teatrul Basca](#) este un spațiu independent care s-a specializat în organizarea de reprezentații teatrale proprii sau invitate din țară care sunt

88

Anii de pregătire a titlului de CEaC:

Februarie – Martie 2022

susținerea de către Comisia Europeană a noii structuri de guvernare a programului cultural prin transmiterea a două scrisori care recunosc pașii importanți făcuți de administrația locală pentru constituirea deschisă și transparentă a Echipei Curatoriale, rolul acesteia în efectuarea unui analize a programului cultural și revizuirea acestuia, alături de asigurarea continuității proiectelor din Programul Timișoara 2023 prin finanțarea lor de la bugetul local al Municipiului Timișoara și colaborarea cu Echipa Curatorială în coordonarea strategică și la nivel artistic al programului cultural;

89

accesibile și pentru publicul cu deficiențe vizuale sau auditive. [Asociația Culturală Kabaitan](#) a documentat anul Capitalei Europene a Culturii din patru [perspective](#) inedite.

[Deschiderea Timișoara 2023](#) și [Timișoara 2023. Celebrarea orașului](#) au fost și ele două sărbători incluzive. S-au luat multiple măsuri care să crească gradul de accesibilitate al spațiilor și evenimentelor din program. În cadrul celor două evenimente mai multe spații au fost amenajate pentru a fi accesibile persoanelor cu dizabilități: rampe mobile, toalete adaptate, trasee fără bariere la anumite expoziții, filme sau concerte.

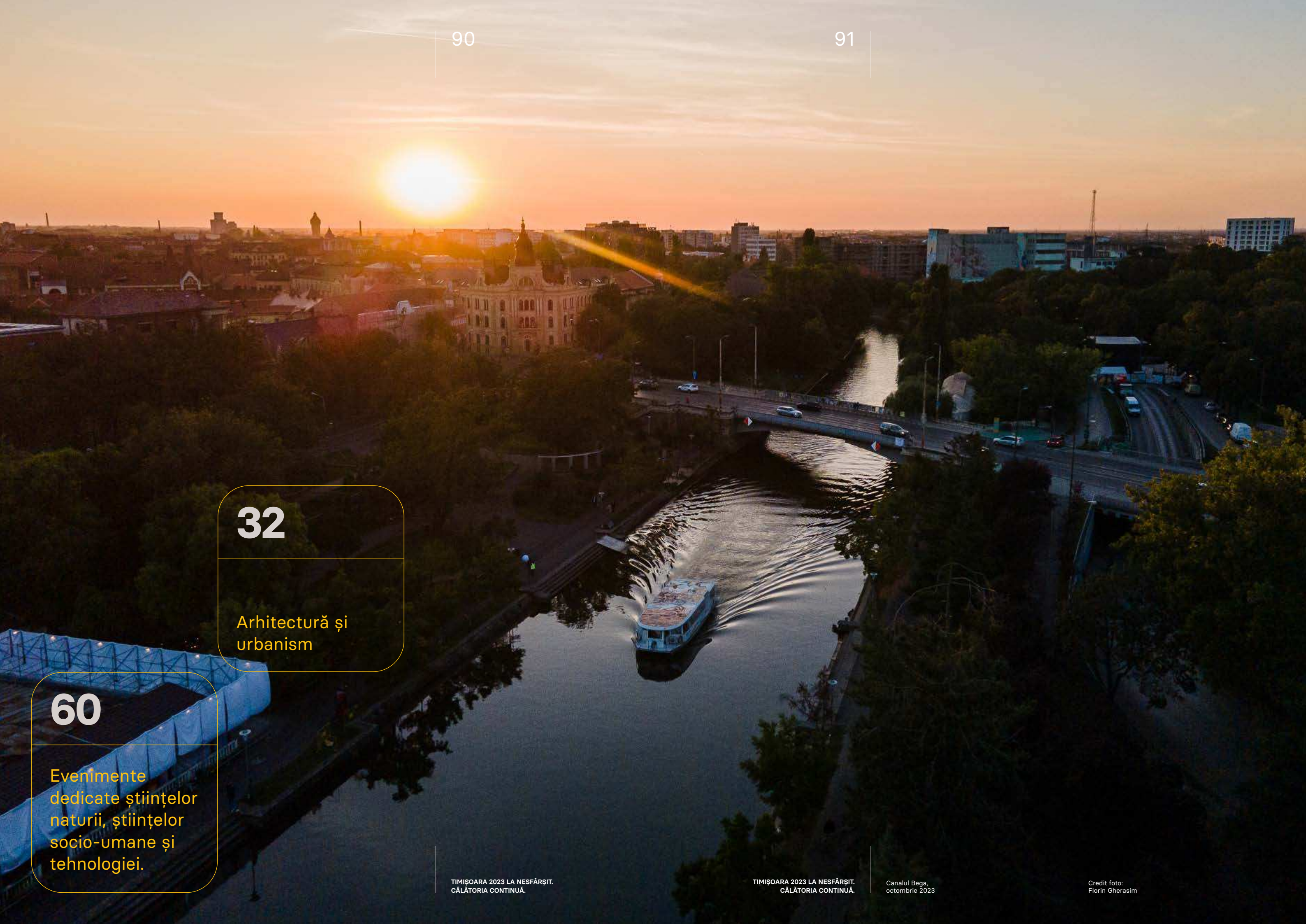
La *Ceremonia oficială de Deschidere* a fost amenajat un podium metalic dotat cu bare de sprijin și o rampă care facilitează vizibilitatea scenei pentru persoanele care folosesc fotoliu rulant precum și un spațiu de siguranță pentru persoane cu alte tipuri de dizabilități. Iar, în premieră la Timișoara, persoanele cu deficiențe de auz din public au beneficiat de interpretarea artistică a concertelor din Piața Unirii de către Lavinia Chițu, una dintre puținele interprete de concert în limba semnelor române.

Pentru organizarea [Timișoara 2023 la nesfârșit](#) au fost asigurate facilități de accesibilizare, printre care podium înălțat care a crescut gradul de vizibilitate la concertele din Piața Unirii, [interpretare în limba semnelor române](#), toalete adaptate, spațiu de odihnă și transport adaptat în colaborare cu Direcția de Asistență Socială a Municipiului Timișoara.

Programul Power Station a făcut posibilă invitația unor persoane și organizații resursă care au fost la dispoziția operatorilor culturali în demersurile lor de a organiza evenimente accesibile cât și organizarea unor programe de training pentru voluntarii înscriși în platforma de [Voluntariat Timișoara 2023.](#)

Toate aceste inițiative au contribuit la **crearea de conexiuni între organizatorii de proiecte sau evenimente culturale și organizații implicate activ în reprezentarea unor grupuri marginalizate**, testând astfel noi moduri de a lucra împreună. Înrădăcinarea acestor practici este vizibilă și la nivelul unor evenimente reprezentative pentru scena culturală locală, cum este cazul Festivalului de Teatru IN:VZBL, specializat pe teme sociale, incluzând producții naționale și internaționale care contribuie la dezbaterile acestor teme prin conceptele spectacolelor propuse. Evaluările de accesibilitate ale unor spații culturale locale sunt o sursă valoroasă pentru designul noilor investiții, proceduri și procese de achiziții mai inclusive, mai acordate la nevoile publicului și comunității artistice. La nivelul comunității locale, accentul pe procesul de incluziune socială și accesibilizare, a format voluntari și mediatori culturali cu experiență în însoțirea de persoane cu dizabilități sau public care nu vorbește limba română și a trecut prin experiențe traumatizante.

32

Arhitectură și
urbanism

60

Evenimente
dedicate științelor
naturii, științelor
socio-umane și
tehnologiei.

Cultura ca reflexie a orașului și a valorilor europene

În contextul Programului Timișoara 2023 Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara a organizat **evenimentele majore, cu rol de reprezentare pentru program și oraș**, ce au marcat:

- [Deschiderea Timișoara 2023](#) – momentul de start al Programului Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii, organizat în perioada 17-19 februarie 2023.
- [Celebrarea orașului](#) – eveniment dedicat comunității și diversității orașului, organizat în perioada 6-8 octombrie 2023.
- [Timișoara 2023 la nesfârșit](#) – moment de reflecție asupra anului cultural și calendaristic, organizat în perioada 07-10 decembrie 2023.

Aceste evenimente, organizate de către Centrul de Proiecte, au evidențiat puternica interconectare între dinamicile locale și internaționale, nu doar prin prezența în program a unor nume cunoscute, ci și prin problematizări, revizitări și cercetări profund legate de momentul actual, care leagă spațiul local de cel european și global. În această logică, expoziții și programe precum Chronic Desire sau ZONA &, seminarul internațional VectorTM. Cultura ca practică urbană, au antrenat colaborări între curatoarele de teritorii și au adus în prim plan metodologii artistice și curatoriale care au mizat pe atenția față de context, pe o etică a implicării și responsabilizării prin cultură.

Deschiderea Timișoara 2023

Conceptul evenimentului de deschidere și-a propus să abordeze și să interogheze prin actele culturale propuse criza de valori împărtășită de către toți europenii, care necesită *“restaurarea artei dialogului și a unei atitudini constructive și critice pentru a crea Europa la care visăm”* (Dosarul de candidatură pentru titlul de Capitală Europeană a Culturii).

Misiunea programului inaugural a vizat evidențierea moștenirii multicultural distincte a orașului Timișoara și a funcționat ca platformă pentru temele semnificative ale perioadei. Această abordare a fost fundamentată pe trei rațiuni strategice de amploare:

- **Profilarea ca Destinație Culturală Europeană:**
  - » Planificarea de evenimente în afara calendarului “tradițional” pentru a crea motive atrăgătoare esențiale (momente de neratat), având impact asupra profilului orașului ca destinație de turism cultural la nivel regional, european și internațional.
  - » Furnizarea de vizibilitate și context ofertei din programul cultural, multe dintre evenimente fiind elaborate direct sau în colaborare cu operatori și instituții culturale.
- **Inovare și Calitate Artistică:**
  - » Organizarea de evenimente pilot cu audiență largă și o complexitate a producției fără precedent, având ca rezultat semnale pozitive pentru industria de evenimente la nivel național și internațional.
  - » Confirmarea prezenței Timișoarei ca actor important în zona cultural-muzicală și integrarea orașului în circuitul de booking a marilor agenții de muzică.
  - » Inaugurarea de spații și parteneriate strategice pentru promovarea calității artistice și facilitarea colaborărilor internaționale.

- **Dezvoltarea Ecosistemului Artistic:**

- » Utilizarea contextului Capitalei Europene a Culturii pentru a prototipa modele de producție care să inspire și încurajeze operatorii culturali
- » Susținerea experimentării, interdisciplinarității și a subiectelor relevante pentru identitatea europeană în cadrul evenimentelor culturale, consolidând astfel un ecosistem artistic dinamic și sustenabil.

- **Provocarea locuitorilor, dar și a vizitatorilor, la noi moduri, ritmuri și timpuri de a experimenta orașul**

- » revitalizarea spațiilor publice, propunând programe culturale de zi, susținând noi contexte de colaborare și showcase pentru operatori locali și internaționali. Evenimentele organizate au contribuit la dezvoltarea de audiențe și au stimulat participarea sau interesul oaspeților.

Programul oficial al evenimentului de deschidere a inclus un program extins de artă contemporană, culminând cu expoziția inaugurală, intitulată [Sete cronică – Chronic Desire – Expoziție colectivă centrală](#). Curatoriata de Cosmina Goagea, Corina Oprea și Brîndușa Tudor expoziția a adus în prim-plan creațiile a 34 de artiști și artiști, desfășurându-se în patru locații distincte: Palatul Ștefania în Piața Traian, Comenduirea Garnizoanei în Piața Libertății, MX – Muzeul „Corneliu Miklosi” și Bastionul Maria Theresia – Galeria 3. Încadrând 22 de lucrări nou comisionate pentru Timișoara și cinci lucrări comisionate pentru spațiul public, expoziția a propus o explorare complexă a diverselor forme ale expresiei artistice contemporane.

Asociația Contrasens a organizat un program amplu de mediere, cu tururi ghidate în limba maghiară, germană, sârbă, engleză, română și romani, tururi ghidate pentru copii, persoane cu diverse abilități psihomotorii, tururi ghidate pentru public cu deficiențe de auz, programe de mediere și discuții pe teme de arhitectură, ecologie, lectură de poezie, amplificând astfel experiența publicului vizitator. Un moment deosebit a fost reprezentat de performance-ul unic creat de artistul Tarek Atoui la Sinagoga Cetății din Timișoara, pe 18 februarie 2023, fundamentată pe înregistrările de teren din proiectul său *Water's Witness*. De asemenea, instalația audio-vizuală *You are another me – A cathedral of the body* de Adina Pintilie, organizată în parteneriat cu Asociația Culturală Manekino și Manekino Film la Kunsthalle Bega, curatoriata de Cosmin Costinaș și Viktor Neumann, a fost o premieră pentru Timișoara, fiind prima dată când proiectul ce a reprezentat România în cadrul Bienalei de Artă de la Veneția sa fie prezentat și în România.

Expoziția *Mircea Nicolae – Lucruri mărunte, Lucruri prețioase*, curatoriata de Salonul de proiecte (Alexandra Croitoru, Magda Radu, Ștefan Sava), a adus o perspectivă unică asupra unui univers artistic complex, ce trasează povești și emoții prin atenta observare a mediului și contextelor sale. Această manifestare de artă contemporană a conferit vitalitate și conținut relevant contemporan evenimentului de Deschidere Timișoara 2023, și a reprezentat și un punct de referință semnificativ în contextul peisajului cultural european.

Evenimentul muzical central a marcat de asemenea includerea în conștiința colectivă, atât locală, cât și națională/internațională, a Pieței Unirii, piață publică majoră a orașului, ca spațiu de evenimente culturale cu public numeros.

Curatoriata muzicală nu a avut ca linie directoare un stil sau o direcție muzicală anume, ci **diversitatea ca expresie a creativității**. De la cultura muzicii electronice din Berlin reprezentată de Fritz Kalkbrenner, la performance-ul aerian cu influențe iberice a grupului Duchamp Pilot,

Dacă te uiți azi la scena culturală timișoreană, vezi creștere și vezi un nivel sănătos de încredere ce vine din experiență. Timișoara iese din 2023 și continuă pe mai departe cu un ecosistem cultural foarte valoros.

Silviu Scrob,
Membru Echipa Curatorială
Timișoara 2023, expert management
producție culturală

la muzica tradițională lautarească a minorității rome – Taraf de Caliu, la sunetul rock a timișorenilor de la Implant pentru Refuz, Timișoara a celebrat nuanțele.

Comunitatea operatorilor culturali și publicul timișorean au fost de asemenea implicați activ pe parcursul celor trei zile de celebrare, programul oficial al evenimentului incluzând showcase-uri din partea operatorilor culturali din Program Cultural Timișoara 2023 și peste 50 de evenimente în cartiere și hub-uri culturale informale – de la petreceri cu DJ sau concerte la expoziții și spectacole de teatru, finanțate prin apelul lansat de Centrul de Proiecte, numit *Opening+*, din sume alocate de la bugetul de stat, prin bugetul Ministerului Culturii.

Deschiderea oficială a Programului Cultural Timișoara 2023, un program finanțat de Municipiul Timișoara, coordonat și organizat de Centrul de Proiecte, cu un buget susținut de Primăria Municipiului Timișoara în valoare de 7,5 milioane de lei, respectiv 800.000 de lei de la Ministerul Culturii, a fost momentul cultural îndelung așteptat atât de timișoreni, cât și de consumatorii de evenimente culturale din restul țării. Cele peste 130 de evenimente culturale care au făcut parte din programul weekendului de deschidere au creat tot atât de multe oportunități pentru timișoreni și pentru publicul larg de a cunoaște mai bine orașul prin expoziții, concerte, evenimente comunitare sau spectacole distribuite în toate cartierele Timișoarei. Weekendul de deschidere a adus împreună în Timișoara peste 60.000 de spectatori, invitați români și internaționali.

Celebrarea orașului Timișoara 2023

În weekendul 6-8 octombrie 2023 evenimentul [Timișoara 2023. Celebrarea orașului](#) a propus un **traseu de explorare a programului cultural Timișoara 2023** de-a lungul canalului Bega, reînnoind conexiunile pe apă și pe maluri între cartierele Timișoarei. Bega este o resursă fantastică de transformare urbană și, totodată, un martor tăcut al tuturor schimbărilor petrecute de-a lungul timpului. Identitatea urbană a Timișoarei este dată în

Anii de pregătire a titlului de CEaC:

Februarie 2022

re asumarea de către Consiliul Județean Timiș a angajamentului de susținere financiară de către Județul Timiș pentru perioada 2017-2022 a proiectului „Capitală Europeană a Culturii” derulat de Uniunea Europeană, prin Hotărârea Consiliului Județean Timiș nr. 51/23.02.2022 privind modificarea și completarea Hotărârii Consiliului Județean Timiș nr. 168/30.09.2015;

339

Proiecte

Evenimentul propune un traseu de explorare a programului cultural Timișoara 2023 de-a lungul Canalului Bega, refăcând conexiunile pe apă și pe maluri între cartierele Timișoarei. Bega este o resursă fantastică de transformare urbană și, totodată, un martor tăcut al tuturor schimbărilor petrecute de-a lungul timpului. Identitatea urbană a Timișoarei este dată în mare măsură de Bega, în diverse ipostaze: canal navigabil, peisaj natural și cultural. «Timișoara 2023. Celebrarea orașului» urmărește redescoperirea unor legături pierdute între locuitorii Timișoarei și lumea lor naturală, înțelegerea râului ca valoare pentru oraș, și experimentarea schimbărilor aduse de evenimentele culturale.

Cosmina Goagea,
membră a Echipei Curatoriale
Timișoara 2023, curatoare Teritoriul
Locuri

mare măsură de Bega, în diverse ipostaze: canal navigabil, peisaj natural și cultural. *Timișoara 2023. Celebrarea orașului* a urmărit redescoperirea unor legături pierdute între locuitorii Timișoarei și lumea lor naturală, înțelegerea râului ca valoare pentru oraș, și experimentarea schimbărilor aduse de evenimentele culturale.

Timp de trei zile, de vineri, 6 octombrie și până duminică, 8 octombrie 2023, publicul a fost invitat să se bucure, pe malurile apei care străbate și unește întregul oraș, din Uszoda, în amonte și în aval, de un program bogat și complex: concerte, spectacole de teatru, expoziții, competiții sportive, instalații de artă și de lumini, intervenții culturale și de design urban, tururi ghidate, dar mai ales să redescopere orașul și bucuria de a fi împreună în anul unic în care Timișoara a fost Capitală Europeană a Culturii.

Această abordare curatoriată a avut la bază trei rațiuni strategice:

- **Crearea unui sentiment de comunitate, a unui ecosistem amplu de organizații și evenimente**, esențiale în celebrarea libertății de exprimare artistică și a diversității culturale, proliferarea unui oraș deschis pentru explorare, atât a zonelor de nișă cât și a spațiilor efervescente ale vieții culturale.
- **Evidențierea coridorului viu al Timișoarei, canalul Bega și efervescența cartierelor orașului.**
- **Curatorierea unui program cu peste 100 de evenimente culturale, educative și sportive**, organizate de operatori publici și privați, locali și internaționali, în peste 50 de locații, outdoor sau indoor, pe apă, pe maluri și în apropierea canalului Bega, în Fabric, Iosefin, Cetate, Complexul Studentesc și Elisabetin, urmărind axa dosarului de candidatură, respectiv cea de oameni-locuri-conexiuni.

Programul de activare prin evenimente culturale a fost o invitație adresată locuitorilor de a explora malurile râului la pas, de la Portul din Iosefin la est până dincolo de Centrala Hidroelectrică, la canalul Șubuleasa în vestul orașului. O serie de tururi ghidate au urmărit tema apei ca factor identitar și de transformare urbană de-a lungul timpului, ca element de biodiversitate, ca spațiu de loisir, coridor de transport sustenabil, ca tema de creație pentru artă. Pe lângă discuțiile din cadrul tururilor ghidate, deschiderea pentru vizitare a unor spații și clădiri emblematice, de regulă inaccesibile (Băile Neptun, Sinagoga din Iosefin, etc.) au contribuit la reconectarea locuitorilor cu orașul și cu poveștile lui, întărind conexiunile emoționale și sentimentul de apartenență, mândrie și grijă față de locuri, cunoscându-le istoria și semnificația.

Toate aceste atribute unice ale conceptului de eveniment, recomandă *Celebrarea orașului* ca un proiect de mentenanță a Programului Timișoara 2023, cu o recurență anuală, organizat de Centrul de Proiecte, contribuind totodată la consolidarea obiectivelor strategice asumate prin dosarul de candidatură și la construcția pe termen lung a orașului. Evenimentul are potențialul de a deveni astfel o platformă de activare a comunității timișorene în jurul acestor valori sustenabile și conectează orașul, prin programul artistic propus la cele mai actuale trenduri din zona muzicală europeană și internațională.

47 de concerte, 22 de expoziții, 3 festivaluri, 10 instalații, 12 DJ set-uri, 13 spectacole, 15 tururi ghidate, 11 ateliere, 6 dezbateri, 2 conferințe, 6 proiecții de filme și 6 evenimente sportive sunt doar câteva dintre cele peste 130 de evenimente care au animat orașul, malurile canalului Bega și alte 50 de locații din Timișoara de dimineață și până târziu în noapte, din

447
Concerte

6 până în 8 octombrie 2023. La eveniment au participat peste 80.000 de spectatori.

Timișoara 2023 la nesfârșit

Anul de transformare al Timișoarei s-a încheiat cu un eveniment spectaculos care s-a desfășurat între 7 și 10 decembrie 2023: [Timișoara 2023 la nesfârșit](#). Această celebrare cu multiple fațete a urmărit să **încapsuleze bogăția și impactul călătoriei culturale întreprinse de-a lungul anului cultural**.

Pe parcursul celor patru zile de eveniment, s-au pus în valoare practicile și principiile de lucru cultivate pe parcursul întregului an cultural. Spectacolele curatoriate, discursul intelectual și actele sonore au articulat în mod colectiv principiile fundamentale care au definit identitatea culturală a Timișoarei: **reziliența, spiritul deschis și orientat spre viitor**. Această privire retrospectivă nu a fost doar o simplă privire în urmă, ci o anticipare a modului în care aceste principii vor continua să modeleze traiectoria orașului în viitor.

Conceptul curatorial s-a construit pe patru direcții strategice:

- Explorarea a cinci locuri emblematice ale Timișoarei și ale programului cultural: Piața Unirii, Palatul Culturii, Cinema Timiș, Cinema Victoria și MX – Muzeul de Transport Public „Corneliu Mikloși” prin evenimente culturale tailor-made care au pus în valoare caracteristicile acestor spații și versatilitatea lor în a găzdui evenimente culturale de tipologii diferite, de la concerte, performance-uri la seminarii, artist talks sau conferințe, toate cu acces gratuit.
- Re-afirmarea potențialul cultural și artistic al orașului prin curajul de a experimenta în spații neconvenționale adoptând sau re-instituind forme inovatoare de manifestare culturală.
- Ancorarea orașului în circuitul unor artiști internaționali din zona cultural muzicală ale căror comunități și public însumează peste câteva milioane de persoane din întreaga lume și care celebrează spiritul liber, creator și dinamic al orașului, oglindit prin voci feminine de actualitate atât în plan local, național cât și internațional, și cu apartenență la zone culturale și muzicale diferite, a căror activitate artistică are capacitatea de a crea un dialog cu publicul prezent.
- Dezbaterăa unor teme centrale în transformarea orașului prin găzduirea titlului de Capitală Europeană a Culturii și evidențierea unor vectori de transformare urbană generați de Programul Cultural Timișoara 2023 și explorarea modul în care aceștia pot fi integrați în politicile publice pentru anii viitori.

Astfel, programul oficial a inclus evenimentul ZONA & la MX – Muzeul „Corneliu Mikloși”, printr-un program eveniment de performance-uri de două zile și o expoziție de arhivă ce a beneficiat de o arhitectură expozițională de excepție, aducând în atenție Festivalul Zona, eveniment cultural semnificativ care a reînviat spiritul avangardist al Timișoarei în anii 1990. Inițiat de curatoarea și istoricul de artă Ileana Pintilie, Festivalul Zona a dobândit amploare în perioada de libertate care a urmat schimbării politice din 1989, evidențiind și deziluziile aduse de noua democrație într-un spațiu social și politic marcat de conflicte numeroase și reconfigurarea rapidă a categoriilor de câștigători și perdanți în primele zile ale “tranziției”. Ambiția originală a festivalului a fost să stabilească contacte interregionale

102

103

într-o Europă ce încerca să scape de izolarea impusă de Războiul Rece.

În acest sens, ZONA &, curatariat de Corina Oprea și Magda Radu, a invitat artiști din diverse spații culturale care lucrează cu propriile lor corpuri, artiști care simt aceeași urgență și necesitate vitală de a articula întrebări fundamentale prin acest instrument expresiv, întrebări care tulbură comunitățile umane pretutindeni. Performance-ul, ca gen artistic, funcționează și ca mod de rezistență prin care corpul dobândește libertate împotriva presiunilor disciplinare ale construcției sociale și limitelor cunoașterii, formulând noi propuneri, ficțiuni și utopii eliberatoare. Aceste aspecte au fost vizibile prin intermediul performance-urilor realizate de SERAFINE1369, ILYICH (Anton Kats), Elvisey Pisciă, Quarto (Anna Mesquita & Leandro Zappala), Manuel Pelmuș în colaborare cu Anton Skaaning Thomsen. Dan Perjovschi, Lia Perjovschi, Teodor Graur, Ion Grigorescu au revizitat contribuțiile împreună cu prezentări ale curatoarelor Zdenka Badovinac și Edit Andras.

Programul muzical al evenimentului de închidere a fost marcat printr-o celebrare a capacității creative a artistelor naționale și internaționale, precum Jessie J, Roisin Murphy, Katie Melua, Delia sau Emaa. Programul

Programul cultural național Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii este un motor al unei transformări profunde și fără precedent a oamenilor, a comunităților, a locurilor și a orașului, iar toate aceste transformări vor avea un impact pozitiv puternic pe termen lung, aducând Timișoara mai aproape de valorile europene care au consacrat-o: libertate, democrație, stat de drept, toleranță, demnitate umană, egalitate, respectarea drepturilor omului, adică acele valori pe care cred că fiecare român, din orice colț al țării și le dorește și pentru care timișorenii au luptat.

Ramona Laczko David,
Coordonatoarea Programului
Timișoara 2023

din Piața Unirii a demonstrat că echilibrul de gen în programarea artistică poate fi atins, întărind calitatea artistică a programului. Forța pe care o au aceste voci este esențială pentru a crea spiritul de solidaritate între diversele comunități creative, sociale și culturale.

Zona de reflecție asupra transformării orașului prin programul de capitală europeană a culturii s-a materializat prin organizarea seminarului internațional *Vector TM. Cultura ca practică urbană*. Timp de două zile, la Cinema Victoria, 23 vorbitori din 7 țări au dezbătut, împreună cu comunitatea locală, în ce fel practicile culturale generate de experiența Timișoarei de Capitală Europeană a Culturii pot fi susținute pentru a conduce la transformări profunde în societate și la nivelul orașului. Seminarul a adus publicul timișorean în dialog cu arhitecți, curatori, operatori culturali, creatori de politici publice și de strategii urbane, consultanți și decidenți din administrația publică. Întrebarea centrală la care s-au căutat răspunsuri a fost: *care sunt vectorii de transformare urbană generați de Programul Timișoara 2023 și cum pot fi ei integrați în agenda publică pentru anii următori?* Invitați precum Jorge Bonito Santos – șef al Departamentului de Intervenții în Spațiul Public în cadrul Primăriei orașului Lisabona, Eugen Pănescu – delegat al României în Consiliul Arhitecților din Europa, Ivan Blasi – arhitect și director de programe al Fundației Mies van der Rohe din Barcelona sau Maria Charneco Llanos – MAIO Architects au fost doar o parte dintre vorbitorii prezenți la eveniment. VECTOR TM a arătat modul în care cultura și arta sunt instrumente foarte puternice în procesul de creare continuă a orașului, scoțând la lumină noi dimensiuni care nu au fost luate în considerare până acum. Timișoara a dat dovadă de curaj, încredere și asumarea de riscuri pentru a crea, sub presiunea timpului, un sistem organizat de sprijin pentru producția și consumul cultural, cu un impact deja vizibil asupra dezvoltării urbane. Seminarul Vector TM a pus în lumina reflectoarelor acest sistem complex, cu intenția de a crește gradul de conștientizare a avantajelor pe care le deține orașul și de a le valorifica prin acțiuni susținute de voința politică de a menține acest impuls.

Gala de închidere *Timișoara 2023 la nesfârșit*, desfășurată în Sala Mare a Teatrului Național "Mihai Eminescu" Timișoara și la Opera Națională Română Timișoara, s-a conturat ca o retrospectivă asupra evenimentelor și activităților desfășurate în cadrul Capitalei Culturale Timișoara 2023. Evenimentul a fost punctat de momente artistice reprezentând diversitatea programului din parcursul anului, coerența artistică fiind garantată de regizorul Bobi Pricop. Prin intermediul narațiunilor video prezentate în cadrul galei, publicul a fost invitat într-o călătorie captivantă prin momentele semnificative al anului cultural 2023, traversând anii de pregătire a titlului și experimentând perspectivele fiecărui operator cultural sau membru al echipei de implementare a programului cultural. Gala a reprezentat, de asemenea, o oportunitate de reflecție asupra implicării celor care au avut un rol esențial în asumarea programului la nivelul orașului și regiunii.

Încă din 2016, de la câștigarea titlului de Capitală Europeană a Culturii, Programul Cultural Timișoara 2023 a fost rodul muncii operatorilor culturali. În cadrul *Timișoara 2023 la nesfârșit*, dedicarea neabătută și pasiunea perseverentă pentru realizarea programului au fost marcate printr-un eveniment de gală dedicat scenei culturale locale, prin susținerea unor momente artistice de către artiști locali recunoscuți pentru contribuția lor la scena muzicală locală, precum *West Brass Quintet – Filarmonica Banatul*, *Lucian Nagy Trio* și un cine-concert „*Revoluția nevăzută*” susținut de *Cristian Văduva – artist vizual* și *Petre Ionuțescu – muzician*. Procesele urmărite și principiile de lucru care au stat la baza organizării acestor evenimente cu rol de reprezentare s-au axat pe următoarele puncte cheie:

- **Dimensionare:** cele trei evenimente organizate de Centrul de Proiecte au fost evenimentele cu cea mai amplă dimensionare din prisma numărului de evenimente programate și a numărului de participanți concomitenți. A fost pentru prima dată când accesul către o piață publică din oraș a fost restricționat pentru a evita supraaglomerarea, ținând cont de aflulul foarte mare de oameni ce au inundat străzile zonei centrale, venind din toate cartierele orașului, din alte regiuni ale țării și din alte colțuri ale Europei. Prezența unor artiste cu referința pe plan muzical internațional, precum Jessie J, Roisin Murphy și Katie Melua, a deschis vizibilitatea orașului către un public meloman vast, din sfera largă a audienței muzicale. Această inițiativă marchează, de asemenea, poziția de interes a orașului a comunității sale pentru cultura muzicală și performativă și angajamentul față de organizarea evenimentelor muzicale de referință în regiune.
- **Introducere de spații noi în circuitul cultural / activarea unor spații emblematică sau strategice:** a fost scos în evidență potențialul unui nou spațiu de evenimente mari, spațiu cu o capacitate de peste 25.000 persoane și cu o însemnătate istorică majoră pentru oraș – Piața Unirii. Locația și-a dovedit capacitatea în a acomoda grupuri mari de public, reprezentând mediul perfect pentru evenimente cu public numeros, cu acces gratuit, având o îmbinare perfectă între: însemnătate istorică, excelență arhitecturală, plasare ca punct central în urbe și posibilitatea de a gestiona eficient măsurile de direcționare și control a mulțimilor.
- **Model de bune practici și transfer de know-how:** evenimentele organizate de Centrul de Proiecte au demonstrat capacitatea instituțiilor publice locale de a se alinia și a colabora pentru gestionarea evenimentelor cu mase mari de oameni, cât și de a concepe planuri de evenimente printr-o colaborare cu specialiștii din sectorul privat național și internațional. Un exemplu ce merită în mod particular menționat este planul de gestionare a mulțimilor pentru locația Piața Unirii, plan și implementare ce au fost ulterior prezentate ca exemplu de bune practici la evenimente de training despre securitate și crowd-control internaționale. (ex. Interpol-Crowd Control Management Challenges for International Sports Courses / Naiff Arab University for Security Services). Transferul de cunoștințe din zona antreprenorială, și schimbul de experiență cu autoritățile publice în planificarea și organizarea de evenimente cu mase mari de oameni a dus la creșterea competențelor de ambele părți, evenimentul de deschidere, cât și cel de închidere având probabil cele mai complexe planuri de organizare evenimente culturale în spațiul public din Timișoara.
- **Deschiderea către toate categoriile de public, evenimente cu participare largă în spații publice cu acces gratuit:** toate cele trei evenimente majore organizate în spațiul public de Centrul de Proiecte au fost concepute pentru un public larg, prezentând artiste și artiști de diverse genuri muzicale, evenimentele având ca linie curatorială diversitatea, multiculturalitatea și accesibilitatea pentru un public cât mai numeros.
- **Cum au extins și consolidat aceste evenimente programul:** evenimentele organizate de Centrul de Proiecte au inclus în programul cultural evenimentele publice cu cele mai mari mase de oameni prezenți concomitent la evenimente, generând sentimentul de comunitate și apartenență. Ele au marcat puncte de analiză în anul cultural, momente în care comunitatea timișoreană, din diverse zone culturale, sociale și cu preocupări uneori divergente s-a coagulat.

Anii de pregătire a titlului de CEaC:

Februarie 2022

re asumarea de către Consiliul Județean Timiș a angajamentului de susținere financiară de către Județul Timiș pentru perioada 2017-2022 a proiectului „Capitală Europeană a Culturii” derulat de Uniunea Europeană, prin Hotărârea Consiliului Județean Timiș nr. 51/23.02.2022 privind modificarea și completarea Hotărârii Consiliului Județean Timiș nr. 168/30.09.2015;

303

Spectacole de teatru

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

TIMIȘOARA 2023 LA NESFĂRȘIT.
CĂLĂTORIA CONTINUĂ.

Spectacol de teatru „Dragonul”, regia Regia: Yuri
Kordonsky, Teatrul German de Stat Timișoara,
decembrie 2023

Credit foto:
Andrada Ușvat

Reflecții. Valorizare, activare, mobilizare

108

Contribuția membrilor și membrilor Echipei Curatoriale și ai Consiliului de Coordonare al Centrului de Proiecte la dezvoltarea Programului Timișoara 2023 în perioada 2021-2023 oferă acestora o perspectivă unică, care reflectă rolul de asigurare a coerenței artistice și coordonării sale strategice. Opiniile exprimate în continuare ilustrează această experiență și comunică înțelegerea proceselor de lucru, elementelor de decizie curatoriale, manageriale și de politică publică care au contribuit la restartarea Programului Timișoara 2023 în anul 2021, la rezultatele și configurația sa specifică, până la final.

Acest proces de reflecție contribuie la o mai bună înțelegere a ceea ce presupune dezvoltarea unui astfel de program, prin experiența Timișoarei, focalizând idei relevante pentru operatorii culturali, responsabilii de politici publice relevante, echipele responsabile de CEaC la nivelul Comisiei Europene și pentru alți organizatori de programe de acest tip.

Scena culturală a fost deschisă, receptivă la oportunități și a reușit să se adapteze. Organizațiile culturale, publice și private, au demonstrat faptul că printr-o atitudine deschisă și constructivă, care a priorizat adaptarea la oportunități și la contextul de lucru, se poate dezvolta un program valoros.

109

Adaptare

- » Adaptare la situațiile existente sau apărute în dezvoltarea programului cultural, inclusiv prin inovație: identificarea, inventarea, activarea, transformarea de spații culturale, alături de soluții de rezolvare a provocărilor cauzate de dimensionarea resurselor umane și materiale existente pentru a realiza proiectele și evenimentele culturale.

Deschidere

- » O atitudine deschisă, receptivă la noi direcții de dezvoltare de practici și competențe profesionale, cum a fost cazul practicilor participative, de dezvoltare și de implicare a publicului pentru co-generarea de conținut cultural, parteneriatelor internaționale și colaborărilor atipice.

Atitudine constructivă

- » Percepția competiției din scena culturală ca un impuls de creștere, atunci când au existat condiții echitabile de acces la resurse, potrivite fiecăruia;
- » Concentrarea pe valorificarea oportunităților apărute, chiar dacă ele au venit târziu, iar presiunea a fost foarte mare;
- » Dezvoltarea de conținuturi culturale originale, cu implicarea preponderentă a unor profesioniști locali;
- » Politicile publice locale au împuternicit dezvoltarea organică, profesionistă, cu impact pe termen lung, a Programului.

Administrația publică locală și centrală și instituțiile subordonate sunt responsabile să asigure accesul la cultură și un cadru potrivit de desfășurare a unui program de anvergură și complexitatea Capitalei Europene a Culturii.

Municipiul Timișoara a mizat, începând cu 2021, pe crearea unui climat de încredere și consens între actorii cheie ai programului cultural și împuternicirea la scară largă a scenei culturale, a comunității locale, a specialiștilor și profesioniștilor în management și politici culturale, pentru a concepe și dezvolta programul cultural. De asemenea, a asumat, prin Centrul de Proiecte, organizarea evenimentelor cu rol de reprezentare pentru Programul Timișoara 2023: Deschiderea, Celebrarea orașului și Timișoara la nesfârșit, alături de coordonarea programului de monitorizare și evaluare a rezultatelor și impactului, dezvoltarea platformei Power Station și conturarea unui *Plan de Moștenire*.

Anii de pregătire a titlului de CEaC:

Martie 2022

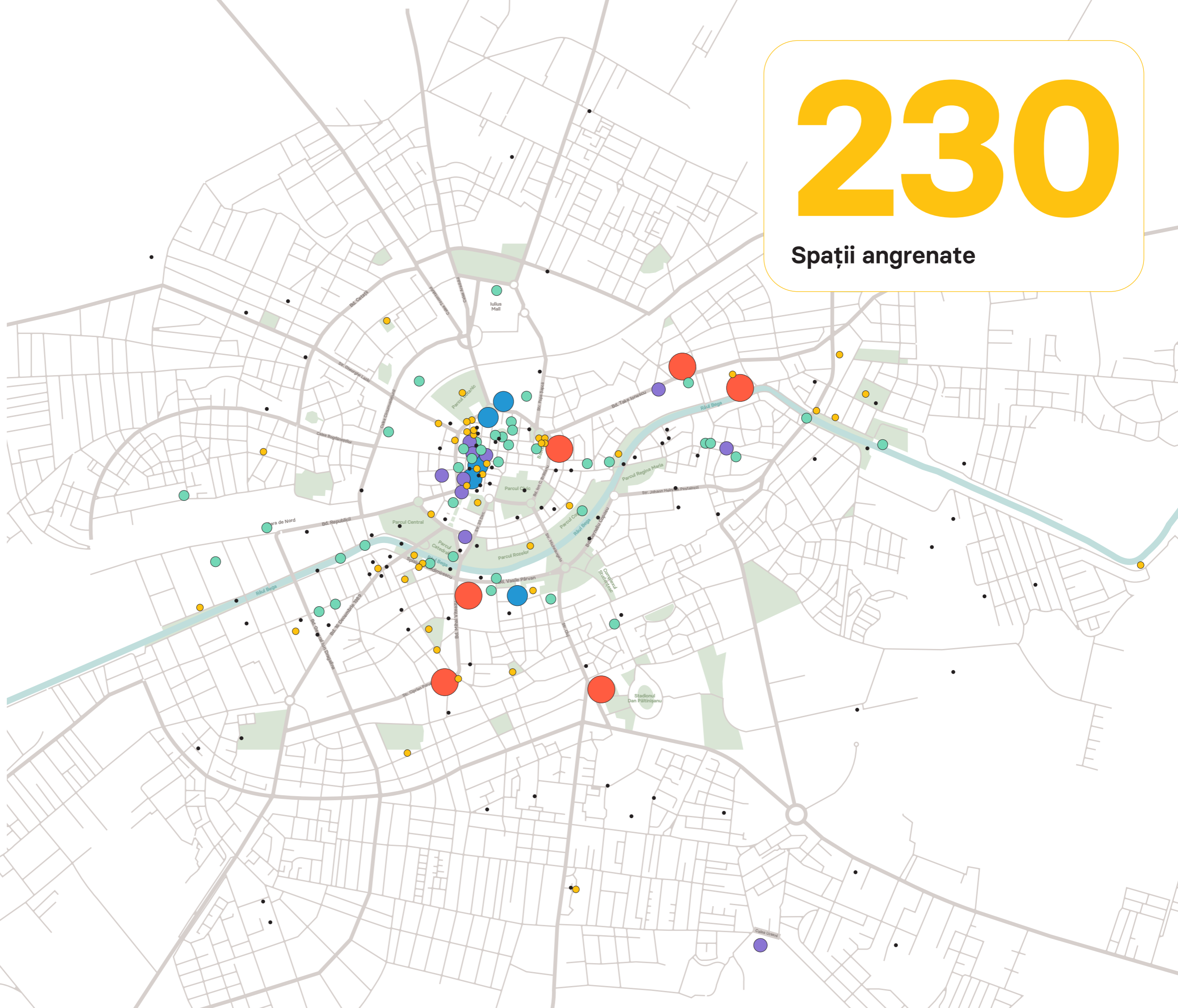
re asumarea de către Municipiul Timișoara a angajamentului de susținere financiară a Programului Timișoara 2023-Capitală Europeană a Culturii, pentru perioada 2022-2023, prin Hotărârea Consiliului Local al Municipiului Timișoara nr. 83 / 15.03.2022

Spațiu	#
MX – Muzeul „Corneliu Miklosi”	114
Cinema Victoria	106
Casa Tineretului	91
FABER	82
Galeriile Bastion	76
Campus UPT	67
Cazarma U	60
Universitatea de Vest (UVT)	59
Piața Libertății	51
Piața Unirii	51
Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely”	48
MV Sci Art	47
Muzeul Apei	45
Filarmonica „Banatul”	37
Teatrul Basca	37
Minitremu (un)learning center	36
Cinema Timiș	34
Centrul de Proiecte	33
Teatrul Național „Mihai Eminescu”	32
Piața Victoriei Operei	29

230

Spații angrenate

Distribuția evenimentelor pe spații care le-au găzduit și a spațiilor pe harta orașului Timișoara.

Se disting câteva centre zonale emergente (ex., MX, Cinema Victoria, Cazarma U, FABER) și tradiționalele spații publice (Piața Libertății, Piața Unirii, Piața Victoriei) în care s-au întâmplat multe evenimente.

TM.
e as Urban
e.

Cultural practices as policy shapers and city-creators

Moderator - Eugen Pănescu

Saša
Randić

Jak
Spencer

Oana
Simionescu

Maria
Charneco
Llanos

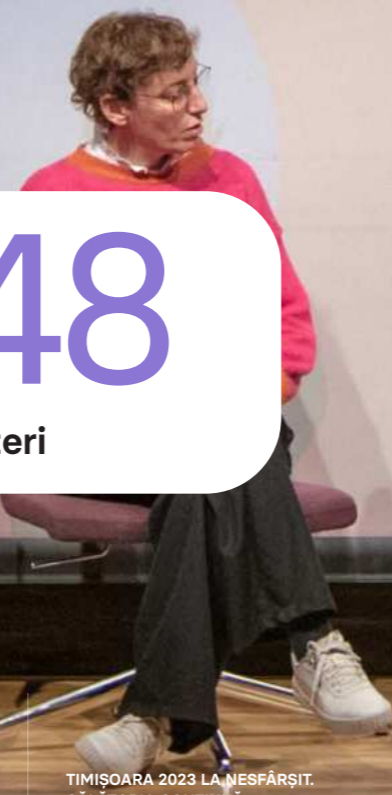
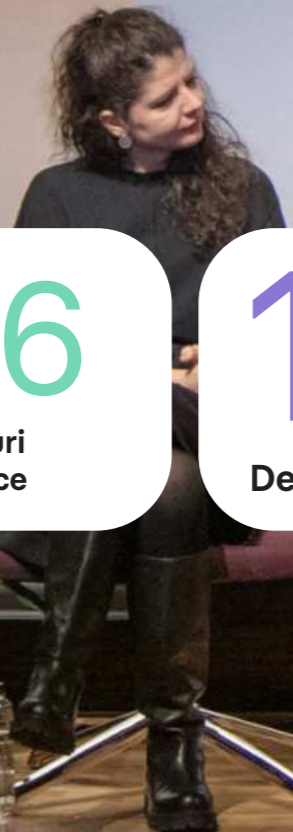

Bogdan
Demetrescu

46
Lecturi
publice

148
Dezbateri

Consiliul Județean Timiș a sprijinit, prin încurajarea unor parteneriate între instituțiile publice de cultură din subordine și operatori culturali privați, producția unor evenimente artistice ample pentru publicul timișorean. De asemenea, a finanțat la rândul său o serie de operatori culturali, incluzând instituții publice de cultură și entități private, aderând la obiectivele generale și strategice ale dosarului de candidatură în colaborare cu Echipa Curatorială a Programului Timișoara 2023.

Ministerul Culturii a validat modelul de guvernare conturat de către actorii cheie ai programului cultural, prin reglementări și proceduri care au asigurat cadrul legislativ național pentru gestionarea implementării Programului Timișoara 2023 între autoritățile publice locale și Asociația Timișoara 2023. De asemenea, fondurile de la bugetul de stat gestionate au fost alocate pentru extinderea Programului cultural actualizat și consolidarea efectelor sale după 2023, prin intermediul programelor de finanțare gestionate de Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara și Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș.

La nivelul Programului Timișoara 2023 ca ansamblu, scopul final a fost de la început impactul pe termen lung al tuturor acțiunilor, pentru care a fost nevoie de constanță în eforturile de conectare, prin consultări, dialog, coordonare prin colaborări, parteneriate, conștientizarea obiectivelor comune și o prezență mai vizibilă la nivel internațional. Pentru asta, recunoașterea valorii, fie că a fost vorba despre profesionalism, despre spațiile orașului sau despre procese de lucru sau rezultate care pot deveni bune practici, a fost un element cheie care a contribuit la buna funcționare a Programului Timișoara 2023.

Încredere și împuternicire

Scena culturală: pentru a face cultură independentă

- » Asumarea unor riscuri, susținând și acordând credit și libertate în ce privește conținutul artistic;
- » Păstrarea unei distanțe între puterea politică și administrarea resurselor pentru proiectele cu impact în comunitate, care să nu instrumenteze gestionarea acestora;
- » Asumarea la nivelul de politică publică a faptului că în cultură și în artă discursul nu este doar ușor și confortabil, ci este și despre a chestiona o realitate, un status quo care trebuie interogată și uneori chiar schimbat;
- » Evaluarea proiectelor și evenimentelor propuse de comunitatea orașului, cu fonduri nerambursabile, de către experți independenți, specialiști în domeniu.

Comunitatea locală: pentru a propune un conținut valoros

- » Dezvoltarea de conținut local, mai degrabă decât importarea de conținut cultural din afara orașului, înțelegând că dimensiunea europeană înseamnă de fapt recunoașterea și impulsivitatea europeanității spiritului local;
- » Un model de finanțare a programului cultural direct către actorii culturali, cuplat cu responsabilizarea acestora de a-l produce
- » Încurajarea unor parteneriate public-private, între instituții publice de cultură și operatori privați, pentru organizarea unor evenimente artistice ample;

114

Anii de pregătire a titlului de CEaC:

August 2022

realizarea unei noi actualizări a Programului Timișoara 2023 de către Echipa Curatorială;

115

- » Deschiderea programului către operatorii culturali, care au dezvoltat conținuturile culturale, mai degrabă decât alcătuirea, consolidarea și extinderea sa de către structurile centrale de implementare.

Profesioniștii în management și politici culturale: pentru a gestiona resursele pentru comunitate

- » Crearea unor structuri care să aibă o abordare profesionistă, pe baza unor principii profesionale, a dezvoltării Programului;
- » Împuternicirea unei instituții despre care oamenii știu la ce să se aștepte în sens pozitiv: transparentă în ce privește acordarea de finanțări nerambursabile, spații pentru comunitate, propria activitate, buna comunicare și care să fie un generator de stabilitate și predictibilitate.

Conectare

Consultare

- » Dialogul constant și deschis cu reprezentanții comunității pentru a le da curaj și încredere, a le cunoaște nevoile, interesele și obiectivele
- » Gestionarea concretă și constructivă a feedback-ului primit de la beneficiari cu privire la aspectele care au nevoie de îmbunătățire.

Parteneriatul cu comunitatea

- » Gestionarea de spații pentru comunitate în sensul accesului la cultură și al interesului public, pentru ca spațiile nefolosite să fie utilizate, pe baza unor criterii potrivite, pentru evenimente culturale și comunitare;
- » Creșterea comunității prin alocarea resurselor financiare și logistice care facilitează colaborările intersectoriale ale operatorilor culturali, de exemplu cu instituțiile educaționale.

Coordonare prin colaborare

- » O bună coordonare între instituția cu rol de gestionare a resurselor pentru comunitate și municipalitate în ceea ce înseamnă obiectivele orașului, cu păstrarea independenței decizionale și a a libertății deciziilor artistice;
- » Încurajarea dezvoltării de capacități a profesioniștilor și operatorilor culturali în direcția unei deschideri și a unei culturi funcționale, deschise către colaborări.

Capacitate prin parteneriat

- » Producția de evenimente mari prin oraș prin încurajarea instituțiilor publice locale de a se alinia și a colabora pentru gestionarea evenimentelor cu mase mari de oameni, cât și de a concepe planuri de evenimente printr-o colaborare cu specialiștii din sectorul privat național și internațional.

Convergență prin conștientizarea cauzelor comune

- » Dezvoltarea unei viziuni comune între instituțiile publice, cele private și sectorul independent, bazată pe înțelegerea faptului că în ciuda diferențelor există cauze comune, din care tot orașul are de câștigat.

Prezență internațională

- » Creșterea relevanței orașului ca scenă culturală la nivel internațional, prin prezența unor artiști valoroși și prin colaborarea cu agenții care îi reprezintă.

Recunoaștere

Spații redescoperite

- » Activarea unor spații emblematice sau strategice, evidențiind potențialul acestora pentru anumite tipuri de evenimente (de exemplu Piața Unirii, spațiu cu o capacitate de peste 25.000 persoane și cu o însemnătate istorică majoră pentru oraș).

Profesionalism

- » Împuternicirea profesioniștilor competenți și bine conectați, prezenți în rețele naționale și internaționale, capabili să lucreze cu parteneri diverși, cu mediul internațional, cu administrația și cu finanțatori diferiți sau cu cerințe diferite de finanțare.

Generare de bune practici

- » Transformarea proceselor de lucru și a rezultatelor pozitive în exemple și modele care pot fi transferate mai departe, de exemplu planul de gestionare a mulțimilor pentru locația Piața Unirii, plan și implementare ce au fost ulterior prezentate ca exemplu de bune practici la evenimente de training despre securitate și crowd-control internaționale.

Impact pe termen lung

Resurse suficiente și alocate corect

- » Alocarea de resurse financiare și spații potrivite și suficiente pentru a acționa eficient și cu impactul dorit, gestionate profesionist, prin instituții la distanță de decizia politică directă, pe baza unor reguli și proceduri clare, aplicate echitabil, pentru ca diferiți stakeholderi să se întâlnească în spațiul și în cadrul ideii de acțiune în interes public.

Investiția în infrastructura culturală dedicată comunității

- » Spațiile și infrastructura culturală rămân o constantă după finalizarea Programului, care va crește comunitatea și va servi interesul public al municipalității, dacă este corect administrată sau pusă în valoare.

Continuitate și consecvență.

- » Acord între diferitele forțe politice locale și naționale pentru a asigura dezvoltarea programului cultural mizând pe continuitatea proiectelor relevante din perioada de pregătire a anului de deținere a titlului și consolidarea organizatorilor acestora;
- » Legislație și un cadru fiscal multianual care să asigure cadrul potrivit planificării în context internațional.

Creșterea vitalității ecosistemului local

- » Atenție și sprijin pentru artiști, profesioniști în domeniul culturii, nu doar formelor asociative și entităților juridice;
- » Sprijinirea colaborărilor intersectoriale, de exemplu dintre operatorii culturali și instituțiile de învățământ, pentru accesarea de categorii de public nou, pentru învățare și pentru complementaritatea de competențe.

Experiența Programului Timișoara 2023 indică noi perspective asupra curatoriatului la nivelul Programului și un rol constructiv al monitorizării și evaluării

Programul Capitale Europene ale Culturii (CEaC) a evoluat, de la lansarea sa în 1983, printre altele pe baza experienței și a schimbării modului în care a fost perceput rolul culturii pentru orașe și regiuni.

Experiența Programului Timișoara 2023 a condus la concluzii cu privire la tipul de curatoriat care a funcționat în relație cu programul artistic, despre prioritizarea tipului de rezultate și a evaluării către zona de impact, de moștenire a Programului, în defavoarea, de exemplu, a unor experiențe culturale mai ample și mai populare, dar cu efecte efemere.

Curatoriatul artistic, proces de co-creare și de împuternicire

- » Înțelegerea rolului unui proces curatorial la nivelul programului artistic al CEaC într-un sens specific, în care există deja o viziune și traseu pentru consolidarea și extinderea programului cultural, care vor fi urmărite și impulsionate în perioada de pregătire și în anul de exercitare a Titlului. Gradul de profunzime al implicării curatorilor în conținutul proiectelor poate fi diferit, în funcție de deschiderea operatorilor culturali și de prioritățile și stilul de lucru personal sau organizațional. Acesta variază de la discutarea conceptelor și formatelor, oferirea de sugestii sau referințe, până la propunerea de teme sau conținuturi noi, complementare, colaborare în selectarea și invitarea artiștilor, în alegerea spațiilor sau chiar în co-designul conceptelor pentru anumite componente sau briefuri de creație. În consecință, rolul curatorilor la nivelul Programului fluctuează între o intervenție directă și consistentă, și o funcție de moderare, de hub între anumite entități, anumite conținuturi, pe care acesta le conectează și al căror potențial îl actualizează.

Programele CEaC, oportunități de schimbare sau de creștere

- » Valorificarea contextului de capitală europeană a culturii pentru a conduce orașul în noi direcții pozitive, cum este cea a participării și a colaborării internaționale, într-un mod organic, adică a ceea ce în mod firesc, în mod natural vine către oraș și intențiile scenei culturale

Anii de pregătire a titlului de CEaC:

Octombrie 2022

Guvernul României promulgă
Legea nr. 286 din 31 octombrie
2022 privind aprobarea
Ordonanței de Urgență a
Guvernului nr. 83/2022 pentru
modificare și completarea OG
51/1998, precum și pentru
modificarea OUG 42/2019

locale cu privire la exterior. Acest gen de conexiuni sunt durabile și este principala trăsătură a calității atunci când vorbim despre parteneriate internaționale și despre dezvoltare urbană sustenabilă.

Evaluarea, proces și resursă de învățare

- » Încurajarea unui tip de monitorizare și de evaluare care să sprijine orașul să își vadă părțile sale bune și să crească conștient de lucrurile care încă mai trebuie consolidate, centrat pe învățare, pe sprijinul pentru beneficiar, pe cunoașterea scenei culturale și a situației reale a proceselor de lucru și a operatorilor din ecosistem.

Cadrul de generare a Programului a avut ca finalitate impactul pe termen lung asupra orașului și conectarea diversității de abordări

Centrul de Proiecte, alături de actorii cheie ai programului cultural, a acționat pe baza unor principii de lucru care au priorizat gândirea critică și deschiderea, curiozitatea cu privire la propuneri noi. La nivel operațional, managementul programului cultural a urmat aceste principii, cuplate cu construcția unui cadru clar și predictibil de gestionare a resurselor necesare implementării acestuia.

Principii de lucru

Deschidere

- » Dezvoltarea unui mod dinamic și liber de lucru, care în cadre și structuri clare să permită creativitate și flexibilitate și să lase ușa deschisă pentru noi veniți, dacă propunerile lor sunt convergente cu conceptul și valorile Programului cultural propus.

Gândire critică

- » Sprijinirea unor intervenții care încurajează gândirea critică, imaginarea de alternative, pentru a crește publicul nu prin șoc, ci printr-un efort conștient și asumat de valorizare a diferenței și diversității.

Curiozitate

- » Abordarea scenei culturale de către profesioniști externi dintr-o perspectivă a învățării și a deschiderii: a asculta și a întreba, a fi curios în legătură cu ce proiecte se dezvoltă deja, care sunt în plan, pentru a identifica ingredientele cu care se poate lucra.

Management

Diversitate, sub un concept clar

- » Încurajarea unei diversități de abordări artistice, dar convergente către un concept și o direcție clară, prin conturarea unor repere de

acțiune, a unui design și unui curatoriat instituțional adecvate

Planificare multianuală

- » Mecanisme de finanțare care să permită timpul suficient dezvoltării proiectelor ample sau care merită în profunzime, incluzând și etape de cercetare și construcție de public, care sunt necesare unui program de capitală europeană a culturii.

Sprijin financiar adecvat

- » Sprijinul pentru dezvoltarea și acompanierea organizațiilor locale în pregătirea și implementarea proiectelor și evenimentelor din programul cultural, cu asigurarea unei părți consistente a resurselor financiare și umane dedicate acestui proces.

Dialog

- » Organizarea de întâlniri de suport tehnic și de networking pentru operatorii culturali, pentru a menține dialogul constant și a lua pulsul, cu scopul de a crea spații în ecosistem.

Europa, acasă

Interconectare

- » Deschiderea scenei locale către Europa, atât ca vizibilitate, cât și ca loc de lucru și de prezentare a unor operatori culturali.

Preocupări comune

- » Luarea în considerare a dimensiunii europene nu doar în ceea ce privește parteneriatele internaționale ale proiectelor sau evenimentelor realizate sau produselor culturale care circulă, ci și prin temele abordate în cadrul acestora.

Asumarea unei agende europene

- » Privirea asupra orașului ca un port de dialog internațional, o platformă pentru o agendă europeană care include, prin teme precum preocuparea pentru statutul artistului și drepturile creatorului, copyright, sustenabilitatea evenimentelor culturale, de la festivaluri până la evenimentele mici și conferințe, până la zone, teme foarte clare care sunt pe agenda europeană: egalitate de gen, comunități vulnerabile, programe culturale mai inclusive, atragerea tinerilor către actul cultural etc.

Recunoașterea caracterului european al Timișoarei

- » Modul de interpretare a dimensiunii europene, impulsionate în consistența programului cultural, a urmărit, pe lângă o mai bună conectare cu spațiul internațional, recunoașterea și valorizarea Europei de acasă.

Anii de pregătire a titlului de CEaC:

Decembrie 2022

aprobarea prin Ordin de Ministru, OMC 3560, a Programului Timișoara 2023 actualizat de către Echipa Curatorială

Instituții – resursă pentru oraș

- » Crearea și consolidarea unor instituții care rămân ca resurse pentru oraș, cu diverse funcții, cum este Centrul de Proiecte, pentru a gestiona resursele publice locale în beneficiul comunității.

Program cultural relevant

- » Integrarea în programul cultural a unor opțiuni artistice care să fie coerente și în spiritul programului și să contribuie la dezvoltarea scenei culturale și a publicului, în defavoarea unor produse culturale mainstream și ușor circulabile.

O poveste comună

- » Dialog, reflecție și un plan de comunicare post titlu care să sprijine o înțelegere similară asupra proceselor de lucru și rezultatelor între structurile de implementare, scena culturală și public, locuitorii orașului.

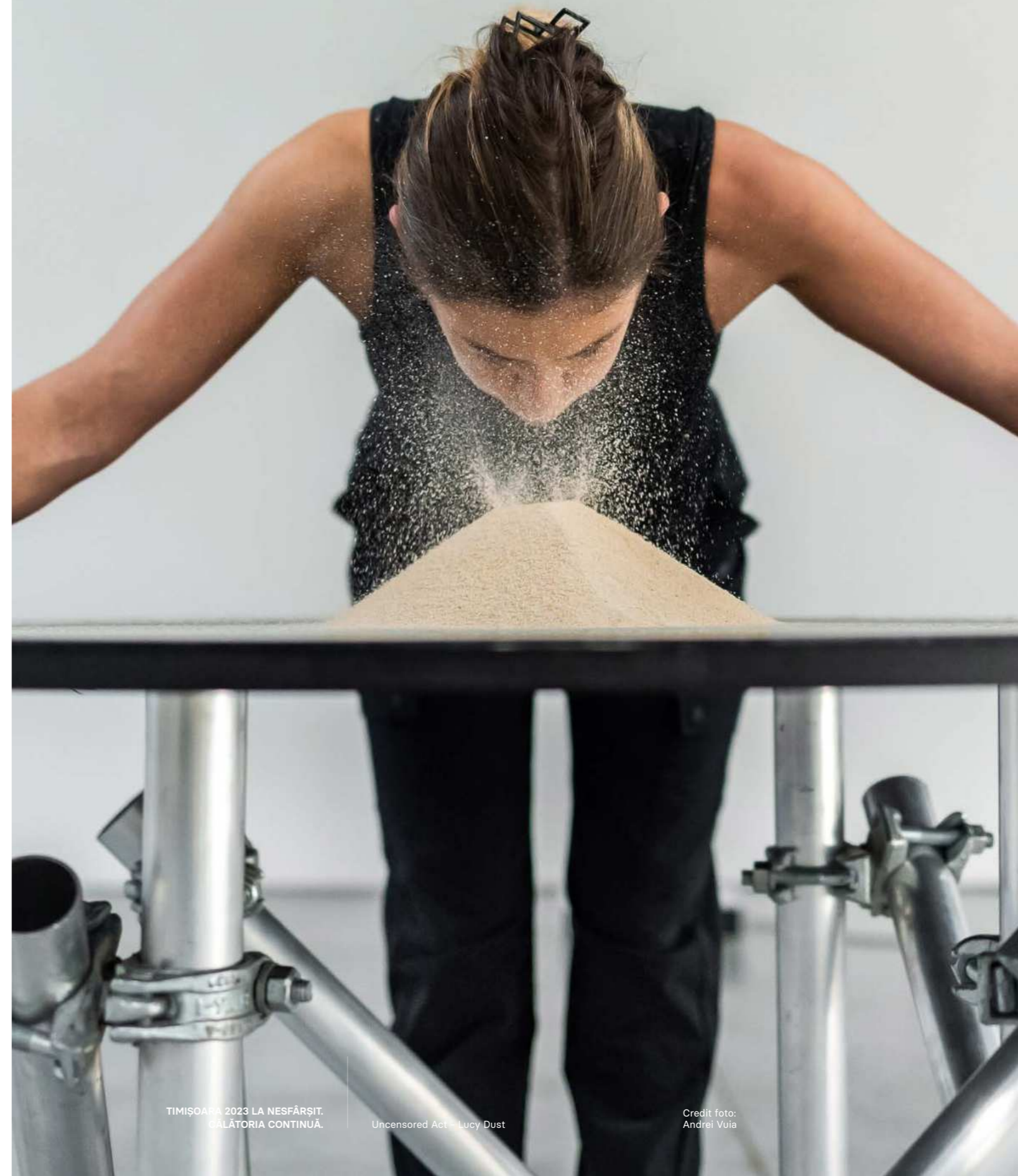
Creșterea calității vieții

- » Abordarea titlului de Capitală Europeană a Culturii ca ocazie pentru a opera schimbări și a produce rezultate al căror efect se va reverbera structural și strategic pe termen mediu și lung pentru oraș, pentru a genera dezvoltare prin cultură sau dezvoltarea sectorului cultural, pentru a genera un anumit impact dincolo de doar consum cultural.

Anii de pregătire a titlului de CEaC:

Februarie 2023

Deschiderea Timișoara 2023 –
Capitală Europeană a Culturii

Echipa Centrului de Proiecte al Municipiului Timișoara

Directoare

Parteneriate și proiecte
Programe și proiecte
Programe și proiecte
Monitorizare
Monitorizare și evaluare

Șefă serviciu programare și administrare spații
Programare spații
Administrator
Management infrastructură
Dezvoltare public
Programare și administrare spații
Editare conținut web
Proiecționistă

Comunicare și relații publice
Comunicare și design de conținut
Foto-video

Contabil-șef
Financiar și Achiziții Publice
Financiar
Financiar-contabil
Financiar
Casieră
Achiziții publice
Contabilitate
Economist

Resurse umane
Juridic
Juridic

Programe și proiecte
Programe și proiecte
Contabilitate
Design
Programe și proiecte
Proiecționist
Casieră

Programe și proiecte
Management de infrastructură
Diplomație culturală, prin detașare de la Primăria Municipiului Timișoara

Alexandra Maria Rigler

Programe și proiecte

Raluca Calițoiu
Simona Nanu
Adriana Rovo Horje
Marcel Bajka
Ștefan Mihai Iancu

Programare și administrare spații

Ioana Dragomirescu
Nicoleta Ciocov
Mihai Crîznic
Gyöngyi Takács
Teodora Achim
Minodora Luca
Daniela Rațiu
Maria Salomia

Comunicare și relații publice

Anderka-Maria Iancea
Anca Nistor
Adrian Anghel

Buget, financiar, contabilitate și achiziții publice

Nicu Huruială
Susana Popa
Cristina Peca
Bianca Popescu
Clarisa Răzvan
Gina Ochian
Cristian Balea
Mihai Mărgăritoiu
Cristina Raluca Oltean

Juridic și resurse umane

Adriana Cuteanu
Robert Fulda
Alina Wyhnalek

Au mai făcut parte din echipa Centrului de Proiecte

Alex Boca
Laura Borotea
Loredana Drăghici
Alex Iliescu
Florentina Fekete-Müller
Sebastian Hamburgher
Steluța Lionte
Iulian Manea
Lucian Pană
Alexandru Vărzaru

Consiliul de Coordonare*

Ramona Laczko David

Raluca Iacob
Codruța Vulcu
Mihai Zugravu

*Din Consiliul de Coordonare al Centrului de Proiecte al Municipiului Timișoara fac parte și membrele și membrii Echipei Curatoriale Timișoara 2023

Teodora Borghoff

Cosmina Goagea

Corina Oprea

Silviu Scrob

Magda Radu

Au mai făcut parte din Echipa Curatorială Timișoara 2023

Corina Bucea
Matevž Čelik
Oana Boca Stănescu
Vlad Tăușance
Brîndușa Tudor

Coordonatoarea Programului Cultural Timișoara 2023 – Capital Europeană a Culturii
Coordonatoare Power Station și monitorizare-evaluare rezultate și impact
Coordonator evenimente mari Timișoara 2023
Coordonator comunicare și relații internaționale

Relații comunitare și incluziune socială (a activat în Echipa Curatorială în perioada noiembrie 2021 – martie 2024)
Curatoare „Locuri” (a activat în Echipa Curatorială în perioada noiembrie 2021 – martie 2024)
Curatoare „Oameni” (a activat în Echipa Curatorială în perioada noiembrie 2021 – martie 2024)
Management producție culturală (a activat în Echipa Curatorială în perioada noiembrie 2021 – martie 2024)
Curatoare „Conexiuni” (a activat în Echipa Curatorială în perioada august 2023 – martie 2024)

Expertă educație și mediere și strategie Power Station
Curator „Conexiuni”
Expertă strategii comunicare și marketing
Expert strategii comunicare și marketing
Curatoare „Conexiuni”

Mulțumiri speciale echipelor extinse din cadrul Primăriei Municipiului Timișoara, Ministerului Culturii, Consiliului Județean Timiș, Centrului de Cultură și Artă al Județului Timiș, Asociației Timișoara 2023 și celor peste 3.000 de voluntari, care au contribuit la succesul Programului Timișoara 2023.

Evaluarea rezultatelor preliminare ale Programului Timișoara 2023

Coordonare: Raluca Iacob, Specialist monitorizare și evaluare rezultate și impact, membră în Consiliul de Coordonare, și Ștefan Iancu, Expert Monitorizare și evaluare | Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara

Dezvoltarea bazei de date din platforma Directus pentru monitorizarea și evaluarea rezultatelor și impactului Programului Timișoara 2023: Costi Bleotu și Alex Iliescu

Webmaster www.timisoara2023.eu: Tibor Novak

Colectarea, prelucrarea și curățarea datelor despre Programul Timișoara 2023 (în ordine alfabetică): Gabriel Acostachioaei, Marcel Bajka, Costi Bleotu, Teodora Borghoff, Silvia Fierăscu, Alexandra Florea, Andreea Hayos, Raluca Iacob, Ștefan Iancu, Minodora Luca, Liana Matei, Anca Nistor, Tibor Novak, Daria Pau, Daniela Rațiu, Ianis Rușitoru, Antoniu Sicra, Gyöngyi Takács

Analiza datelor despre ecosistemul cultural al Programului Timișoara 2023, realizată de Dr. Silvia Fierăscu, analist senior și consultant date și metode de cercetare și Ianis Rușitoru, analist junior, pentru Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara

Analiza concluziilor cu privire la principiile, procesele de lucru și abordările care au funcționat pentru dezvoltarea Programului Timișoara 2023 în perioada 2021-2023: Raluca Iacob, pe baza interviurilor și focus-grupurilor realizate de Silvia Fierăscu cu membrii Echipei Curatoriale și ai Consiliului de Coordonare ai Centrului de Proiecte al Municipiului Timișoara ca parte a analizei pentru realizarea Planului de Moștenire a Programului Timișoara 2023 al Municipiului Timișoara

Studiile „Accesul și participarea culturală în Municipiul Timișoara în anul 2022 în contextul Programului Național Timișoara – Capitală Europeană a Culturii în anul 2023”, respectiv „Accesul și participarea culturală în Municipiul Timișoara în anul 2023 în contextul

Programului Național Timișoara – Capitală Europeană a Culturii în anul 2023”, realizate de Universitatea de Vest Timișoara pentru Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara sub coordonarea conf. dr. Bogdan Nadolu Studiile „Barometrul calității vieții în Municipiul Timișoara în 2022”, respectiv „Barometrul calității vieții în Municipiul Timișoara în 2023”, realizate de Universitatea de Vest Timișoara pentru Primăria Municipiului Timișoara sub coordonarea conf. univ. dr. Marius Matichescu

Analiză de date pentru estimarea numărului de vizitatori în anul 2023 în Municipiul Timișoara contextul Programului cultural național „Timișoara – Capitală Europeană a Culturii în anul 2023”, realizată de Dr. Milan Janosov (Geospatial Data Consulting Kft.) pentru Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara

Statistici privind mobilitatea populației în Municipiul Timișoara în perioada 1-31 octombrie 2023, respectiv 1-31 decembrie 2023, realizate de Orange România pentru Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara

Studiu despre modelul turistic tranzacțional și obișnuit în anul 2023 în Timișoara, care și-a propus să definească o strategie de promovare și atragere a turiștilor străini și o campanie comună care să promoveze cheltuielile transfrontaliere de incoming în Timișoara, realizat de „Mastercard Europe SA” pentru Organizația de Management al Destinației Timișoara.

Date furnizate de către organizatorii proiectelor din cadrul Programului Timișoara 2023 cu privire la numărul de participanți la proiectele realizate

Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara se bazează și depinde de contribuțiile și buna colaborare cu toate organizațiile, instituțiile și persoanele fizice implicate în realizarea Programului Timișoara 2023, alături de înțelegerea și sprijinul în colectarea și furnizarea datelor, participarea și facilitarea participării la activități de cercetare din partea Consiliului Județean Timiș, Centrului de Cultură și Artă al Județului Timiș și Asociației Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii. Le mulțumim tuturor celor care au contribuit pentru relevarea rezultatelor și impactului Programului Timișoara 2023.

Note de subsol

¹ Programul Capitală Europeană a Culturii, <https://culture.ec.europa.eu/policies/culture-in-cities-and-regions/european-capitals-of-culture>

² Rapoartele de pre-selecție, selecție și de monitorizare ale Programului Cultural TM2023: <https://culture.ec.europa.eu/elemsina-timisoara-and-veszprem#timisoara>

³ Al doilea raport al Comisiei de Monitorizare din anul 2021: https://culture.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-07/Timisoara-2nd-monitoring-report-June-2021_en.pdf

⁴ Dosarul de candidatură Timișoara 2023, Luminează orașul prin tine, 2016, pag. 73, accesat 14 martie 2024

⁵ Hotărârea Consiliului Local al Municipiului Timișoara nr. 82/29.03.2011, https://hcl.civicul.ro/view-hcl/hcl_82_29.03.2011, accesat 14 martie 2024

⁶ Dosarul de candidatură Timișoara 2023, Luminează orașul prin tine, 2016, pag. 73, https://timisoara2023.eu/document/view/42/Bidbook_RO_Timisoara2021.pdf, accesat 14 martie 2024

⁷ Dosarul de candidatură Timișoara 2023, Luminează orașul prin tine, 2016, pag. 73, https://timisoara2023.eu/document/view/42/Bidbook_RO_Timisoara2021.pdf, accesat 14 martie 2024

⁸ Hotărârea Consiliului Local al Municipiului Timișoara nr. 535/31.10.2014, <https://www.primariatm.ro/hcl/2014/535>, accesat 14 martie 2024

⁹ Hotărârea Consiliului Local al Municipiului Timișoara nr. 395/22.09.2015 <https://www.primariatm.ro/hcl/2015/395>, accesat 6 martie 2024.

¹⁰ Dosarul de candidatură Timișoara 2023, Luminează orașul prin tine, 2016, pag. 73, https://timisoara2023.eu/document/view/42/Bidbook_RO_Timisoara2021.pdf, accesat 14 martie 2024.

¹¹ Ordinul Ministrului Culturii nr. 3867/25.10.2016, http://www.cultura.ro/sites/default/files/inline-files/OMC%20nr.%203560_15.12.2022_O.pdf, accesat 14 martie 2024.

¹² Legea nr. 198 din 7 noiembrie 2019, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/219564>, accesat 14 martie 2024.

¹³ Legea nr. 198 din 7 noiembrie 2019, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/219564>, accesat 14 martie 2024.

¹⁴ Hotărârea Consiliului Local nr. 270/2020, <https://www.primariatm.ro/hcl/2020/270>, accesat 14 martie 2024.

¹⁵ Regulament finanțări nerambursabile cultură_Apel 3 TM2023 RESTART, https://centruldeproiecte.ro/wp-content/uploads/2022/05/Regulament-finantari-nerambursabile-cultura_Apel-3_22-06.pdf, accesat 14 martie 2024.

¹⁶ Timișoara 2023 Project Plan, https://centruldeproiecte.ro/wp-content/uploads/2022/05/Timisoara-2023-Project-Plan_1.9.2021-1.pdf, accesat 14 martie 2024.

¹⁷ Echipa Curatorială Timișoara 2023, <https://centruldeproiecte.ro/echipa-timisoara-2023/>, accesat 14 martie 2024.

¹⁸ Scrisoarea de susținere transmisă de către Comisia de Monitorizare către directorul Centrului de Proiecte al Municipiului Timișoara, Alexandra Rigler: https://centruldeproiecte.ro/wp-content/uploads/2022/04/2022-03_29-Scrisoare-catre-Alexandra-Rigler.pdf

¹⁹ Scrisoarea de susținere transmisă de către Comisia de Monitorizare către directorul Centrului de Proiecte al Municipiului Timișoara, Alexandra Rigler: https://centruldeproiecte.ro/wp-content/uploads/2022/04/2022-03_29-Scrisoare-catre-Alexandra-Rigler.pdf

²⁰ Hotărârea Consiliului Local al Municipiului Timișoara nr. 83 / 15.03.2022, <https://www.primariatm.ro/hcl/2022/83>, accesat 14 martie 2024.

²¹ Hotărârea Consiliului Local al Municipiului Timișoara nr. 83 / 15.03.2022, <https://www.primariatm.ro/hcl/2022/83>, accesat 14 martie 2024.

²² Programul Cultural Reactualizat Timișoara 2023 Capitală Europeană a Culturii, https://centruldeproiecte.ro/wp-content/uploads/2023/12/Program-Cultural-TM23_reactualizat_aprobat-prin-OMC-3637-2023-Limba-romana.pdf

²³ Apel de candidaturi pentru Echipa Curatorială Timișoara 2023: <https://centruldeproiecte.ro/apel-de-candidaturi-pentru-echipa-curatoriala-timisoara-2023/>

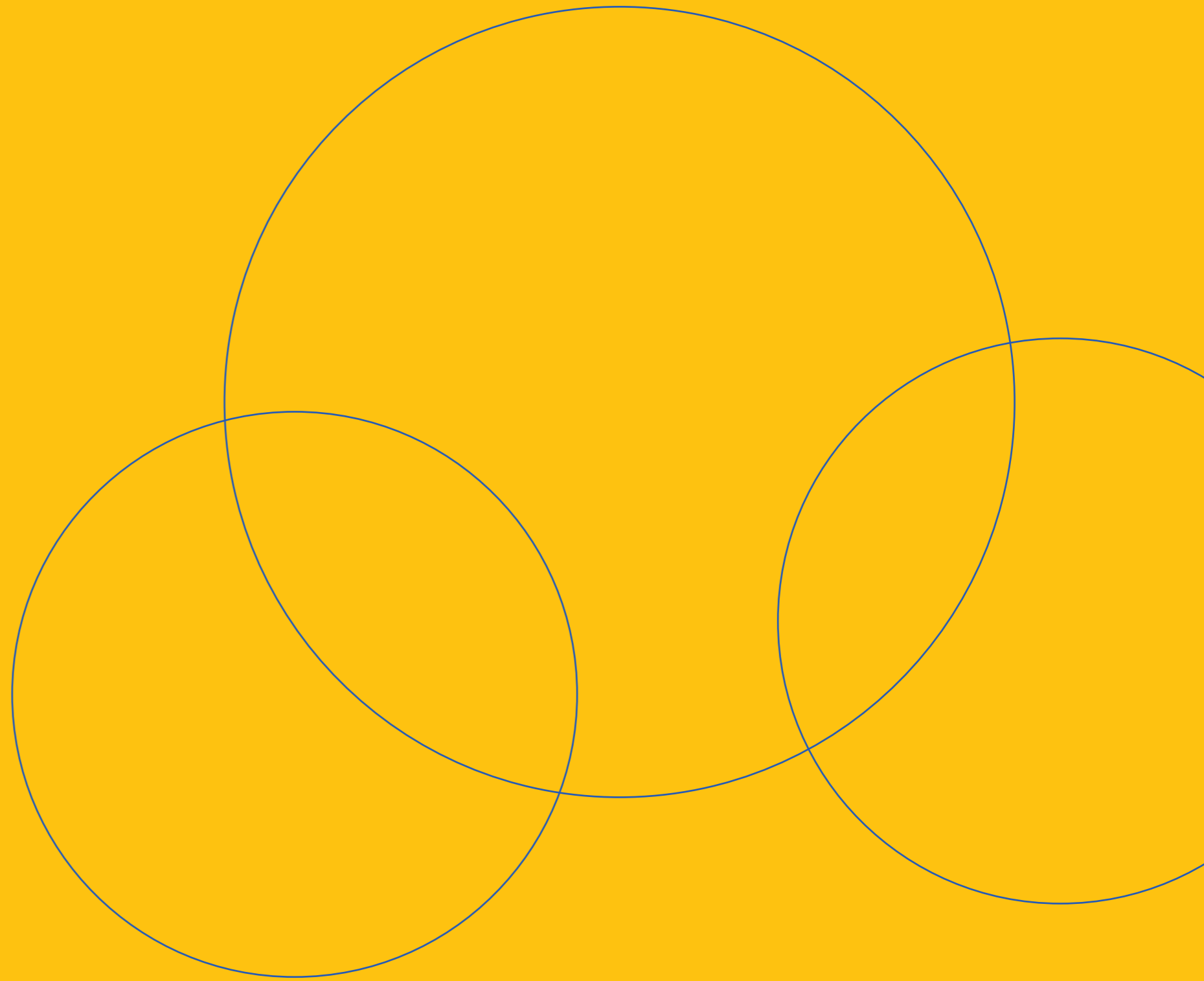
²⁴ Timișoara 2023: planurile Echipei Curatoriale pentru „Capitală Europeană a Culturii”, <https://www.observecultural.ro/articol/timisoara-2023-planurile-echipei-curatoriale-pentru-capitala-europeana-a-culturii/>, accesat 14 martie 2024.

²⁵ Istoric al procesului de actualizare al Programului Cultural Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii, alături de membrele și membrii Echipei Curatoriale și atribuțiile acestora în raport cu programul cultural: <https://centruldeproiecte.ro/echipa-timisoara-2023/>

²⁶ Prin Legea 286 din 31 oct. 2022 acest colectiv curatorial a beneficiat de o recunoaștere la nivel legal a rolului său: --Art. 1 alin. (8) Asigurarea coerenței artistice și a implementării integrate și corelate a Programului cultural este de competența unui colectiv curatorial convenit între autoritățile executive ale administrației publice locale ale municipiului Timișoara, respectiv județului Timiș.

²⁷ Spații pentru comunitate, Centrul de Proiecte, <https://centruldeproiecte.ro/spatii/>

**Timișoara 2023 la nesfârșit.
Călătoria continuă.**